

18. KARABURUN
BİLİM
KONGRESİ

Kahrolsun

FASİZM

31 AĞUSTOS-3 EYLÜL
KARABURUN, İZMİR

BİLİM İTAATSİZ OLANA İHTİYAÇ DUYAR
THEODOR ADORNO

Karaburun-Güzelik-Yasir Bilim ve Kültür Derneği

18. KARABURUN BİLİM KONGRESİ

“FAŞİZM”

31 Ağustos – 3 Eylül 2024

KARABURUN

www.kongrekaraburun.org

kongrekaraburun@gmail.com

<https://www.facebook.com/karaburunbilimkongresi>

<https://x.com/KongreKaraburun>

<https://www.instagram.com/kongrekaraburun/>

[#Karaburun2024](https://twitter.com/KongreKaraburun)

İçindekiler

İçindekiler	2
Sunuş	6
Düzenleme Kurulu	8
Hakem Kurulu	9
Kongre Programı	11
Açılış Oturumu: Günümüz Faşizmine Marksizm İçinden Bakmak	16
<i>Modern Demokratik Devletin Krizi ve Faşizm</i>	16
Pınar Bedirhanoğlu	16
A1 Oturumu: Faşizme Çocuk Politikasından Bakmak: Çocuk Hak İhlalleri ve Çocuk Hakları Mücadelesi	16
<i>Çocuk Politikalarında Çocukların Görünmezlikleri</i>	16
Tuğba Canbulut	16
<i>Faşizmin Çocukları 'Cezalandırma' Yöntemi: Ceza İnfaz Sisteminde Çocuklar</i>	19
Sevinç Koçak	19
<i>Faşizm ve Çocuklar: İki Uzak Kelime mi?</i>	20
Hatice Göz	20
<i>Çocukların Demokrasi Oyunu: Yerel Yönetimler ve Çocuk Meclisi</i>	20
Gamze Yeneş	20
B1 Oturumu: Sinemada Faşizm	21
<i>Olağan Şüpheli: Politik Belgesel Sinema</i>	21
Gül Büyükbeşe	21
<i>Wanda Jakubowska'nın 'Son Etap' Filmi Üzerinden Faşizmin Mekânsal Temsili Olarak Auschwitz</i>	22
Uygar Akdeniz	22
A2 Sosyal Araştırmalar Vakfı Oturumu	23
<i>Türkiye'de Kapitalizmin Faşizmle Sarmallanarak Ürettiği Yeni Rejimde Yaşam Üzerinde Sürdürülen Hegemonya</i>	23
Beyza Üstün	23
<i>Otoriterleşme Sürecinde Merkezî ve Yerel Yönetim Arasında Değişen Güç İlişkileri</i>	24
Selime Güzelsarı	24

Türkiye’de Otoriterleşmenin Yükselişinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü	25
<i>Hülya Kendir</i>	25
Günümüz Faşizmi Üzerine Marksist Tartışmalar: Kuramsal Bir Senteze Doğru	26
<i>Şebnem Oğuz</i>	26
B2 Oturumu: Egemenlik ve Faşizm Üzerine Tezler	27
Faşizm Tartışmalarında Yöntemler, Farklılaşmalar, Faşizmin Epistemolojisi	27
<i>Erdem Bulduruç</i>	27
İdeoloji Olarak ‘Siyaset Bilimi’: Rekabetçi Otoriterlik, Popülizm ve Post-Faşizm	29
<i>Levent Köker</i>	29
Rekabetçi Otoriterlik Kavramına Reddiye	32
<i>Kıvanç Demir</i>	32
Marksizmin Aporia’sı: ‘Devlet’	32
<i>Cengiz Baysoy</i>	32
A3 Oturumu: Faşizm, Erkek Egemenlik ve Kadınlar	41
Faşizmde Kadın Bedeninin Kurgulanışı: Geçmiş, Bugün, Gelecek	41
<i>Ekin Baltaş</i>	41
Yükselen Otoriterleşme Bağlamında Erkek Egemen–Kapitalist Bir Müdahale Alanı Olarak Kadın Bedeni	42
<i>Ezgi Duman</i>	42
Türkiye’de Mülteci Kadın Emeği	43
<i>Ecehan Balta</i>	43
Kimliğin Karşısında ve Ötesinde Feminizm	44
<i>Sinem Özer</i>	44
B3 Oturumu: Geçmişin Dersleri	45
Durruti Dostları’na Kulak Vermek: İspanyol Anarşist Grup Durruti Dostları’nın (1937-39) Faşizme Karşı Devrimci Mücadele Anlayışının Günümüz Faşizm tartışmaları Bakımından Önemi	45
<i>Devin Can Atakan ve Tuğulka Köseoğlu</i>	45
Nazizmin Kitle Teknolojisi Olarak Alman Emek Cephesi ve AKP’nin Emek Rejimine Alman Emek Cephesi Prizmasından Bakmak	47
<i>Aysun Gezen</i>	47
II. Dünya Savaşında Naziler ve Türk Irkçıları: Destek ve Aşağılama	49
<i>Melih Kırıldıoğ</i>	49
Faşizmin Sınıf Çatışması Üzerindeki Tarihsel Rolü: Grev Kırıcılık	52
<i>Aykut Günel</i>	52
A4 Oturumu: Sömürgecilik ve Faşizm	53

Çerçeve Sunum: Gültan Kışanak – Emperyalizm ve İçsömürgecilik	53
Kürt Coğrafyasında ‘Büyük Dönüşüm’ün İnşası: Güneydoğu Anadolu Projesi	53
<i>Erhan Kızıl</i>	53
Faşist Esinti: Kürt Kentlerinde Kayyım Uygulamaları	57
<i>Hasan Kılıç ve Özgür Amed</i>	57
Şanlıurfa İlinden Başka İllere Giden Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunları, Mevzuat ve Çözüm Önerileri	58
<i>Berfin Gökkan Baran</i>	58
B4 Oturumu: Latin Amerika’dan Ortadoğu’ya Yükselen Faşizm	59
Latin Amerika’da Yükselen Sol? Yükselen Sağ? Yükselen Faşizm?	59
<i>Ertan Erol</i>	59
New York’ta Filistin İçin Direniş ve Burjuva Demokrasisi İllüzyonu	60
<i>Doğa Öner ve Şeyda Tuğgen Gümüştay</i>	60
Midilli’de Antifaşizm ve Dayanışma 18 Yaşında: Binio Sosyal Merkezi ve Sınırsız Bir Dünya İçin Ulus-aşırı Mücadele	63
<i>Binio Sosyal Merkezi Mensupları</i>	63
Henüz Mağlup Olmadık: Filistin’de Yavaş Şiddet ve Kırılgan Direnişler	64
<i>Pelin Tan</i>	64
Birleşik Cephe: Kime Karşı, Kiminle Birlikte?	65
<i>Deniz Akgün</i>	65
A5 Oturumu: Hayvan Özgürlüğü Mücadelesi	68
Türçülük ve İnsanmerkezcilik Karşıtı Politika Üretmenin Zorunluluğu	68
<i>Melodi Zengin</i>	68
B5 Oturumu: Hapishaneler: Tecrit, Direniş ve Sömürü	70
Faşizm, Nekrodireniş ve Bedenin Direnişte Temsiliyeti: 80’lerde Hapishanelerde Nekrodireniş Örnekleri	70
<i>Emek Ilgaz</i>	70
Tecrit Deneyimleri Işığında Bütüncül Kap(s)ama ve Dışlama Pratiklerini Yeniden Düşünmek	73
<i>Mesut Açıkalin</i>	73
C5 Eko-kırım, Mekân-kırım ve Dayanışma: Arazi Kolektifi	74
Eko-kırım Vakalarına Karşı Mücadele: Hasankeyf ve Dicle’yi Yeniden Haritalamak	74
<i>Agit Özdemir ve Yelta Köm</i>	74
Mekân-kırım ve Video Arşivleme	75
<i>Özge Çelikaslan</i>	75
Batman Ezidileri, Meralar, Sömürgeleştirme Yöntemleri	76
<i>Pelin Tan ve Zelal Gezici</i>	76

<i>Diyarbakır Suriçi Meân-kırım Süreci ve Zorunlu Göç</i>	77
<i>Mazlum Örmek</i>	77
<i>Hakikat Rejimi Kurmanın Bir Yolu Olarak Zilan Katliamı ve HES Projeleri</i>	78
<i>Rojin Elif Tokur</i>	78
A6 Oturumu: Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı ve Faşizm	79
B6 Oturumu: Dijitalleşme ve Yapay Zekâ	79
<i>Bugünün 'Yapay Zekâ'sından 'Bizim Zekâ'ya Giden Yolun Taşlarını Örmek</i>	79
<i>Diyar Saraçoğlu</i>	79
<i>Dijital Oyunlar, Oyuncular ve Yeni Sağ</i>	80
<i>Kadir Kayserilioğlu</i>	80
A7 Oturumu: Faşizme Karşı Özgür Medyanın Gücü	81
B7 Oturumu: Kitleler ve Sıradan Faşizm	82
<i>Faşizmde Büyük Öteki: Lacancı Bir Analiz</i>	82
<i>Mehmet Eren Arslan</i>	82
<i>Faşizmin Zihinsel Deseni ve Kitle Ruhu Üzerine</i>	83
<i>Ernur Genç</i>	83
<i>Faşizm Tartışmalarında Bastırılan Arzular ve Nevrotik Korkuların İşleyiş Biçimleri ve Kitle Psikolojisindeki karşılıkları</i>	83
<i>İdil Özkurşun</i>	83
<i>Neoliberal Otoriterizmden Neofaşizme Türkiye'de Siyasal İslamın Dönüşümü</i>	85
<i>Mert Büyükkarabacak</i>	85
A8 Oturumu: 100. Ölüm Yıldönümünde Lenin'e Armağan	88
B8 Oturumu: Sokağın Bilgisi	88
A9 Oturumu: Faşizme Karşı Birleşik Mücadelede Emek Örgütleri	89
B9 Oturumu: Faşizm, Ön-Faşizm, Siyonizm	89
<i>21. Yüzyılda Faşizmin Yükselişinin Maddi Temelleri</i>	91
<i>Levent Dölek</i>	91
<i>Ön-Faşizm'in Faşizme Dönüşümü ve Latin Amerika/Avrupa Modelleri</i>	91
<i>Burak Sayım</i>	91
<i>Ön-Faşizm, Anti-Semitizm ve Siyonizm</i>	91
<i>Kutlu Dâne</i>	91
Kapanış Oturumu: Anti-Faşist Mücadele	91

Sunuş

Faşizm, kapitalizmin tarihsel bir evresidir; bu bakımdan hem yeni bir şeydir hem de eski. ... Faşizmi ve savaşı tanımlamak isteyenler, doğal afetler olmayan bu büyük felaketleri pratik hakikat açısından tanımlamalıdır ve bu felaketlerin, mülk sahibi sınıfların üretim araçlarına sahip olmayan büyük sayıda işçiyi denetim altına almak üzere ortaya çıkarıldığını göstermelidir.

– Bertolt Brecht, “Hakikati Yazmanın Beş Zorluğu”

Dünyanın her yanında bir hortlak dolaşıyor, faşizm hortlağı. Bazılarına göre, 1945’te Almanya ve İtalya topraklarına gömülmüş bir mevtanın hortlağı bu. Bazılarına göre ise faşizm hiç ölmedi; Asya, Afrika ve Latin Amerika’da darbeler, diktatörlükler ve başka otoriter yönetimler halinde, bazen açık bazen gizli yaşamaya devam etti. Aslında, sosyal bilimlerin ihtilafli kavramlarından biri olan ve akademide son yıllara kadar pek inceleme konusu edilmeyen faşizm; sokakların, meydanların, devrimci direnişlerin dilinden hiç eksik olmadı.

Tarihleri boyunca faşizmin en keskin düşmanı olan Marksistler, faşizm kuramı üzerine Komintern’den başlayarak çok sayıda ve zenginlikte bilgi üretti. İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrasında özellikle ezilen halkların kurtuluş mücadeleleri verdiği coğrafyalarda sosyalistler, faşizm kuramına yenilikçi müdahalelerde bulunmaya devam ettiler.

Faşizm olgusu bir kuramlar çoğulluğu içinde çok farklı boyutlarıyla tartışılıyor: Kapitalist devletin bir rejimi olarak faşizm; iktidarı hedefleyen faşist hareketler; “sıradan faşizm”, yani gündelik hayatın damarlarına dek sızan faşist kültür ve ideoloji olarak faşizm şeklinde çizebileceğimiz genel çerçevenin içinde faşizmin sınıfsal temeli; faşizm, kapitalizm ve emperyalizm ilişkisi; faşizmle mücadelede birleşik cepheler ve işçi cepheleri; anti-faşist mücadele biçimleri; başta İtalya ve Almanya örneklerinde karşımıza çıkan faşist sanat; faşist semboller; faşizmin sömürge ülkelerdeki görünüşleri; faşizmin milliyetçilik, dinci gericilik,

ırkçılık, şovenizm, militarizm ve yabancı düşmanlığıyla ilişkileri; faşizm, savaş ve sömürgecilik; faşizmin kadınlar, feministler, LGBTQ+, mülteciler ve çeşitli ezilen kesimler üzerindeki etkileri ve Türkiye solundaki faşizm tartışmaları gibi izlekler bu boyutlardan bazıları.

Şili’de Pinochet rejiminden Yunanistan’da Albaylar Cuntası’na, Türkiye’de ise 12 Mart, 12 Eylül, 90’lar, Kürt halkının var olma mücadelesine yönelik saldırgan politikalar ve AKP döneminde neo-liberal birikim rejimi ile uyumlu otoriter politikalar ve bu politikalara karşı hayatın her alanında verilen mücadeleler de faşizm ve anti-faşizm kavramları çerçevesinde tartışmalara konu oldu.

İsrail’in Filistin halkına yönelik soykırım boyutuna ulaşan faşist saldırıları gerçekleştirdiği, Avrupa’dan Amerika’ya, Arjantin’den Türkiye’ye dünyanın her köşesindeki rejimlerin faşist nitelikte olup olmadığının tartışma konusu edildiği bir bağlamda 18. Karaburun Bilim Kongresi için çağrıya çıkıyoruz.

Bize tarihin her dönemi için o büyük praksis sorusunu, “Ne Yapmalı?”yı miras bırakan Lenin’in ölümünün 100’üncü yıldönümünde faşizmi, onu çevreleyen toplumsal koşulları ve anti-faşist direniş geleneklerinden güç alarak, bu hortlağı dünyadan def etmek için örülmesi gereken mücadeleyi konuşmak ve tartışmak üzere herkesi Karaburun’a davet ediyoruz.

Düzenleme Kurulu

Ahmet Haşim Köse

Prof. Dr.

Aydın Arı

Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi

Aydın Gelmez

Dr.

Dilek Karabulut

Doktora Öğrencisi, Paris 1 Panthéon
Sorbonne

Erkin Başer

Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi

Mehmet Türkay

Prof. Dr.

Melda Yaman

Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi

Onur Hamzaoğlu

Prof. Dr., Kocaeli Dayanışma
Akademisi

Ömer Selvi

Dr., AA School of Architecture

Özcan Gülhan

Mühendis, İzmir Dayanışma
Akademisi

Özlem Özkan

Doç. Dr., Kocaeli Dayanışma
Akademisi

Yasemin Özgün

Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi

Hakem Kurulu

Adem Yavuz

Adil amur

Ahmet Haşim Köse

Ali Rıza Gngen

Ali Yalçın Göymen

Aslı Aydemir

Aydın Arı

Aydın Bayad

Aydın Gelmez

Aylin Topal

Azize Aslan

Bahadır zgr

Besime şen

Cemile Gizem Dinçer

Cenk Saraçoğlu

Dicle Dilan Salman

Dilek Karabulut

Düzgün Uğur

Elif Karaçimen

Emek Yıldırım

Emel Coşkun

Erhan Keleşoğlu

Ergün obanoğlu

Erkin Başer

Ertuğrul Mavioğlu

Ezgi Koman

Fatih Artvinli

Fatih Polat

Fuat zdin

Fulya Atacan

Galip Yalman

Gazi Bertal

Gürsan şenalp

Hakan Gürvit

Hatice Gz

Hlyla Kendir

İrem Yıldız

İsmet Akça

Koray Başar

Kumru Toktamış

Llfer Körükmez

Mehmet Türkay

Melda Yaman

Melek Göregenli

Mustafa Bayram Mısır

Nevra Akdemir

Nuray Türkmen

Onur Alptekin

Onur Hamzaoğlu

Ömer Selvi

Özcan Gülhan

Özlem Özkan

Özgür Emrah Gürel

Özgür Müftüoğlu

Özgür Narin

Özgür Öztürk

Pınar Yıldız

Raşıit Tükel

Remzi Altunpolat

Savaş Yazıcı

Selim Martin

Sidar Çınar

Soner Sert

Selime Güzelsarı

Serdal Bahçe

Sümercan Bozkurt

Şebnem Oğuz

Şükrü Aslan

Tanıl Bora

Tolga Tören

Türkcan Baykal

Ufuk Tambaş

Utku Özmakas

Uygar Yıldırım

Yasemin Özgün

Kongre Programı

31 Ağustos Cumartesi

9.30 – 10.30 Açılış Konuşmaları

10.30 – 12.30 Açılış Oturumu: Günümüz Faşizmine Marksizm İçinden Bakmak

Oturum Yürütücüsü: Dilek Karabulut

- * **Pınar Bedirhanoğlu** – Modern Demokratik Devletin Krizi ve Faşizm
- * **Taylan Akman** – Hukuk ve Faşizm
- * **Işıl Ünal** – Faşizmin Akademisi Akademinin Faşizmi

13.30 – 16.00

A1 Oturumu: Faşizme Çocuk Politikasından Bakmak: Çocuk Hak İhlalleri ve Çocuk Hakları Mücadelesi

Oturum Yürütücüsü: Sehel Oto

- * **Tuğba Canbulut** – Çocuk Politikalarında Çocukların Görünmezlikleri
- * **Sevinç Koçak** – Faşizmin Çocukları ‘Cezalandırma’ Yöntemi: Ceza İnfaz Sisteminde Çocuklar
- * **Hatice Göz** – Faşizm ve Çocuklar: İki Uzak Kelime mi?
- * **Gamze Yeneş** – Çocukların Demokrasi Oyunu: Yerel Yönetimler ve Çocuk Meclisi

B1 Oturumu: Sinemada Faşizm

Oturum Yürütücüsü: Yasemin Özgün

- * **Sebahattin Şen** – Kolonyalist Temsil Rejimi: Türk Sinemasında Kürtler
- * **Gül Büyükebeşe** – Olağan Şüpheli: Politik Belgesel Sinema
- * **Uygar Akdeniz** – Wanda Jakubowska’nın ‘Son Etap’ Filmi Üzerinden Faşizmin Mekânsal Temsili Olarak Auschwitz

16.30 – 19.00

A2 Sosyal Araştırmalar Vakfı Oturumu

Oturum Yürütücüsü: Aslı Kayhan

- * **Beyza Üstün** – Türkiye’de Kapitalizmin Faşizmle Sarmallanarak Ürettiği Yeni Rejimde Yaşam Üzerinde Sürdürülen Hegemonya
- * **Selime Güzelsarı** – Otoriterleşme Sürecinde Merkezî ve Yerel Yönetim Arasında Değişen Güç İlişkileri
- * **Hülya Kendir** – Türkiye’de Otoriterleşmenin Yükselişinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü

- * **Şebnem Oğuz** – Günümüz Faşizmi Üzerine Marksist Tartışmalar: Kuramsal Bir Senteze Doğru

B2 Oturumu: Egemenlik ve Faşizm Üzerine Tezler

Oturum Yürütücüsü: Aysun Gezen

- * **Erdem Bulduruç** – Faşizm Tartışmalarında Yöntemler, Farklılaşmalar, Faşizmin Epistemolojisi
- * **Levent Köker** – İdeoloji Olarak ‘Siyaset Bilimi’: Rekabetçi Otoriterlik, Popülizm ve Post-Faşizm
- * **Kıvanç Demir** – Rekabetçi Otoriterlik Kavramına Reddiye
- * **Cengiz Baysoy** – Marksizmin Aporia’sı: ‘Devlet’

1 Eylül Pazar

10.00 – 12.30

A3 Oturumu: Faşizm, Erkek Egemenlik ve Kadınlar

Oturum Yürütücüsü: Elif Karaçimen

- * **Ekin Baltaş** – Faşizmde Kadın Bedeninin Kurgulanışı: Geçmiş, Bugün, Gelecek
- * **Ezgi Duman** – Yükselen Otoriterleşme Bağlamında Erkek Egemen–Kapitalist Bir Müdahale Alanı Olarak Kadın Bedeni
- * **Ecehan Balta** – Türkiye’de Mülteci Kadın Emeği
- * **Sinem Özer** – Kimliğin Karşısında ve Ötesinde Feminizm

B3 Oturumu: Geçmişin Dersleri

Oturum Yürütücüsü: Ahmet Haşim Köse

- * **Devin Can Atakan ve Tuğulka Köseoğlu** – Durruti Dostları’na Kulak Vermek: İspanyol Anarşist Grup Durruti Dostları’nın (1937-39) Faşizme Karşı Devrimci Mücadele Anlayışının Günümüz Faşizm tartışmaları Bakımından Önemi
- * **Aysun Gezen** – Nazizmin Kitle Teknolojisi Olarak Alman Emek Cephesi ve AKP’nin Emek Rejimine Alman Emek Cephesi Prizmasından Bakmak
- * **Melih Kırıldoğ** – II. Dünya Savaşında Naziler ve Türk Irkçıları: Destek ve Aşağılama
- * **Aykut Günel** – Faşizmin Sınıf Çatışması Üzerindeki Tarihsel Rolü: Grev Kırıcılık

13.30 – 16.00

A4 Oturumu: Sömürgecilik ve Faşizm

Oturum Yürütücüsü: Ömer Selvi

Cerçeve Sunum: Gültan Kışanak – Emperyalizm ve İçsömürgecilik

- * **Erhan Kızıl** – Kürt Coğrafyasında ‘Büyük Dönüşüm’ün İnşası: Güneydoğu Anadolu Projesi
- * **Hasan Kılıç ve Özgür Amed** – Faşist Esinti: Kürt Kentlerinde Kayyım Uygulamaları

- * **Berfin Gökkan Baran** – Şanlıurfa İlinden Başka İllere Giden Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunları, Mevzuat ve Çözüm Önerileri

B4 Oturumu: Latin Amerika'dan Ortadoğu'ya Yükselen Faşizm

Oturum Yürütücüsü: Pelin Tan

- * **Ertan Erol** – Latin Amerika'da Yükselen Sol? Yükselen Sağ? Yükselen Faşizm?
- * **Doğa Öner ve Şeyda Tuğgen Gümüşay** – New York'ta Filistin İçin Direniş ve Burjuva Demokrasisi İllüzyonu
- * **Binio Sosyal Merkezi Mensupları** – Midilli'de Antifaşizm ve Dayanışma 18 Yaşında: Binio Sosyal Merkezi ve Sınırsız Bir Dünya İçin Ulus-aşırı Mücadele
- * **Pelin Tan** – Henüz Mağlup Olmadık: Filistin'de Yavaş Şiddet ve Kırılğan Direnişler
- * **Deniz Akgün** – Birleşik Cephe: Kime Karşı, Kiminle Birlikte?

16.30 – 19.00

A5 Oturumu: Hayvan Özgürlüğü Mücadelesi

Oturum Yürütücüsü: Mete Hüsünbeyi

- * **Melodi Zengin** – Türçülük ve İnsanmerkezcilik Karşıtı Politika Üretmenin Zorunluluğu
- * **Ahmet Caner Altay** – Türkiye'de Hayvan Özgürlüğü Mücadelesi
- * **Arzum Kalfa** – Türçülük Karşıtı Hayvan Savunuculuğu
- * **Robin Ege Yetiş** – Marksizm ve Hayvan Özgürlüğü

B5 Oturumu: Hapishaneler: Tecrit, Direniş ve Sömürü

Oturum Yürütücüsü: Aslı Davas

- * **Fatin Kanat** – İçeriden Dışarıdan Cezaevi Halleri: İhlaller, Dayanışma ve Direniş
- * **Emek Ilgaz** – Faşizm, Nekrodireniş ve Bedenin Direnişte Temsiliyeti: 80'lerde Hapishanelerde Nekrodireniş Örnekleri
- * **Mesut Açıkalın** – Tecrit Deneyimleri Işığında Bütüncül Kap(s)ama ve Dışlama Pratiklerini Yeniden Düşünmek
- * **Erkin Başer** – Sömürünün Mutlak Hâli: Tutsak Emeği

C5 Eko-kırım, Mekân-kırım ve Dayanışma: Arazi Kolektifi

Oturum Yürütücüsü: Zelal Gezici

- * **Leyla Keskin** – Ekolojik Yas
- * **Agit Özdemir ve Yelta Kôm** – Eko-kırım Vakalarına Karşı Mücadele: Hasankeyf ve Dicle'yi Yeniden Haritalamak
- * **Özge Çelikaşlan** – Mekân-kırım ve Video Arşivleme
- * **Pelin Tan ve Zelal Gezici** – Batman Ezidileri, Meralar, Sömürgeleştirme Yöntemleri
- * **Mazlum Örmek** – Diyarbakır Suriçi Meân-kırım Süreci ve Zorunlu Göç

- * **Rojin Tokur** – Hakikat Rejimi Kurmanın Bir Yolu Olarak Zilan Katliamı ve HES Projeleri

2 Eylül Pazartesi

10.00 – 12.30

A6 Oturumu: Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı ve Faşizm

Oturum Yürütücüsü: Mevluda Sena Yazıbağlı Selanik

- * **Berfu Şeker** – Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığının Örgütlenmesi: Dünya ve Türkiye
- * **Yıldız Tar** – LGBTİ+ Düşmanı Siyaset ve Komplo Teorileri
- * **Remzi Altunpolat** – Normun Krizi, Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı ve Sol Siyaset

B6 Oturumu: Dijitalleşme ve Yapay Zekâ

Oturum Yürütücüsü: Melda Yaman

- * **Diyar Saraçoğlu** – Bugünün ‘Yapay Zekâ’sından ‘Bizim Zekâ’ya Giden Yolun Taşlarını Örmek
- * **Arif Koşar** – Dijitalleşme, Yapay Zekâ ve Emek
- * **Kadir Kayserilioğlu** – Dijital Oyunlar, Oyuncular ve Yeni Sağ

13.30 – 16.00

A7 Oturumu: Faşizme Karşı Özgür Medyanın Gücü

Oturum Yürütücüsü: Onur Hamzaoğlu

- * **Ömer Madra (Açık Radyo)**
- * **Vecih Cüzdan (Bianet)**
- * **Yaşar Aydın (Birgün)**
- * **Hakkı Özdal (Evrensel)**
- * **Kibriye Evren (Yeni Yaşam)**

B7 Oturumu: Kitleler ve Sıradan Faşizm

Oturum Yürütücüsü: Ruhi Demiray

- * **Mehmet Eren Arslan** – Faşizmde Büyük Öteki: Lacancı Bir Analiz
- * **Ernur Genç** – Faşizmin Zihinsel Deseni ve Kitle Ruhu Üzerine
- * **İdil Özkurşun** – Faşizm Tartışmalarında Bastırılan Arzular ve Nevrotik Korkuların İşleyiş Biçimleri ve Kitle Psikolojisindeki karşılıkları
- * **Mert Büyükkarabacak** – Neoliberal Otoriterizmden Neofaşizme Türkiye’de Siyasal İslamın Dönüşümü

16.30 – 19.00

A8 Oturumu: 100. Ölüm Yıldönümünde Lenin’e Armağan

Oturum Yürütücüsü: Melda Yaman

- * **Erkin Özalp** – Lenin’in Toplumsal Devrim Anlayışının Güncelliği
- * **Ebru Pektaş** – Leninizmin Marksizme Katkısı ve Siyaset
- * **Levent Dölek** – 21. Yüzyılda Emperyalizm, Enternasyonalizm ve Leninizm

B8 Oturumu: Sokağın Bilgisi

Oturum Yürütücüsü: Aydın Arı

- * **İzmir Büyükşehir Belediyesi Kamu Emekçisi – İzmir Büyükşehir Belediyesi Direnişi**
- * **İzmir Büyükşehir Belediyesi İzEnerji İşçisi – İzmir Büyükşehir Belediyesi Direnişi**
- * **İzzet İldeş – Öğretmen Mücadelesi**
- * **Bahadır Altan – Bergama’dan Akbelen’e Akbelen’den Cudi’ye Direniş**
- * **Selman (Direnişin Renkleri) – LGBTİ+ Mücadelesi**

3 Eylül Salı

10.00 – 12.30

A9 Oturumu: Faşizme Karşı Birleşik Mücadelede Emek Örgütleri

Oturum Yürütücüsü: Özlem Özkan

- * **Arif Balkanay – TMMOB**
- * **Hilmi Önder Okay – TTB**
- * **Memiş Sarı – DİSK**
- * **Ayfer Koçak – KESK**
- *

B9 Oturumu: Faşizm, Ön-Faşizm, Siyonizm

Oturum Yürütücüsü: Armağan Tulunay

- * **Levent Dölek** – 21. Yüzyılda Faşizmin Yükselişinin Maddi Temelleri
- * **Burak Sayım** – Ön-Faşizm’in Faşizme Dönüşümü ve Latin Amerika/Avrupa Modelleri
- * **Kutlu Dâne** – Ön-Faşizm, Anti-Semitizm ve Siyonizm

13.30 – 17.00

Kapanış Oturumu: Anti-Faşist Mücadele

Oturum Yürütücüsü: Mehmet Türkay

- * **Can Atalay**
- * **Mert Büyükkarabacak**
- * **Özlem Gündüz**
- * **Kenan Kalyon**

Açılış Oturumu: Günümüz Faşizmine Marksizm İçinden Bakmak

Oturum Yürütücüsü: Dilek Karabulut

Modern Demokratik Devletin Krizi ve Faşizm

Pınar Bedirhanoglu

Günümüzde faşizmin tekrar yükselişini inceleyen eleştirel çalışmaların çoğu, tarihsel karşılaştırmalar üzerinden bugünün faşizminin özgüllüklerini tespit etmeye ve bunlar üzerinden faşizm karşıtı etkili sol stratejiler önermeye çalışmaktadır. Bu sunum, faşizmin yükselişinin dünya-tarihsel siyasi nedenlerini tartışıp, günümüzde faşizmin yükselişinin kendi başına bir kriz olmaktan öte modern demokratik devletin krizinin bir ifadesi ve çözülüşünün bir aracı olduğunu ileri sürerek bu çabalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

- **Taylan Akman** - Hukuk ve Faşizm
- **Işıl Ünal** - Faşizmin Akademisi Akademinin Faşizmi

A1 Oturumu: Faşizme Çocuk Politikasından Bakmak: Çocuk Hak İhlalleri ve Çocuk Hakları Mücadelesi

Oturum Yürütücüsü: Sehel Oto

Çocuk Politikalarında Çocukların Görünmezlikleri

Tuğba Canbulut

Faşizm tarihi uzmanı olan Emilio Gentile (2017), Demokraside Halk Her Zaman Egemendir (Yalan!) isimli kitabında sahne demokrasisi olarak Türkçeleştirilen kavramsal tartışmayla,

demokrasinin halkın egemenliğinden oldukça uzak olduğunu; siyasi yöneticilerin her ne kadar meşruiyetlerini halktan aldıkları konusunda hemfikir olsalar da genellikle toplumun demokrasiye katılımını bir sorun olarak gördüklerini ve bunu bir tehdit olarak algıladıklarını belirtir. Hatta, sahne demokrasisinin yönetici elit ve seçimden seçime sahneye çıkan halkı birbirinden ayırdığını; yönetici elitlerin, seçim günleri/zamanları dışında, karar verme hakkının tabana yayılmasından hoşnut olmadıklarını söyler. Oysa demokrasiye katılım ve karar verme sürecine dahil olmak anti-faşist bir uygulamadır. Tam da burada katılımın gerçek yüzünü tartışan iki kişiden bahsetmek gerekir: Miessen (2013) ve Mouffe (2015). Mouffe (2015) düz ve pürüzsüz olmayan, şeritlerin her geçen gün daha da belirginleştiği ve farklılıkların daha görünür olduğu dünyada, bir aradalığın devamı için katılımın önemli olduğuna fakat giderek hegemonik bir zemine taşındığına değinir. Öte yandan Miessen (2013), katılımın 'çoğunlukla sahte bir nostaljik arzu' olarak ortaya konduğunu, böylece demokrasinin savunulabildiği kadar aşındırılabilceğini de söylemektedir. Katılımın siyasi partiler tarafından kullanılan bir süreç haline geldiğine ve 'mesuliyet zihniyeti' ile hareket edildiğinden karar verme sürecinin dışarı aktarılması yoluyla politikacıların eylemlerinin sorumluluklarından kendilerini azat edebilmelerinin önünün açıldığına dikkat çekmektedir.

Faşizme varmayacak süreçlerin inşası için bu denli mühim ve bir o kadar da (sahteleştirilebilmesinden kaynaklı) tehlikeli olan katılım, kimin meselesidir? Kimler katılır? Kimler neye katılır? Kimler ne zaman, nasıl, hangi amaçla katılır? Bu bildiri ile iddia edilen şudur ki, Türkiye'de bu soruların hiçbirinin cevabına çocukları yerleştiremeyiz. Oysa çocuklar da siyasi meşruiyetlerini halktan kazanan siyasi yöneticilerin kitlesini oluşturan halkın bir parçasıdır. Kararları, yapabilirlikleri, süreçleri, deneyimleri, duygu ve düşünceleri olan dünyanın yaklaşık 3'te 1'ini (zaman zaman 4'te bir olabilir) oluşturan özneler olan çocukların kendilerine ait politikaları yoktur. Çocuk hakları, çocuk katılımı, çocuk gelişimi, çocuk eğitimi, çocuk sağlığı gibi öznesi çocuk olan durumlarda çocuklar, politik bir bilinçle kendi süreçlerinin özneleri olarak görülmezler, aksine edilgen ve pasiftirler. Bu noktada, bu çalışma ile çocuk politikalarının gerçeklerini su yüzüne çıkarmak ve çocuklar için/adına yapılan/planlanan uygulamaların eleştirel değerlendirilmelerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Çocuk politikalarını kimler, kimlere yönelik kurgulamaktadır? İçine çocuk kelimesinin yerleştirilmesi, herhangi bir politikayı çocuk politikası haline getirebilir mi? Bu sorular ışığında, bu çalışmada, çocuk politikası diye öne sürülenlerin çocukları nasıl görünmez kıldığını, çocukluk sürecini ne şekilde pasifize ettiğini, çocukları özgür özneler olmaktan nasıl uzaklaştırdığını tartışmak söz konusu olacaktır.

Çocuk katılımına dair çalışmalar ne söylüyor? Çocukların politik özne olarak katılımlarını gözetmenin önemine değinen çalışmalardan bahsedilmesi önemlidir. Hart'a (1992) göre dünyada çocuk hakları meselesi konuşulmaya başlandığından beri çocukların kendileri adına konuşmaları farkındalığı artmaktadır. Ama ne yazık ki çocuklar için çizilen katılım resmi, çoğu aşamada sömürücü olabilmektedir. Bunun için katılım merdiveni modelinden bahseden Hart, çocuklar tarafından merdivenin ilk basamaklarında çocuk oldukları için sembolik katılımı oyaladıklarını, şayet gerçekleşirse ilerleyen basamakların ise çocukların toplumsal eşitliği için

gerçek katılımlarını içerdiğini belirtir. Hart'a göre (2008), yetişkinlerin çocuklar için hazırladıkları sahneler vardır. Toplumsal alanda çocuk katılımının genişletilerek düşünülmesi gerektiğini söylemektedir. Oysa uygulamalarda ve politikalarda katılım, çocukların günlük yaşamlarından ziyade proje-program bazlı ele alınmaktadır. Benzer bir eleştirel bakışla Thomas (2007) çocuk katılımını anlamak için katılım tipolojilerine, sosyal ve politik katılıma, temsili ve katılımcı demokrasiye, oy hakkı ve bu haktan daha fazla neler olabileceğine değinilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Çocuk katılımının bir mimik olarak tasarlandığını öne süren ve bunu eleştiren Thomas (2007) böylesi ana akım kurumları taklit eden yapıların iki durumdan mustarip olduğunu söyler: birincisi, çocuk ve gençlerin, aslında oy kullanmadıkları için ana akım siyasetten ayrılmaları; ikincisi, herhangi bir siyasi akım içinde gerçek bir seçmen olmama durumu. Çocukların taklit etmelerinin istendiği bu sistemde, genellikle heyecan verici ve dinamik olarak meşgul olanlar tarafından deneyimlenen, ancak 'gerçek' siyaset ile net bir şekilde bağlantılı olmayan çok sayıda aktivite vardır. Bu konuda Truscott ve arkadaşlarının (2019: 26) şu aktarımı önemlidir: "Çocuklara gerçek bir katılım deneyimi sunmaya çalışırken, iktidar nosyonlarına dikkat etmek çok önemlidir. Katılımcı yaklaşımlar, yetişkin ve çocuk arasındaki güç dengesizliklerini azaltmayı amaçlayabilir. Öte yandan, böyle dinamikler, çeşitli örtülü dinamikler sebebiyle çocukların sesleri veya perspektifleri geçersiz kılınırsa zararlı olabilir".

Brando (2020), çocukların savunmasız ve aciz bireyler olarak görülmesinin, çocuk hakları tasarımında özgürleşme ve eyleme geçmekten ziyade korumaya odaklanılmasını beraberinde getirdiğini söyler. Oysa, koruma odaklı politikalar, çocukların bireysel özgürlüklerini sınırlamanın bir yoludur. Çocukların eylemliliklerini etkili şekilde kullanamamaları onların kendiliğinden geliştirdikleri bir eğilim değil, özgürlüğü kısıtlamanın haklı gerekçesini oluşturmak için ortaya sürülen bir durumdur. Kaldı ki, çocuklara özgürlüğü bir işlev olarak deneyimleyebilecekleri ve kullanabilecekleri seçim alanları sağlamazsa, olgun yeterliliklerin gelişmesi imkansız olacaktır. Çocuklar korumacı politikalarla iddia edildiği üzere, özgürlüklerin kapsamını sınırlayan bazı temel yetersizliklere sahip değillerdir.

Çocuk politikalarını tartışmak ve çocukluk çalışmalarını artırmak neden önemlidir? Qvortrup (2009: 22)'a göre, çocukluk toplumsal yapının bir parçasıdır. Bir süreç olarak görüldüğünde toplumun bir parçası olabilmesi söz konusuysen birey olarak çocuk toplumsal yapının parçası olamamaktadır. Ayrıca sosyolojinin çocukları genel olarak yetişkinliğe hazırlık süreci içinde değerlendirdiğini söylemektedir. Sosyal yapı çalışan sosyologların çocukluğu sosyal grup olarak görmediklerini belirtmektedir. Hatta kolektif hayatın bir parçası olarak da görülmemeleri, çocukluğa dair bir ortak özellik olarak çocukluktan kaçış, yetişkinliğe yolculuk sürecinin bir parçası olmalarına vurgu yapmaktadır. Böyle bir bakış yani çocukluğu bir hazırlık süreci olarak görmek sadece yetişkinlerin çocuklara bakışını etkilemez, çocukların da kendilerine bakışlarını, kendilerinden beklentilerini etkilemektedir. Burada sorulması gereken soru ise çocukların toplumda yapısal aktörler olarak görülmelerinin ve çocukluğu yapısal olarak algılamının uygun ve makul olup olmadığıdır.

Bu soru üzerinde biraz durulabilir. Çocukluğu yapısal olarak algılamanın ne anlama geldiğine bakmak gerekir. Bir süreci veya kavramı yapısal olarak ele almak onun şahsına/özüne münhasır olduğu konusunda şüphe duymamayı gerektirmektedir. Yapısallık, çeşitli dinamikleri olan yapılara sahip olabilmek, bu yapıları belli başlı bağlamlar içinde kurgulayabilmektir. Buradan hareketle, şu soruları da gündeme getirmek önemlidir: Çocukluğun kendine özgü yapıları mevcut mudur? Mevcutsa, bu yapıları bizzat çocukların oluşturduğu bir toplumsal düzen mevcut mudur? Mevcutsa, böylesi bir toplumsal düzen yaşa bağlı hiyerarşileri ortadan kaldıran bir toplumsal eşitliği ve kolektif yaşam biçimini oluşturur mu? Çocukluk çağı sosyal çalışmalarının çocuklarla ilgilenen diğer bilimlerden farkını, çocuğun alternatifliği üzerine kurulu bir halde değil, çocuklarla çocukluk arasında sistematik bir farklılaşma yapmasıyla ayıran Honig (2009: 62), “çocukluk çalışmaları için ‘çocuk’ ne anlam taşır?” sorusunu sormaktadır.

Tüm bu akıl yürütmeler ve sorgulamaların ardından başa dönmek gerekirse, bu çalışma çocukların politik özne olma hallerine dair tartışmaların derinleşmesi gerektiğini, politik çocukların faşizme karşı direncin de özneleri olduğunu savunmaktadır.

Faşizmin Çocukları ‘Cezalandırma’ Yöntemi: Ceza İnfaz Sisteminde Çocuklar

Sevinç Koçak

Ceza infaz sistemi içinde çocuklar: Devlet çocukları neden “ceza”landırır? Türkiye hapisanelerinde çocuklar 3 kategoride tutuluyor. İlki suçu kesinleşmemiş, yargılama süreci devam eden tutuklu çocuklar. Hapishanelerdeki çocukların en büyük bölümünü bu grup oluşturuyor. Tutuklu çocuklar Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumlarında tutuluyor. Çocuk tutukevi olmayan yerlerde ise yetişkin hapishanelerinde açılan çocuk koğuşlarında tutuluyorlar. İkinci kategori; cezası kesinleşmiş olan hükümlü çocuklar. Hükümlü çocuklar, Çocuk Eğitimevleri’nde tutuluyorlar. Üçüncü kategori ise 0-6 yaş aralığında anneleriyle birlikte tutulan çocuklar. Adı cezaevi olan ve temel işlevi cezalandırmak olan bir kurumun başına “çocuk” eklenince; çocukların cezalandırılmak üzere kapatıldığı kapalı kurumlardan başka bir şey anlamıyoruz elbette. Çocuk cezaevleri, çocuklar için inşa edilmiş, içine sınırlı sayıda plastik eşya konmuş beton yığınları. Peki ama devlet çocukları neden cezalandırır? Çünkü çocuk cezaevleri, devletin çocuklara bakışının bir yansıması ve devletin çocuklara bakışı da topluma bakışının bir yansıması. Çocuk Koruma Kanunu da, çıkartılan infaz yasaları da, ceza infaz kurumlarının yapısı da çocuklar için onarıcı olmayı değil, cezalandırmayı hedefliyor. Oturumun bu bölümü, çocuk cezaevlerinin neden kapatılması gerektiğini gündeme almayı amaçlıyor.

Faşizm ve Çocuklar: İki Uzak Kelime mi?

Hatice Göz

Çocuklar, içinde yaşadıkları sistem ve toplumun koşullarını paylaşan bir gruptur. Çocukların yaşadığı her şey politik, sınıfsal, toplumsaldır. Aynı zamanda çocuklar tarihin ve bugünün edilgen nesnelere değil aynı zamanda kendi özgünlüklerinde aktif öznelidirler. Çağımızın kapitalizm koşullarında birlikte yaşadığımız çocuklar, bu sistemin kendisiyle birlikte taşıdığı ve ürettiği tüm krizleri ve sonuçları yaşıyorlar. Kapitalizmin yapısal krizleri derinleştikçe çubuğu sağa, faşizme kıran iktidarların politikaları da çocukları doğrudan etkiliyor. Ülkemizde faşist bir rejim inşasında yol alan iktidar ve ortakları da son yirmi yıldır doğrudan çocuklar üzerinde tüm politikalarını uyguluyor. İmzacı olunan sözleşmeler uygulanmıyor, sözleşmelere konulan çekinceler kaldırılmıyor; çocuklar ve kadınlar değil patriyarkal aile güçlendiriliyor, istismar ve hak ihlali suçları cezasız bırakılırken sermayenin güncel ihtiyacını karşılayacak çocuk işçilik projelerinin önü açılıyor. Faşist rejimin eğitim sistemi bir yandan dinbazlık yapan tarikat ve cemaatlerin politikaları diğer yandan çocukların yaşamını sarmalıyor. Faşizmin siyasal ve toplumsal kuruluşu sürecindeki her bir adım bizzat çocukları doğrudan ve en ağır şekilde etkiliyor. Nasıl bir rejim ve toplum isteniyorsa, onun çocukları, nesli yetiştirilmeye çalışılıyor. Kürt çocukları ile mülteci çocuklar, faşizmin en ceberut yüzünü her gün yaşıyor. Faşizm ve çocuklar birbirine uzak iki kelime değil. Aksine, tüm gerçekliği ile ele alınıp tartışılması ve buna göre konumlanması gereken pek çok tartışmaya kapı aralayacak iki kelime. Böylesi bir yaklaşım, faşizme bir de çocukların boy hizasından bakmamızı sağlarken aynı zamanda onları yalnızca “kurbanlar” olarak görmemizi engeller.

Çocukların Demokrasi Oyunu: Yerel Yönetimler ve Çocuk Meclisi

Gamze Yeneş

Yerel yönetimlerde Çocuk Meclisleri çocukların demokratik bir alanda karar almalarına ve fikirlerini ifade etmelerine olanak tanıyan oluşumlardır. Bu oluşumun bağlı olduğu yapıların yönetsel yaklaşımları, Çocuk Meclislerinin de işleyişini belirler. Bu yüzden yetişkinlerin kurduğu bir üst yapıdan bağımsız düşünülemezler. Sadece üst yapı da değil çocuk meclisine eşlik etmek için görevlendirilmiş kişilerin yaklaşımları bile yürütme süreçleri için belirleyicidir. Çocuk Meclisleri bu haliyle masa ya da video oyunu olarak bildiğimiz rol yapma oyunlarına (role-playing game, RPG) benziyor. Bu oyunlarda oyun yöneticisi, genellikle oyun evrenini kontrol eder, hikâyeyi ilerletir. Oyuncular, kurgusal bir sahnede üstlendikleri rolün gerekliliğini yerine getirip hikâyenin parçası olurlar. Kendi kararlarını, oyun yöneticisinin rehberliğinde alır ve oyun evrenindeki etkileşimleri deneyimler. Meclislerdeki çocuklar biraz da bu evrenin

oyuncuları gibi. Oyunu gerçeklik düzlemine çekmenin bir yolunu bulmalıyız. Yetişkin dünyasının taklidinden azade bir yol da var elbet.

B1 Oturumu: Sinemada Faşizm

Oturum Yürütücüsü: Yasemin Özgün

- **Sebahattin Şen** - Kolonyalist Temsil Rejimi: Türk Sinemasında Kürtler

Olağan Şüpheli: Politik Belgesel Sinema

Gül Büyükbeşe

Geçmişin faşist ya da günümüzün modern tahakküm rejimleri, toplumsal düzeni kanaatler/kanılar üzerinden kurar. Toplumsal onay sağlamayı amaçlayan bu kanaatler olgusal gerçekliğe değil, yapılmış/tasarlanmış başka bir “hakikate” dayanır. Dayanaksız, köksüz bir yeni “gerçekliktir” bu. Yalan, bu kurulmuş hakikatin en önemli unsurudur ve bugün tanıklık ettiğimiz yalan, siyasete zaten içkin olan geleneksel yalanın bir üst aşamasıdır. Bir başka deyişle, modern dönem iktidarları sadece yalan retorikle yetinmez, alternatif bir gerçeklik inşa eder, doğruyu görünmez kılar ve böylece söz ve müzakere alanını ortadan kaldırır. Kimi kaynaklarda “pseudo truth” olarak tanımlanan bu sahte gerçeklik, yeni baskıcı rejimlerin çimentosu olma özelliğini taşır. Bunun tersini kanıtlamak üzere yola çıkmış her hareket/eylem/sanatsal ürün ise özü itibarıyla siyasetidir. Hakikati araştırmak, bir bellek oluşturmak muhalefet etmenin önemli bir boyutudur. Çünkü olgusal hakikat, üzerinde söz söylendiği ölçüde var olur. Asuman Susam, Ayrıntı Yayınları’ndan 2015 yılında çıkan “Toplumsal Bellek ve Belgesel Sinema” isimli kitabında belgesel sinemayı ontolojik olarak bir bellek mekânı olarak tanımlıyor ve belgeselin iki önemli işlevine atıfta bulunuyor; “yaşananları kaydetmek suretiyle şimdiyi depolar ve geçmişe ait olayları konu edinerek sorgulamacı, eleştirel tutumuyla bugünün ihtiyaçları üzerinden belleğin çerçevesini yeniden belirler. Böylece politik bir mücadele alanı oluşturur.” (Asuman Susam, Toplumsal Bellek ve Sinema, Sayfa:19) Olgusal hakikat üzerine giden, hakikati araştıran politik belgesel sinema, hakikatin ve belleğin kaydını tutarken sözü siyasetin alanından çıkartır, bilgi ve veri biriktirir, bunları derler, hikayesini kurar, kültürel alana taşıyarak kamuya açar. Walter Benjamin’in önemli saptaması ile devam edecek olursak, “faşizmin estetikleştirilmesine karşı sanatın politikleştirilmesi gerekir”. Çünkü Benjamin’e göre politize edilmiş sanat ve medya, kapitalizmin kitlelerde meydana getirdiği yabancılaşma ve yanılsama halinden çıkmalarına, var

olan toplumsal ve ekonomik koşulları ve sorunları sorgulamaya ve eleştirmeye yönlendirir. Tam da bu nedenle belgeselin oluşturduğu bellek muktedir için sakıncalıdır. Özellikle de mevcut sisteme karşı olan ve hatta apaçık sırtını dönen belgeseller aşık bir müdahale ve sansürün öznesi haline dönüşür. Zira bu belgesellerde dile getirilen “şey”, hakikati bozarak ve alternatif bir gerçeklik yaratarak oluşturulmuş toplumsal kaniya yönelik bir tehdittir. Muhafız hemen bütün belgesellerin yasaklanması, dağıtımına ve gösterimine yönelik her müdahale, kamusal alanın iyice daraltılması ve müzakerenin olanaksızlaştırılması anlamına da gelir. Müzakere imkanının ortadan kaldırılması ise faşizmin açık bir unsurudur. Belgesel sinemanın ısrarla bir tür kazı yaparak ortaya koyduğu olgusal gerçeklikle ne yapılacağı, bunu politik bir eylemliliğe dönüştürmek ya da Derrida’ya atıfla söyleyecek olursak performatif bir boyut kazandırmak ise yine siyasetin işidir. Yani belgesel sinema siyasetten aldığı ters yüz edip hakikate ve belleğe kavuşturarak yeniden siyasete bırakır. Fernando Solanas ve Octavio Getino “Fırınların Saati”ni yazıp, çekip, kurgulayıp, tamamladıktan sonra 1969’da kaleme aldıkları ve “Üçüncü Sinemaya Doğru” (Solanas ve Getino; Üçüncü Sinemaya Doğru, Çeviren: Ertan Yılmaz, 1969, Sayfa 11) olarak adlandırdıkları manifestoda, iki karşıt kültürün, sanatta, bilimde ve sinemada birbirleriyle rekabet ettiklerini söyler. Bu iki karşıt anlayış egemenlerin anlayışı ve ulusun anlayışıdır. Yine aynı manifestoda belgesel sinemanın, devrimci film üretiminin temeli olabileceği vurgulanır ve “belgelenen her imgenin bir film imgesinden ya da sanatsal bir olgudan daha fazlası olan bir duruma tanıklık ettiği ve sistemi ya yalanladığı ya da derinleştirdiği için sistem tarafından kolayca sindirilemeyecek bir şeye dönüştüğü” söylenir. Bu koşullar altında, sözü edilen filmlerin üretimi, dağıtımı ve gösterimi ise toplumsal bir sorumluluk olmaktan çıkarak giderek bir eylemliliğe, bir tür aktivizme dönüşür. Dayanışmayı koşul olarak önümüze koyan bir aktivizmdir bu. Sunmayı önerdiğim bildiride yalan, siyaset ve belgesel sinemanın kesişme noktalarını, politik belgesel sinemanın sağ popülist rejimler için oluşturduğu tehdidi, son yıllarda belgeseller, belgesel sinemacılar ve film festivallerine yönelik baskıların katlanarak artışı üzerinden tartışacağım.

Wanda Jakubowska’nın ‘Son Etap’ Filmi Üzerinden Faşizmin Mekânsal Temsili Olarak Auschwitz

Uygar Akdeniz

Bu çalışmanın amacı erken dönem bir Holokost filmi olan Wanda Jakubowska’nın “Son Etap” (1948) filmi üzerinden Holokostun sinemada ki mekansal temsili ve aralarında farklar olsa da faşizm ve Nasyonal Sosyalizm bağlamında var olan bir erken temsili incelemektir. Nasyonel Sosyalizm kıyı merkezi olan Auschwitz imha kampı temsili bir hiper gerçeklik ve zaman mekan irdelemesi ile kendi içinde barındırmaktadır. Bu yüzden, bahsi geçen filmi Holokost’un sinemadaki mekansal temsili bağlamında önemli bir örnek olarak, interdisipliner pek çok farklı tartışmaya açık bir metinlerarasılık olarak incelemek mümkündür. Bu yaklaşım aynı zamanda

Holokost'un gerçek mekanları ve bu mekanların temizliğine ilişkin pekçok karşılaştırma ve inceleme olanağı ile geniş bir Spekturumu sunar.

A2 Sosyal Araştırmalar Vakfı Oturumu

Oturum Yürütücüsü: Aslı Kayhan

Türkiye'de Kapitalizmin Faşizmle Sarmallanarak Ürettiği Yeni Rejimde Yaşam Üzerinde Sürdürülen Hegemonya

Beyza Üstün

Türkiye'de Faşizmin süreçlerinin işletilerek sürdürüldüğü, güç ve şiddetin arttırılarak yükseltildiği bir dönemde Ulus devlet yapılanmasını; oluşturan rejimin sonuçları, etkilerini tartışarak irdelemenin önemli olduğunu düşünüyorum.

Kapitalizmin krizlerini aşarken kendini yeniden ürettiği süreçlerde Faşizmin stratejileri, taktiksel yöntemleri ile yürütülerek sürdürülen ve bu yöntemlerin "yasal"laştırılması ile yapılanan Devlet rejimi ile yaşam giderek savaş yöntemlerine dönüşerek açmaza alınmakta. Yaşamın sistem tarafından sokulduğu açmazların, el koyma, gasp etme, yok etme süreçlerinin politik tartışılması kapitalizmin ve faşizmin birbirini güçlendirerek nasıl sürdürülmekte olduğunu daha net göstermekte. Bu nedenle, iki farklı kuramın birbirine kenetlenerek yürütüldüğü rejimde yaşamın, yaşam alanlarının, doğal ve kültürel varlıkların, geçimlik yaşamın, yaşam varlıklarının, yaşamın belleğinin yok edilmesini, yaşamın krizlerinin hiçe sayılarak, yeni ve yeniden sermaye birikimine sokuluşunu, emeğin ve belleğin sömürsü ile yürütülüşünü örnekleri ile aktarmaya çalışacağım. Patriyarkal sistemin; Kapitalizmin- faşizmle sarmalanarak yapılandırılan ve sürdürülen rejimde süreci irdelemek yaşamın yok oluşundan çıkışın politik akslarını da açığa çıkartmaktadır.

Açıkça bilinen ve kabul edilen gerçeklikle, Kapitalizmin yüzlerce yıldır sürdürdüğü süreçlerin sonuçları ekolojik krizler olarak yaşamı cendereye sokmaya devam ediyor. Türlerin yok oluşundan su döngüsünün değişimine, salgın hastalıklarda artıştan tedavisi zor, imkansız hastalıkların artışına ve yaygınlaşmasına kadar ulaşan ekolojik, yaşam yıkımları sağlık krizi, iklim krizi, su krizi, gıda krizi vb sonuçları üretirken açığa çıkan ekolojik krizler sarmalının yarattığı yıkımlar (yoksullaşma, iklim mülteciliği, ülkeler arası enerji, su savaşları vb) giderek artmakta. Faşizmin yükseldiği rejimlerle idare edilen ülkelerde, sağcı faşist iktidarlar tarafından bu krizler inkar edilirken, birbiri ile ilgi bağı kopartılırken, krizlere neden olan etmenler (fosil

yakıta dayalı endüstriler vb) onanarak sürdürülmekte yaşanan her kriz derinleşmekte. Yanı sıra liberalizmin desteği ile krizlere kapitalizmi yeniden üretilerek aşılacağı iddiası ile (yenilenebilir enerji yatırımları, nükleere dayalı üretimlerin sürdürülebilir olduğu kabulü, uygulaması ve desteklenmesi vb, yenilenebilir yatırımlar için kritik madenlere gereksinim yaratılması vb stratejiler eklenerek) yeni sermaye birikimleri ile çözümler üretilmekte, uluslararası fonlar ve destekler tanımlanmakta. Böylece ekolojik krizlerin nedeni olan kapitalist sistem yaşamı sömürmeye, yaşam krizlerini derinleştirmeye devam etmekte.

Diğer yandan sağcı iktidarların faşizmin stratejileri ile sürdürdüğü süreç, kapitalizmin krizlerini aşarken kendisini yeniden ürettiği süreçlerde açığa çıkan eşitsizliği, savaş ve şiddet stratejilerini daha arttırmak, derinleştirmekte. Karaburun Bilim Kongresinde yaşamın ve halkların üzerinde açığa çıkan hegemonyayı Türkiye coğrafyasında özellikle Mezopotamya havzasında yürütülen süreçleri irdelerek aktarmak, sadece Türkiyede değil ortadoğuya değin etkileri yayılan, derinleşen yaşam krizlerini mercek altına almamızı sağlayacaktır. Ekoloji- faşizm- kapitalizmin açmazından çıkışın Ekolojik politik ipuçlarını da sunmaktadır. Yaşamın sıkıştığı, yaşamla sistem arası/ yaşamla rejim arası çatışmaları irdelemek, Özgürlüğe giden sürecin örülmesinin zorunluluğunu açığa çıkartmakta.

Otoriterleşme Sürecinde Merkezî ve Yerel Yönetim Arasında Değişen Güç İlişkileri

Selime Güzelsarı

Bu çalışma, Türkiye'de 2000'li ve 2010'lu yıllardaki yerel yönetim reformlarının siyasi dinamiklerini inceleyerek, siyasi rejimin otoriter devlet biçiminden yeni tür faşizme dönüşümünde yerel siyasetin ve kentsel politikaların nasıl bir rol oynadığını göstermeyi amaçlıyor. Devletin yeniden ölçeklendirilmesi ve yerinden yönetim literatürüne ilişkin tartışmaların eleştirel bir incelemesine odaklanarak, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) 2002'de iktidara gelmesinden bu yana merkezi hükümetin bazı sorumluluklarını yerel düzeye devretmeye çalıştığı, ancak hiçbir zaman mali ve siyasi adem-i merkezîyetçiliği içeren daha kapsamlı bir yerel yönetim reformunu gündeme getirmediğini; ancak 2010'da yapılan yerel yönetim reformu ile merkezi yönetimin taşra örgütlerini idari olarak güçlendirerek ve merkezi yönetimin etkisini zayıflatmayacak şekilde yerelde yeni kurumlar oluşturarak, faşizme evrilen siyasal rejimin gücünü yerel düzeyde yeniden ürettiğini ileri süreceğim. Bu bağlamda çalışmada yerel yönetim reformları ekseninde siyasi dinamiklerin otoriter devlet biçiminden yeni faşizme nasıl evrildiği, yasal ve kurumsal reformlar aracılığıyla yerel siyasette ve kentsel politikalarda yaşanan değişimlerin mekânsal yeniden ölçeklendirme tartışmalarına nasıl yansdığı incelenecektir. Bu inceleme kapitalist sınıfın bileşimindeki değişimlerin merkez-yerel ilişkilerine ve devlet aygıtının iç mimarisine nasıl yansdığına analizini gerektiriyor.

Dolayısıyla önerilen bu araştırmanın cevaplamaya çalıştığı temel soruları şu şekildedir:

i-) Türkiye'de merkezi ve yerel yönetimler arasında ortaya çıkan yeni ve benzersiz ilişki biçimine ne tür sınıf çelişkileri yol açtı?

ii-) Merkezi devlet ve yerel yönetimlerdeki devlet aygıtlarında bu çelişkiler nasıl ortaya çıkıyor?

iii-) Devlet aygıtlarının siyasi merkezileşmesi bu çelişkilerin çözümünde işlevsel midir, yoksa yeni çelişkiler ve potansiyel yönetim krizleri mi yaratır?

Devlet-sermaye ilişkilerinin yeni biçimlerinin en açık şekilde gözlemlenebildiği tipik örnek olarak yerel reformlara, yerel siyasete ve bu bağlamda biçimlenen yerel seçimlere odaklanmak, bu sorulara yanıt aramamıza yardımcı olacaktır. Değişimin analizi için yerel ve merkezi dinamikler arasındaki iç bağlantılara bakılmasının belirleyici olduğu üzerinden bir çerçeve sunumda tartışmaya açılacaktır.

Türkiye’de Otoriterleşmenin Yükselişinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü

Hülya Kendir

Dünya genelinde otoriter, aşırı sağ ve faşist yönetimler yükseldikçe, sivil toplum örgütleri (STÖ) olarak anılan yapıların, bu yönetimlerin önde gelen destekçileri ve ortakları olabildiğine tanık oluyoruz. Otoriter devlet ve sivil toplum ilişkisi üzerine yapılan güncel çalışmalar genel olarak, otoriterleşme ile birlikte hizmet temelli STÖ'lerin devletle işbirliği içinde desteklendiğini, hak temelli olanların ise baskı altına alındığını ileri sürmektedir. Yine bu çalışmalara göre, bazı hak temelli STÖ'lerin otoriterleşmeye karşı hak ve özgürlükler savunusu (özellikle pandemi döneminde) muhafazakâr, aşırı sağcı, göçmen karşıtı, bilim karşıtı vs. söylemlerle de birleşmiş durumdadır. Diğer yandan, hizmet temelli bazı STÖ'ler neoliberal rejimlerin giderek daralan sosyal politikalarına karşı sosyal haklar talebini, hak temelli bazı STÖ'ler ise artan otoriterleşme ve muhalefetin bastırılmasına karşı özgürlük talebini dile getirmeye devam etmekte ve çeşitli baskılarla karşılaşmaktadır. Tüm bunlar sivil toplum kavramsallaştırması ile STÖ'leri eşitleyen liberal yaklaşımlar çerçevesinde, demokrasinin dönüşümüne dayalı analizlerle, "sivil alanın daralması/kapanması", "illiberal sivil toplum" gibi kavramlarla açıklanmaktadır. Ancak "sivil alanın daralması"na dayanan analizler, otoriter ve faşist rejimler karşısında her tür STÖ'yü adeta eşitlemekte ve benzer baskı ve sınırlamalarla karşılaştıklarını ima etmektedir.

Marksist yaklaşımlar bakımından sivil toplum kavramsallaştırmasının unsurlarından/parçalarından sadece biri olarak ele alabileceğimiz STÖ'ler, sınıfsal çelişkilerden bağımsız değildir. Hangi düzeyde ve alanda olursa olsun, STÖ'ler de özünde belirli sınıfsal çıkarların ifadesi ve mücadelesi adına kurulurlar. Burada, Gramsci'nin yaklaşımına uygun olarak sivil toplumun bir mücadele alanı olduğunu bir kez daha hatırlamak gerekir. Dolayısıyla

günümüzde, sınıfsal ve siyasal mücadele çerçevesinde, bazı STÖ'ler ya da sivil toplum hareketleri devlet aygıtının bir parçası haline gelirken, diğerleri baskı ile karşı karşıya kalmış, eylemleri ve talepleri devletin/hükümetlerin birincil hedefi olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'ye dönersek, AKP yönetiminin otoriter niteliğinin giderek yükselişiyle birlikte, hizmet sunan ya da hak savunusu yapan, hükümet yanlısı STÖ'lerin eski işlevlerini sürdürürken, yeni bazı işlevler de kazandığını, muhalif STÖ'lerin ise kapatılmadan işlevsizleştirilmeye çeşitli baskılarla karşılaştığını görüyoruz.

Bu sunumda, Marksist sivil toplum-devlet yaklaşımları çerçevesinde, Türkiye'de sivil toplum alanının ve STÖ'lerin otoriterleşme ve faşistleşme çerçevesinde bazılarının devletin doğrudan bir uzantısı/organı haline geldiğini, bazılarının ise toplumsal muhalefeti örgütlemek için bir alan olduğunu anlatmayı amaçlıyorum.

Günümüz Faşizmi Üzerine Marksist Tartışmalar: Kuramsal Bir Senteze Doğru

Şebnem Oğuz

Faşizmin iki savaş arası döneme özgü tarihsel bir durum olduğu tezine karşılık faşizmin güncelliğini koruduğuna dair tartışmaların yeniden canlandığı bir dönemden geçiyoruz. Bu tartışmalarda Weberci ve Marksist olmak üzere iki farklı literatür öne çıkmaktadır. Weberci literatürde, Marksist kuramın faşizm analizini kapitalizmin krizlerine indirgediği ileri sürülür ve bu indirgemeciliğe karşı faşizm kendi özerk dinamiğine sahip bir siyasal hareket olarak kavranır. Weberci anlamda bir ideal tip olarak faşizm, modernitenin yabancılaştırıcı etkileri karşısında ortaya çıkan “dirilişçi popülist aşırı-milliyetçilik” olarak tanımlanır. Bu literatür, ekonomik indirgemecilik tuzağına düşmemeye çalışırken tipolojik indirgemecilik tuzağına düşmekle eleştirilmiştir. Öte yandan, günümüz faşizmini Marksist bir perspektiften ele alan yeni bir literatür gelişmektedir. Alberto Toscano (2023), Ugo Palheta (2021), Enzo Traverso (2019), Geoff Eley (2016), William I. Robinson (2019), Aijaz Ahmad (2016), Dylan Riley (2010) gibi yazarların çalışmaları yanı sıra Angela Y. Davis, Herbert Marcuse ve Nicos Poulantzas'ın 1970'lerde yayınlanan çalışmalarına dayanan bu literatürde bazı ortak temalar vardır. Bu çalışmada yeni gelişen bu literatürü gözden geçirerek kuramsal bir senteze varmaya ve Türkiye'deki tartışmalar için kimi ipuçları çıkarmaya çalışacağım.

B2 Oturumu: Egemenlik ve Faşizm Üzerine Tezler

Oturum Yürütücüsü: Aysun Gezen

Faşizm Tartışmalarında Yöntemler, Farklılaşmalar, Faşizmin Epistemolojisi

Erdem Bulduruç

Faşizm meselesini tartışırken kabaca üç okumadan söz etmek mümkün. Bunların biri Marksist düşünürlerin yapmış olduğu genel kuram olarak faşizm tartışması iken, bir diğer okuma genel kuram fikrine mesafeli olan postyapısalcı okuma, bir diğer okuma ise psikanalitik okumadır. Şüphesiz bu okumalar birbirinin hilafına yapılmak durumunda olmadığı gibi eklektik biçimde farklı teorik nesnelere birbirine ikame şeklinde de yapılmamalıdır. Fakat çoğunlukla yapılan şey bir okumanın diğer bir okumayı yanlışlaması olarak düşünülüyor. Örneğin faşizmin kitle hareketi olarak ortaya çıkışını tartışmak isteyenler onun belirli egemenlik biçimine vurgu yapmayı ya da iki savaş arası dönemdeki rolüne değinmeyi lüzumsuz görüyor. Ya da faşizmi devlet aygıtındaki dönüşüm ve burjuva egemenliğindeki bir istisnai durum olarak okuyanlar ise onun kitle hareketi rolünü talileştiriyor. Kabaca yukardan ve aşağıdan faşizm diye bir ikilik içinden faşizm tartışılmak isteniyor. Burada yukardan okuma Marksizme sabitlenirken Marksizmi yeterli görmeyen ya da daha doğru bir ifade ile onun "indirgemeci" yorumundan kaçmak isteyen düşünürler ise aşağıdan bir toplumsal hareket olarak faşizmi tartışmak istiyor. Gelgelelim burada bir sorun hasil oluyor.

Çünkü materyalist bir okuma, tartışma öncelikle teorik soyutlama düzeyinde yapılacaksa tartıştığı kavramın bölgesel yerini saptamak, ele aldığı konunun çerçevesini çizmek ve ayırım çizgilerini çekmek durumundadır. Yani sorunuz faşizm nedir değil faşizm nasıl çalışır dahi olsa bu onu yüzergezer bir kavram olarak tartışmak manasına gelmez. Yani -ekonomik, politik ve ideolojik- farklı düzeyler üzerinden eş anlı bir tartışma yürütülse dahi bu kavramları ve kavramların bölgesel yerini birbirine boca ederek değil bilgi nesnesini doğru konumlandırarak yapılır. Psikanalizden alınan belirli kavramların gelişigüzel olarak tartışmaya dahil edilmesi şeklinde yapılmaz. Özetle demek istediğim şu: faşizmin ekonomik sürecini Marksistler tartışsın ama biz onun tam da eksik bıraktığı yerden kitle hareketinin psikolojisini tartışacağız demek kitle hareketini de faşizmin oluşum koşulları tartışmasını layıkıyla yerine getiremez. Bir Marksist zaten faşizmi tartışırken halihazırda onun iktisadi, siyasal ve ideolojik boyutlarını birlikte tartışandır. Bütünlüğü önceden verili olarak görmeden farklı düzeylerin özgül birlikteliğini onların birbirine eklenmesi içinde düşünen ve teorik düzeyde bir genellikler tartışması olarak faşizm. Yani teorik soyutlama, ister teorik pratiğin ister politik pratiğin

teorisini yapalım bir genellikler tartışmasına bürünmek zorundadır. Bu yapılamadığı takdirde teorik bir tartışma yürütmenin koşulu da kalmaz. Şüphesiz buradaki hata psikanalize ya da post-yapısalcılığa tek başına fatura edilemez. Ne var ki öncelikle faşizmi anlamak için yapısal bir analize ihtiyacımız var. Bu yapısal analiz doğru kurulduğu takdirde yeni sorular alanıyla o teorik tartışma ve onun toplumsal pratikte aldığı biçimler de yerli yerine oturacaktır. Yani çerçevesi çizilen her bir okuma faşizmin özgüllüklerini anlamada bize farklı bakış açıları kazanabilir. Ne var ki öncelikle faşizmi tartışırken onun yani toplumsal pratik içinde genellikler düzeyinde kavrama çekilen o şeyin ortaya çıktığı tarihsel konteks gözönünde bulundurulmak zorundadır. Yani Marksistlerin okumasını eleştirenler biz onu güç ilişkileri içinden düşüneceğiz ya da psikotik durumlar içinden analiz edeceğiz diyenler de bunu yaparken ya faşizmi mümkün kılan tarihsel epistemeyi ya da onun davranışsal normlarını koşullayan maddi süreçleri analiz etmek ve bunu genel bir soyutlama düzeyine taşımak zorundadır. Bir örnekle açayım Frankfurt ekolünün yaptığı insanları faşist propagandaya açık hale getiren şey nedir? sorusu önemsiz değildir fakat bu

okuma da öncelikle bir faşizm tanımı içinden türetilmek zorundadır. Bu tanımı ister genele yayın ister nominalist bir bakışla farklı pratiklerden söz edin farketmez. Son kertede tartışma bir kavram adı altında sunulan genelliğin bilgisidir.

Ben naçizane sorularını bütünüyle zayıf bulmasam da Adorno, Wilhelm Reich ve yakın dönemde bu konuya dair kalem oynatan Neil Faulkner gibi isimlerin faşizm okumasının belirli yetersizliklerden muzdarip olduğunu düşünmekteyim. İsimler skalasını genişletmek mümkün.

Literatürde de gözlemleneceği gibi belirli okumalar faşizme yönelik Marksist ekolden gelen okumanın kendisini ekonomik indirgemeci olarak nitelerken faşizmi sadece usdışı ya da reaksiyoner bir tepkiye indirgeme eğiliminde. Genel bir kuram olarak faşizmden bahsetsetmektense pratiklerden yola çıkarak çoğulluğu ve biricikliği içinde ayrı ayrı faşizmlerden bahsetmekte.

Oysaki bir Marksist faşizmin pratikte farklılaşmayacağını iddiasında bulunan değildir. Bunu Dimitrov bile yapmamıştır. Fakat faşizmin pratik düzeyde ontolojik konumunun değişeceğini söylemekle onun epistemolojisi tartışmak bir ve aynı şey değildir. Bizler ister tarihsel faşizmi konuşalım isterse de neo faşizmi, bizi bir kavram adı altında düşünmeye iten faşizmi o kavrama karşılık gelen pratikler ve o kavramın mümkünlik koşullarını oluşturan maddi yaşamın yeniden üretimi içinden düşünmeliyiz. Kavramın üretimi başlı başına bir maddiliktir ve bu maddilikler genellikler adı altında teorik bir nesne mahiyetine bürünür. Faşizmin ideolojisinden bahsetmemize imkan veren şeylerden biri de budur zaten.

İdeoloji Olarak ‘Siyaset Bilimi’: Rekabetçi Otoriterlik, Popülizm ve Post-Faşizm

Levent Köker

Günümüz dünyasında üzerinde neredeyse tam bir mutabakat sağlandığını söyleyebileceğimiz çıplak bir gerçek, otoriter rejim ve pratiklerin bilinen demokratik kurum ve usulleri tahrip ettiğidir. Bu olgusal durum, ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklı biçimlerde tezahür etmekle birlikte, Kuzey Amerika’dan Avrupa Birliği içlerine, Latin Amerika’dan Uzak Doğu’ya ve Afrika’ya dek küresel bir yaygınlık göstermektedir. Akademik bir disiplin olan siyaset bilimi alanında, özellikle üniversite bünyesi içinde yer alan ve “anaakım” olarak nitelendirebileceğimiz çalışmalar, bu olgusal durumu, yirmi yılı aşkın bir süredir “melez rejimler” adı altında yer verilen çeşitli kavramsallaştırmalarla analiz etmeye çalışmaktadırlar. Seçimsel veya seçimli demokrasi, delegasyoncu demokrasi, liberal-olmayan (illiberal) demokrasi gibi kavramların yanı sıra, “rekabetçi otoriterlik” akademik olarak yaygın kabul gören kavramlar arasında öne çıkmaktadır.

Bu çalışma, rekabetçi otoriterlik kavramı üzerinde odaklanmakla birlikte, yukarıda belirttiğim akraba kavramlar ve bu kavramların bir bütün olarak üzerine yerleştirildiği “liberal-demokrasi” ve “otoriter rejim” kutupları arasında yer alan düzlemin bir eleştirisini amaçlamaktadır. Çalışmanın temel tezi, rekabetçi otoriterlik ve akraba kavramların, çağdaş dünyada gözlenen yaygın otoriterleşme gerçekliğinin aslında sıkı sıkıya bağlı bulunduğu faşizmin yükselişinin günümüzdeki tezahür biçimlerini görmekten aciz olduğudur. Bu temel teze bağlı olarak, elinizdeki çalışma, “rekabetçi otoriterlik yaklaşımının ve akraba kavramların, anaakım siyaset biliminin Soğuk Savaş dönemine özgü “modernleşme teorileri” ve Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonraki konjonktürde ileri sürülen “medeniyetler çatışması” tezi etrafındaki tartışmalarda olduğu gibi, pozitivist bilim anlayışına has bir “ideoloji” işlevi olduğunu göstermek istemektedir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki, rekabetçi otoriterlik kavramının içinde yer aldığı teorik çerçevenin akademik bilimsel bir yaklaşım olma iddiasının eleştirisidir. Bu eleştiri, kendi içinde iki alt başlıkta ortaya konulmaktadır. İlk başlıkta, epistemoloji düzeyinde rekabetçi otoriterlik kavramının pozitivist bilim anlayışına uygun olarak, “teoriden bağımsız” olma anlamında nesnel bir gözlemlerle tesbit ettiği olguların neden-sonuç ilişkisi içinde açıklanmasını hedeflediği iddiası ele alınmaktadır. Bu “açıklama” iddiası, klasik pozitivistizm özgü bir sonuç da üretmekte ve bu tür analizleri “ideolojik/politik” nitelikli bir tavır alışı da bağlamaktadır. Nihayetinde, otoriterleşmenin neden-sonuç ilişkileri içinde açıklanması, açıklayan teorinin politik gerçekliği de kontrol edebilmesine imkan vermeli, örneğin otoriterleşmenin giderilmesi için onu ortaya çıkaran nedenlerin de ortadan kaldırılmasının yolları gösterilebilmelidir. Bu da bizi rekabetçi otoriterlik kavramının eleştirisinde ikinci başlık olan ideolojik/politik konumlanışı ve bu konumlanışın eleştirisine yöneltmektedir. Bu

ideolojik/politik konumlanış, rekabetçi otoriterlik ve diğer akraba kavramsallaştırmaların üzerinde yer aldığı kavramsal düzlemin belirleniş bakımından çok net olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu düzlem, bir ucunda liberal-demokrasi olarak nitelenen rejimlerin, diğer ucunda ise otoriter diktatörlüklerin yer aldığı bir düzlemdir. Bu düzlemin en belirgin özelliği, kuruluş mantığı bakımından, pozitivizmin ileri sürdüğü teoriden (veya “değer yargılarından”) arınmış olma anlamında “nesnellik” iddiasının aksine, liberal demokrasinin idealleştirilmesine, otoriter rejimlerin de bu ideale göre sapma veya idealden uzaklaşma olarak görülmesine dayanmaktadır. Bu mantık, Soğuk Savaş dönemindeki modernleşme teorilerine özgü bir ayırım olan “otoriter ve totaliter diktatörlükler” ayırımında ve Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra ortaya çıkan “medeniyetler çatışması” tezinde gözlenen “demokratikleşebilir ve demokratikleşmesi imkansız medeniyetler” ayırımındaki mantıkla büyük benzerlikler göstermektedir. Temel eleştiri, bu benzerliklerin de yardımıyla, rekabetçi otoriterlik ve akraba kavramların, bilimsellik iddiası altında, otoriterleşme dalgasının aslında çağdaş özellikler ile kendisini kamufle etmeyi başarabilen faşizm dalgası olduğunu göremeyişi, bundan da öteye, liberal-demokrasi diye idealize edilen rejim tipinin kendi içinde bu faşizme açık bir çekirdeği barındırdığını fark edemeyişi olarak ortaya konulmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü, liberal-demokrasi-otoriterlik düzlemi olarak kavramlaştırılan kutuplaşmanın göremediği faşizm gerçekliğine ilişkin bazı genel tezleri ileri sürmektedir. Birinci tez, çağdaş dünyada yarım yüzyılı aşkın bir süredir hegemonik bir biçimde var olduğunu bildiğimiz “neoliberal kapitalizm”in yaklaşık olarak son yirmi yıldır faşizan bir momente doğru evrildiğidir. Bu tez, konuyla ilgili literatürde, farklı açılardan ve farklı kavramlaştırmalarla, hayli ikna edici bir biçimde ortaya konulmaktadır. Bu kavramlaştırmaların kökeninde, neoliberalizmin savunduğu temel iddia olarak “serbest piyasa-özgürlük ve demokrasi” ilişkisinin geçersizliği yer almaktadır. Demokrasinin gerektirdiği eşitlik ve özgürlük gibi temel değerleri ciddiye alan bir yaklaşımla bakıldığında görülecektir ki, neoliberalizmin “serbest piyasa-demokrasi birlikteliği” diye özetlenebilecek olan temel tezi bugün, bir dönem (1970’lerden 2000’lerin başına kadar) ileri sürüldüğü kadar ıstıyakle dile getirilmemektedir. Buna karşılık, kapitalizm ile otoriterliğin bağdaşmazlığı yönünde yaygın kabul gören bir iddianın, daha doğrusu inancın hegemonik niteliğini koruduğu gözlenmektedir. Oysa, bugün gözlenen otoriterleşmenin kapitalizmin bu evresine tekabül eden, kapitalizmle gayet uyumlu bir politik değişimi ortaya koyduğu, doğru kavramsal/teorik araçlarla bakıldığı zaman, kolayca kavranabilmektedir. Bunun için, Hannah Arendt’in kapitalizm ile totaliterlik arasındaki ilişkiyi gösterme tarzına veya Giorgio Agamben’in “istisna hali” ile modern hükmetme paradigması arasında kurduğu özdeşliğe bakmak veya Dardot ve Laval’in neoliberalizm ile otoriterlik arasında kurduğu bağlantıya göz atmak yeterli olabilir. Neoliberal veya değil, bir üretim tarzı olarak kapitalizm ile otoriter rejimler ve nihayetinde faşizmler arasındaki bağlantının görülebilmesi bakımından Marx’ın kapitalizm analizini burada göz ardı etmemiz mümkün değildir. Sözü edilen çağdaş yaklaşımların, devlet ve politik/ideolojik düzeylere odaklanan eleştirel duruşları Marx’ın “eleştirel teori”sinin temel tezleri ile buluşturulması mümkündür. Bu imkan bize, faşizmin çağımızda Marx’ın yakaşımında yer alan sınıf çatışması, Bonapartizm

ve klasik faşizm açıklamalarında içkin olan ama doğrudan su yüzüne çıkmayan bazı özellikleri olduğunu görme imkanı vermektedir. Bu bağlamda ilk ve belki de en önemli özellik, günümüzde ortaya çıkan “otoriter rejimler”in ve otoriter siyaset pratiklerinin çoğunun, liberal-demokrasiye özgü olan iktidarın seçimle belirlenmesi pratiğini içermesidir. Politik iktidarın seçimle belirlenmesinin mümkün olması, seçimlerini gerçekten özgür ve eşit seçimler olup olmadığından bağımsız olarak, yükseler otoriterleşme dalgasının faşizm niteliğinde olduğu gerçeğini göremeyişin en temel etkenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Rekabetçi otoriterlik kavramı, seçimlerin gerçekten özgür ve eşit koşullarda gerçekleşemediği gözleminden hareketle, mevcut otoriter rejimleri “rekabetçi” olarak nitelendirmektedir. Buna, zaman zaman, bu tarz rekabetçi otoriter rejimlerin ideolojik meşruluğunu sağlayan unsur olarak “popülizm”in de devreye sokulduğu gözlenmektedir. Oysa, biraz daha farklı bir kavramla bakıldığında, “rekabetçi otoriter” ve “popülist” olarak nitelenen günümüz otoriter rejimlerinin ve buna ilişkin politik pratiklerin, post-faşizm olduğu görülebilir.

Çalışmanın üçüncü bölümü, ilk iki bölümdeki kavramsal ve ideolojik/politik eleştiri bağlamında Türkiye’ye odaklanmaktadır. Türkiye’nin bugünkü politik durumunu “rekabetçi otoriterlik” kavramı üzerinden ele almakta olan yaklaşımlar, yukarıdaki eleştirel tesbitlerde dile getirilen hususlarla uyumlu bir tarzda, AKP dönemiyle AKP öncesi dönem arasında bir kaba ayrıma gitmekte, AKP öncesi dönemi, daha özel olarak da çok partili politik hayatı “liberal-demokrasiye yakın”, AKP dönemini ise “otoriterleşme” ve nihayet seçimlerin bir iktidar değişimine izin verecek nitelikte, gerçekten özgür ve eşit koşullarda yapılmayan “rekabetçi otoriterlik” olarak nitelemektedirler. Bu nitelemenin doğal sonucu ise, AKP döneminde sürekli yeni zirvelere koşan otoriterleşmenin 2017 sonrasındaki tezahürü olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin tasfiye edilerek parlamenter sistemin restorasyonuna yönelmek gerektiği düşünülmektedir. Hemen fark edileceği üzere, bu yaklaşım, Türkiye’nin yüz yıllık Cumhuriyet tarihi boyunca açık veya örtük otoriter pratiklerle yüklü bir politik tarihinin olduğu, bu otoriter özelliğin beslendiği temel sorunun ise toplumsal çoğulculuk ile uyuşmayan bir yekpare devlet/politika anlayışının hakim kılınmak istendiğini fark edememektedir. Sınıfların ve sınıf çatışmasının varlığı yanında etnik, dini ve inanç temelli diğer toplumsal farklılıkları da yok sayan ve yok etmeyi hedefleyen Cumhuriyet’in temel politik kuruluşu, AKP döneminde Türkiye’nin özgün koşullarına uyarlanmış bir neoliberalizm içinde post-faşist bir rejimin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu rejimin “post-faşist” niteliğinin görülememesi, AKP iktidarının değiştirilmesiyle birlikte mümkün olacak bir hükümet sistemi değişikliği ile otoriterleşmenin tersine çevrilebileceği yanılsamasını üretmektedir. Bu yanılsama, akademik niteliği rekabetçi otoriterlik analizlerinde yoğunlaşan, uzantıları politik kamusal tartışma düzeyinde gözlenen türevleriyle, bilimsellik iddiasının nasıl mevcut hegemonyayı yeniden üreten bir ideolojik örtü olduğuna ilişkin dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır.

Rekabetçi Otoriterlik Kavramına Reddiye

Kıvanç Demir

Türkiye'de rejim tartışmalarında "rekabetçi otoriterlik" kavramının literatürde ana akım duruma geldiği görülmektedir. Post-post kemalizm olarak ifade edilen ve sol-liberal ve neo-kemalist çevrelerce üzerine oydaşma sağlanan bu "rekabetçi otoriterlik" tanımının Türkiye'de rejim tartışmalarının anlaşılmasının önünde bir engel teşkil ettiği söylenebilir. Rejim analizinde; dünya sahnesindeki gelişmeleri, toplumsal sınıfları ve bunların devlet cihazıyla ilişkisini kapsam dışı bırakan bu "rekabetçi otoriterlik" tanımının muhalif saflar içerisinde bir hayli kafa karıştırıcı olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ülkedeki rejim analizi; dünya sahnesindeki gelişmelerle, toplumsal sınıflarla, siyasal mücadelelerle ve bunların devlet cihazı içerisindeki özgün karşılıkları bağlamında yürütülecektir. Weberyen faşizm tezleri ve literatürünü karşısına alan ve faşizm analizinde Marksist literatürü bilimsel temelde geliştirmeyi hedefleyen bu çalışma Türkiye'deki rejimin analizinin rejime karşı muhalefet kadar önemli ve çok kapsamlı bir başlık olduğunu belirtecektir. Bu kapsamda çalışmada ilk başta sol-liberal ve neo-kemalist çevrelerin üzerinde yeni bir oydaşı sağladığı post-post kemalizm paradigmasına değinilecektir. Post-post kemalizmin neden "yeni bir tür yetmez ama evetçilik" olduğuna işaret edilecektir. Rekabetçi Otoriterlik kavramının yetersizlikleri ve dar burjuva ufkuna değinilecektir. İkinci bölümde rejim analizinde kullanılan Weberyen faşizm analizleri literatürü incelenecektir. Devlet ve sınıflar arasında diyalektik-ilişkisel bir bağlantı kurmayan devlet ve sınıflar arasında dikotomi kurarak siyaseti "özerk" bir alan olarak ele alan bu yaklaşımların ortak noktaları sergilenecektir. Devamında Marksist faşizm tahlili bilimsel bir temelde ele alınacak ve Marksizmin faşizm analizinin bilimsel temelde ilerletilmesinin ancak pratik mücadele ve teorik müdahale ile mümkün olacağı belirtilecektir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde eldeki teorik "ne yapmamalı" verileriyle Türkiye'de rejim analizi yapılacaktır. Bunu yaparken dünya sahnesindeki gelişmeler, ülke bağlamı sınıfsal ve siyasal mücadeleler ve bu siyasal-sınıfsal tansiyon/çelişkilerin devlet cihazı içerisindeki özgün karşılığı olan meseleler ele alınıp çalışma tamamlanacaktır.

Marksizmin Aporia'sı: 'Devlet'

Cengiz Baysoy

Marx, 1859'da Ekonomi Politığın Eleştirisi'ni kaleme alırken, düşüncesindeki mimariyi şöyle özetliyordu: "Burjuva iktisat sistemini şu sırayla inceliyorum: sermaye, toprak mülkiyeti, ücretli emek; devlet, dış ticaret, dünya pazarı. İlk üç başlık altında modern burjuva toplumun bölündüğü üç büyük sınıfın iktisadi varlık koşullarını inceliyorum; öteki üç başlığın birbirleriyle bağıntısı besbellidir."i Bu altı başlıktan ilk üçü kaleme alındı. Fakat diğer üçünün arasında bulunan "Devlet" başlığı üzerine, Marx herhangi bir kitap ya da makale yazmadı. Marx'ın

“Devlet” üzerine düşüncelerini kitaplarının ve mektuplarının içerisinde derleyerek açığa çıkarabileceğimizi söyleyebiliriz. Bununla birlikte, Marx’ın devlet üzerine düşüncelerinin, teorik açıdan, Engels ve Lenin tarafından geliştirilmeye çalışıldığını da görmekteyiz. Pratik açıdan ise, Marx ve Engels’in devlet üzerine kendi teorik düşüncelerini Paris Komünü üzerinden, bu aynı düşünceleri Kautsky ve Bernstein’in Alman sınıflar mücadelesi üzerinden, Lenin’in ise Ekim Devrimi pratiği üzerinden anlamlandırdıklarını söyleyebiliriz. Diğer devrimler de dikkate alındığında, Marksist devlet teorisinin her pratiğe göre yeniden rasyonalize edildiği açıktır. Her pratik “-ist”, Marx’ın devlet teorisini, kendine göre Marks-“izm”leştirmiştir. Bu bakımdan Marksistlerin proletarya diktatörlüğü adına ortaya koyduğu “devlet” pratiğinin, Marksizmi bir devlet eleştirisinden, bir devlet teorisine dönüştürdüğü bir hakikattir. Bu hakikatle yüzleşmek ve bir devlet eleştirisi olan Marx’ı yeniden güncelleştirmek, gelecek pratiğin bir ihtiyacı olarak önümüzde durmaktadır.

Egemenlik ilkesi

Bir ontolojiden bahsedilecekse bu ontoloji politikliktir. Varlık, güç ilişkileri ontolojisidir. Politik ontoloji, etkileyen ve etkilenen güçler arası ilişkidir. Bu bağlamda bir güç olarak beden politiklidir.

Burjuva modern politikliğin temel ilkesi egemenliktir. Antik çağ ve ortaçağda egemenlik teolojik düzlemde aşkındı. Aşkın egemen güç tanrı, onun yeryüzündeki cismi ya da temsili ise krallar ve sultanlardı. Politik ontolojinin egemenlik ilkesini aşkınlıktan yeryüzünün içkinliğine indiren ilk düşünürlerden biri Machiavelli’dir. Modernizmin seküler egemenlik ilkesi, hükmetme, yeryüzünün güç ilişkilerine dayalı “iktidar” ve “devlet”tir. Machiavelli’yle birlikte, politik ontolojinin egemenlik ilkesi artık “Prens”tir; böylece egemenlik, iktidar olmak ve iktidarda kalmak, iyinin ve kötünün ötesindeki güç ilişkilerini yönetme sanatı olarak karşımıza çıkar.

Machiavelli, egemenlik kavramını hiç kullanmamasına karşın, egemenlik düzleminin kurucusudur. Egemenlik kavramını ilk kullanan Bodin’dir. Bodin’de, egemenlik ilkesi olarak devlet, “halk”a dayanan kurucu bir prentir. Bu bağlamda devlet, halkın ortak varlığına vücut veren varlıktır. Halk adına hükmetme gücü olarak devlet, egemen güçtür. Böylece egemenlik ilkesi, devleti üreten halk ve halkı üreten devlet ilişkisi üzerinden sonsuz olarak üretilir.

Bodin ve Machiavelli ile birlikte düşünme yeni bir bakış açısı kazanır: Platon’un aşkın idea’ları, “iyi”ler artık yoktur; “iyi ve kötü”yü politik pratik üretir ve iktidar belirler. İyi ve kötüyü üreten, politik ontolojinin ürettiği dispozitiflerdir. İyi ve kötü ötesi iktidar, egemen hükmedenin iradesi olarak yasadır. Devlet, egemenliğin mutlak gücüdür. Devlet olmadan egemenlik ilkesi çalışmaz. İster krallık olsun ister demokrasi, egemenliğin ilkesi: devlet üretimidir.

Hobbes’da egemenlik ilkesi devlet, barışın gücüdür. Devlet, bireylerin aynı bedende birliği ve tabiiyetidir. Machiavelli’yle yeryüzüne inen egemenlik, teolojiden kurtulmuştu. Hobbes’la birlikte egemenlik “doğa”dan kurtulur. İnsanın doğal hakkı özgürlük zeminedir. Özgürlük zemini olan doğa durumunda barış yoktur: İnsan, insanın kurdudur. İnsanların birliği doğal

haklarından sözleşme ile vazgeçmeleri ve doğal haklarını egemen devlete devretmeleriyle kurulur. Teolojiden ve doğadan kurtulmuş, birliğe ve itaate bağlı Leviathan barıştır. Hobbes'un Leviathanı, çokluğa karşı halk, itaate bağlı birliktir. Machiavelli'den gelen ve Hobbes'la doruğa ulaşan politik ontoloji, egemenlik ilkesi hükmetme, tahakküm, iktidar ve itaat üzerinden düşünülmüştür. Modernizmin burjuva egemenlik teorisi, meşruiyeti "halk"ın rızasına ve itaatine bağlı olan bir hükmetme üzerinden işleyen bir politik ontolojidir. Modern Devlet, çoğunluğun rızasına bağlı hükmetme iktidarındır.

Spinoza, modernizmin hükmetmeye dayalı egemenlik teorisine antagonist bir itirazdır. Spinoza'ya göre politik ontoloji, egemenlik pratiği değil bir özgürlük pratiğidir. Bir özgürlük pratiği olan bu politik ontolojide, doğal hakkı oluşturan, insanın özü ve özgürlüğü olan *conatus*, bir başka deyişle, direniş hakkı asla devredilemez. Direniş hakkı elinden alınmış çokluk özgür değildir, etkinliği elinden alınmış, keder içinde köleşmiştir. Halk, "çokluk"un tasfiyesidir. Politik ontoloji çokluğa dayalı barış, özgürlük ve demokrasi pratiğidir; neşenin içinden, insanın bir doğası olan bedene dayalı aklın kılavuzluğunda, politik pratik içinde ortak iyilerin kuruluşudur. Devletleşme değil "toplumlaşma" olarak "ortak olan", bir kurum ya da aşkın iyi değil, politik pratik olarak elbirliği üretimidir. Ortak olan, çokluğun "şimdi"deki elbirliği pratiğidir. Devlet bu bağlamda hükmetmek değil herkesin herkesi yönettiği demokrasidir.

Marksist gelenek, politik ontolojiyi modernist burjuva egemenlik teorisi içinde kalmıştır. Aksine, politik ontolojiyi bir özgürlük pratiği değil, bir egemenlik pratiği olarak düşünmeye devam etmektedir. Marksist geleneğin en önemli *aporia'sı* "devlet" savunusu zemininde olmamasına rağmen politik ontolojiyi devlet üzerinden düşünmesidir. Devlet, burjuva egemenlik teorisinin bir üretimidir. Özgürlük pratiği olarak politik ontolojiyi düşünmek ise, devlete karşı antagonist bir pratik olan komünalist demokrasidir. Modernizmin despotik makinesi devlete karşı, altermodernitenin savaş makineleri ve çokluk, komünalist demokrasinin *potentia'sı* ve tek politik düzlemidir.

Sınıf ve devlet

"Halk" kavramı Marksist bir kavram değildir ve Marx, "halk" kavramı üzerinden düşünmez. Marx, sınıf kavramı üzerinden düşünür. Marx için devlet, halkın sözleşme üzerinden haklarını devrettiği bir temsil değildir, devlet " bir sınıfın bir başka sınıf tarafından baskı altına alınması için öngörülmüş bir aygıttan başka bir şey değildir."ii Devlet, topluma dışarıdan dayatılan ne aşkın bir güç ne de ahlaki bir fikirdir; sınıflar mücadelesine içkin bir ifadedir. Marx, politik ontolojiyi sınıflar arası güç ilişkileri içinden okur. Devlet, sınıflar arası iktidar ilişkilerinin içkin ürünüdür, devlet toplumun içinden çıkar ve toplumun üzerinde bağımsız bir güç olarak durur. Egemen sınıf, devletin bu bağımsızlığı üzerinden kendi çıkarını toplum çıkarı olarak örgütler ve güvence altına alır. Bu bağlamda, bütün sınıflar bugüne kadar devlet makinesini ele geçirip daha da yetkinleştirmekten başka bir şey yapmamıştır.

Proletarya açısından ise, asıl olan devlet makinesini parçalamaktır. Marx bunu açıkça söyler: "İşçi sınıfı mevcut devlet makinesini olduğu gibi almak ve onu kendi amaçları için kullanmakla

askeri makineyi başka ellere geçirtmeye değil, ama onu *yıkmaya* dayanacaktır.”iii Proletarya için devlet, bürokratik ve kurucu bir güç değil, parçalanması gereken karşıdevrimci sınıfsal bir güçtür.

Marx açısından devlet politik olarak yıkılması gereken bir makine olduğu halde, Marx yine de siyasal bir geçiş olarak devlete neden hâlâ ihtiyaç duyar? Bu sorunun yanıtı, Marx’ın Joseph Weydemeyer’e yazdığı 5 Mart 1852 tarihli mektubunda saklıdır. “Modern toplumda sınıfların varlığını ya da bunlar arasındaki mücadeleyi keşfetme onuru bana ait değildir. Benden çok daha önce burjuva tarihçileri, bu sınıf savaşımının tarihsel gelişmelerini, burjuva iktisatçıları da sınıfların ekonomik yapısını açıkça anlatmışlardır. Benim yaptığım yenilik şunları kanıtlamaktır: 1) *sınıfların varlığının ancak üretimin gelişmesindeki belirli tarihi aşamalar* ile sıkı ilişki içerisinde bulunduğu, 2) sınıf mücadelesinin zorunlu olarak proletarya diktatörlüğüne varacağı, 3) bu diktatörlüğün kendisinin de sadece, *bütün sınıfların ortadan kalkması ve sınıfsız bir topluma* geçişten ibaret olduğu.”iv Görüldüğü gibi, modern sınıfları, sınıflar mücadelesini ve bu sınıfların ekonomik yapısını bulan Marx değildir. Marx’ın önemseydiği, öne çıkardığı ve Marx’ı Marx yapan asıl buluşlar, yukarıdaki üç maddede sıralanmıştır. Üçüncü maddeden öncekilere doğru geriye gidildiğinde, “bu diktatörlüğün kendisinin de sadece, *bütün sınıfların ortadan kalkması ve sınıfsız bir topluma* geçişten ibaret olması” vurgusu daha da önemli hale gelir. Marx için proletaryanın önemi, sosyolojik bir sınıf olmasından değil, kendisi dahil bütün sınıfları ortadan kaldıracak tarihsel-politik bir sınıf olmasından ileri gelir: “Komünist devrim... çalışmayı ortadan kaldırır ve bütün sınıfların egemenliğini sınıfların kendileriyle birlikte ortadan kaldırır; çünkü bu devrim, artık toplum içinde bir sınıf işlevi görmeyen, artık toplum içinde bir sınıf diye tanınmayan, ve daha şimdiden artık bugünkü toplum içindeki bütün sınıfların, bütün milletlerin, vb. yok oluşunun ifadesi olan bir sınıf tarafından gerçekleştirilir.”v Bu bağlamda Marx’ın tarihsel önemi, “sınıf” kavramına ve sınıflar mücadelesine, “sınıfları ortadan kaldırma” politik pratiğiyle devrimci bir müdahalede bulunmasında yatar. Marx için sınıflar mücadelesinin önemi, “sınıf” kavramını ortadan kaldıracak “sınıfsız” toplumsal ilişkilerin kurulabileceği tarihsel olanakların politik olarak keşfinden ileri gelir. Marx’ın sınıf kavramına verdiği önem toplumun sınıfsızlaştırılmasıyla doğrudan bağlantılıyken, Marx’ın “sınıf” kavramı dışında düşünülemez hale getirilmiş olması başlı başına düşündürücüdür. Bunun yerine, Marx, sınıfsallaştırılan, sınıf üreten toplumsal ilişkilerin ortadan kaldırılması bağlamında, toplumsal ilişkilerin sınıfsızlaştırılması üzerinden düşünülmelidir.

Nitekim Marx emeği de bu sınıfsızlaşma perspektifi içinden okur: “İşçi kendi kendini emek kapasitesi olarak ve kendi karşıtı olarak sermayeyi üretmekte, kapitalist ise kendi kendini sermaye olarak ve kendi karşıtı olarak canlı emek kapasitesini üretmektedir. Her biri kendini yeniden üretirken, kendi olumsuzlamasını da yeniden-üretmektedir. Kapitalist, emeği yabancı emek olarak üretmekte; emek, ürünü yabancı ürün olarak üretmektedir. Kapitalist işçiyi, işçi de kapitalisti üretmektedir, vb.”vi Bu bağlamda, “aynı zamanda hem ücretli emeğin korunmasını hem de sermayenin ortadan kaldırılmasını istemek, demek ki kendi içinde çelişkili ve kendi kendini çürüten bir taleptir.”vii “Ücretli işçilik sistemi sürüp gittikçe, eşit ya da adaletli iş ücreti istemek, kölelik sistemi temeli üzerinde özgürlük istemekten ayrımsızdır.”viii Marx’ın

bu satırlarında açıkça görüldüğü üzere, ücretli emek sermayenin yabancılaşmış bir biçimidir, politik olarak da ücretli emek emeğin sınıflandırılmasıdır ve dolayısıyla sistem içidir. Ücretli emek, emeğin sınıflandırılmış biçimi olarak, reformizmin sınıfsal temeli, halk ise emeğin uluslaştırılmış biçimi olarak faşizmin toplumsal temelidir. Politik olarak ücretli emek, işçi sınıfını, sınıf içi tutar ve sermayeyi üretmek için kendini olumlar. Oysa Marx için proletarya, ücretli emeğin reddidir. Antagonizma, emek ile sermayenin bir biçimi olan ücretli emek arasındadır.

Marx'ı Marx yapan ikinci buluşu, "sınıf mücadelesinin zorunlu olarak proletarya diktatörlüğüne varacağı"dır. Bu ikinci buluş, Marx'ın en devrimci soyutlamasıdır. Proletarya diktatörlüğü, antagonist sınıflar arası mücadelenin devrimle sonuçlanmasının kaçınılmazlığını ifade eder: "devrimde devrim düşmanlarını bastırmak için yararlanmak zorunda olduğumuz geçici bir kurumdan Devlet, savaşta, başka bir şey olmadığına göre, özgür halkçı bir devletten söz etmek saçmadır: Proletaryanın devlete gereksinmesi olduğu sürece, o, bunu, özgürlük için değil, hasımlarını alt etmek için kullanacaktır. Ve özgürlükten söz edilmesi olanaklı olduğu gün, devlet, devlet olarak ortadan kalkmış olacaktır."ix Proletarya diktatörlüğü devlete değil devrime yakındır. Devrimin içinden düşünülen devlet ise, bir zor aygıtı olarak, geçici bir siyasal süreç için kullanılmıştır. Zor aygıtı olarak sınırlanmış "devlet" in, kavram olarak sıkıntılar yaratması üzerine, Engels "biz, devlet sözcüğünün yerine, her yerde, topluluk (*Gemeinwesen*) gibi, Fransızca komünün karşılığı olan mükemmel eski bir Alman sözcüğünün kullanılmasını önermekteyiz"x diyerek, "devlet" kavramıyla mesafesini "komün" kavramı üzerinden ifade etmiştir. Fakat Marksist gelenek bunun anlamı üzerine hiç düşünmemiştir. Devletin Marksizm için *aporia* haline gelişi, Marksizmin "devlet" kavramıyla olan geriliminden başlamıştır. Devlet kavramının Marksizmin düşündüklerini ve komün pratiğini ifade edecek bir kavram olmadığı açık olmasına rağmen, bu kavram Marksistler tarafından kullanılmaya devam etmektedir. Bu *aporia*'nın nedeni, üçüncü madde ile ikinci madde arasındaki gerilimdir: Komünizm, emeğin sınıflandırılmış biçimi olan "ücretli emek"le birlikte tüm sınıfların ortadan kaldırılmasını ifade ettiği halde, bir sınıf diktatörlüğü ve bir sınıf üretme ilişkisi olarak "devlet" i savunmaya devam edilmesidir. Bunun gerilim, devrimin yalnızca burjuva egemenlik teorisi içinden düşünülmesinden kaynaklanmaktadır. Politik ontoloji yalnızca egemenlik ilkesi üzerinden düşünüldüğünü için, "devlet" kavramına ihtiyaç duyulmaktadır. Politik ontoloji özgürlük pratiği olarak düşünüldüğünde, bir özgürlük pratiği olan "Devrim", "Devlet" kavramına artık ihtiyaç duymayacaktır. Komün, proletarya diktatörlüğünü ve devrimin zorunu bizzat üstlenir. Sermayenin kendini olumlama pratiği sınıf üretme ilişkisine içkindir ve despotik makine devlet, sınıfsal bir makinedir. Buna karşılık, emeğin olumlama pratiği ise toplumsal ilişkilerin sınıfsızlaşmasına içkindir ve despotik makineye karşı savaş makinesidir. Sermaye ile ücretli emek arasında antagonizma yoktur, antagonizma emek ile sermayeleşmiş sınıf olan ücretli emek arasındadır. Şiddet, özgürlük pratiğinin antagonizmasına içkindir. Devlet, antagonizmaya içkin olan şiddeti kapan ve onu düzenli ordu ve polis kurumuna çevirerek emeği silahsızlaştıran despotik makinedir.

Sermayenin ekonomi politiği ve devlet

Marx, devlet *aporid*'sını Hegel'in ve ekonomi politiğin içinde kalarak olumsuz bir yerden çizer. Devlet, politik bir olgu değil ekonomi-politik bir olgudur. Üretici güçler, ücretli emeği ortadan kaldıracak ve toplumsal zenginlik güröl güröl akacak seviyeye gelmeden, bu düzeyde gelişmeden Devlet, sönümlenmeyecektir. Marksizmin içinde açık olmasına karşın bir sır olarak kalan bu hakikat 1848 devriminin özeleştirisinde saklıdır: "Tarih bizi ve benzer düşünce de olanların hepsini haksız çıkardı. Tarih gösterdi ki, kıta üzerindeki iktisadi gelişme durumu, o zaman, kapitalist üretimin kaldırılması için henüz yeterince olgunlaşmamıştır ve tarih, bunu 1848'den bu yana bütün kıtayı kaplamış olan ve Fransa'da, Avusturya'da, Macaristan'da ve son olarak Rusya'da büyük sanayiye ancak şimdi gerçekten söz hakkı veren ve Almanya'yı da birinci sınıf bir sanayi ülkesi durumuna getiren – bütün bunlar kapitalist bir temel üzerinde, yani 1848'de pekâlâ genişlemeye elverişli bir temel üzerinde olmak üzere – iktisadi devrimle tanıtlandı."xi "Ama bu yenilgilerde yenik düşen devrim değildi. Yenilgiye uğrayan, devrim-öncesi geleneksel uzantılar, keskin, uzlaşmaz sınıf karşıtlıkları noktasına henüz gelmemiş olan toplumsal ilişkilerin sonuçları idi."xii Tam da bu yüzden, "iktisadi devrim" ve buna bağlı olarak "iktisadi gelişme" devam ettiği sürece, gerçekçi bir devrimden bahsedilemez. Proletaryanın, sınıflar mücadelesi tarihinde politik olarak sahneye çıktığı 1848 devrimi "olgunlaşmamış" iktisadi koşullara yenildi. Yenilen, burjuvazi ile proletarya arasındaki henüz "keskin, uzlaşmaz sınıf karşıtlıkları noktasına gelmemiş olan toplumsal ilişkilerin sonuçları" idi.

İki antagonizmadan bahsedebiliriz: birincisi sınıflar arasında politik antagonizma; ikincisi, üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki antagonizma. 1848 devriminin özeleştirisine göre, sınıflar arası politik antagonizma, üretim ilişkileri ile üretici güçler arasındaki antagonizmanın olgunlaşmasına bağlıdır. Emeğin kendini olumlamasının politik pratiği olarak antagonizma, sermayenin kendini olumlama pratiğinin krizlerine ve evrimine gömülmüştür. Marx'ın Hegel'e geri döndüğü nokta burasıdır: "Felsefe kendisini tarihte gerçekleştirir, tarih felsefe tarihidir" söylemi ayakları üzerine oturtulduğunda tarih, sınıflar mücadelesi ve devrimler tarihine değil, üretici güçlerin gelişme tarihine dönüşmüştür. Aşkın İdealizm, yapısal determinizm olarak böylece yeniden karşımıza çıkar. Bu bakımdan, Marksizmin antagonizma teorisi bu Hegelyan bağlamı nedeniyle problemlidir. Hegel'de antagonizma yoktur, özdeşliğin dinamiği olan çelişki vardır. Varlık, kendini olumsuzlayarak kendiyile çelişir ve karşıtını üretir, üretilen karşıt da kendini olumsuzlayarak geri dönüp kendini olumlar. Olumsuzlamanın olumsuzlaması, varlığın kendini olumlama pratiğidir. Tarihsel çelişkilerin diyalektik yabancılaşmasından geçen "olgunlaşma"ya dayalı antagonizma, çelişkiyle ikiye bölünen ve karşıtlaşan "özdeşlik" in kendisinin ortadan kalkmasıdır. Hegel'deki çelişki, sermayenin özdeşliğinde ücretli emek ile burjuvazi arasındaki devinime karşılık gelir. Bu deviminin olgunlaşması tamamlanmadan sermaye ve ücretli emek özdeşliği, varlık olmaktan çıkamaz. Emeğin özgürlüğü, üretici güçlerin gelişmesine bağlı olarak sermayenin olgunlaşmasına, bir başka deyişle kendini devindiren çelişkinin sürdürülememesine bağlıdır. Varlık ancak çelişkisini, karşıtını üretme gücünü yitirdiği zaman yok olacaktır. Oysa antagonizma, özdeşliği kuran çelişkinin olgunlaşması değil, özdeşliğin varoluşsal varlığı olarak çelişkinin parçalanmasıdır. Varlık, kendini değil, kendisini

olumsuzlayan karşıtını olumsuzladığında antagonisttir. Karşıtlık, “Ben”in kendini olumsuzlaması olan çelişkide değil, “ben”inin varlığını olumsuzlayan karşıtla antagonizmasındadır. Varlık kendini olumlar, antagonizma da kendini olumsuzlama değil kendini olumlama pratiğidir. Emeğin kendini olumlama pratiğine dayalı olan antagonizma, emeği, ücretli emek altında sınıflaştırarak sermayeleştiren, sermayenin çelişkiye dayalı özdeşliğini parçalamaktır. Politik ontolojiyi özgürlük pratiği olarak düşünmek tarihsel ereğe değil şimdiye içkin sürekli devrimdir.

Marx’ta rastladığımız, Hegel’in çelişkiye içkin özdeşliğine gömülmüş olan antagonizma anlayışına göre, “üretici güçler, rekabeti gereksiz kılacak denli gelişmedikçe ve dolayısıyla rekabet de süregeldikçe, bağımlı sınıflar da rekabeti ve onun ile birlikte devleti ve hukuku ortadan kaldırma isteğini açığa vurmakla, gerçekleşmesi olanaksız bir şey istemiş olurlar.”xiii “Burjuva toplumun üretici güçlerinin, içinde burjuva koşullarının izin verdiği bollukta geliştikleri bu genel gönenç dolayısıyla gerçek devrimden söz edilemez.”xiv “Üretici güçlerin gelişmesinin biçimleri olan bu ilişkiler, onların engelleri haline gelirler. O zaman toplumsal devrimler çağı başlar.”xv “İçerebildiği bütün üretici güçler gelişmeden önce, bir toplumsal oluşum asla yok olamaz...”xvi “Yeni ve daha yüksek üretim ilişkileri, bu ilişkilerin maddi varlık koşulları, eski toplumun bağrından çiçek açmadan, asla gelip yerlerini alamazlar.”xvii Bu alıntılarda açıkça görüldüğü üzere, emek ve devrim, böylece, sermayenin kendini olumlama diyalektiğinin tarihi içine kapatılmıştır. Alman Marksizmi, Kautsky ve Bernstein bu kapatmanın Marksistleridirler. Alman sosyal demokrasisi şu soruyu sorar: Devrimin tarihsel koşulları ne zaman olgunlaşacaktır? Bu olgunlaşmanın henüz gerçekleşmemiş olduğu günümüz koşullarında politik görevler nelerdir? Bu sorulara verilen yanıtta, devlet bir zor aygıtı değil, sermayenin kendini reforme etmesine dönük bir düzenleyici güçtür. Devletin yıkılmasından devletin demokratikleştirilmesine böylece geçilmiştir.

Emeğin ekonomi politiği ve devlet

Marx *Alman İdeolojisi*’nde, “Komünizm bize göre ne yaratılması gereken bir durum, ne de gerçeğin ona uydurulmak zorunda olacağı bir ideadır. Biz bugünkü duruma son verecek gerçek harekete komünizm diyoruz,”xviii diye yazar. Bu sözlerden de anlaşıldığı üzere, Marx’a göre komünizm, “ne yaratılması gereken bir durumu” önüne koymak bakımından, bir toplum mühendisliğini, “ne de gerçeğin ona uydurulmak zorunda olacağı bir idea”ya bağlanmış olmak bakımından, bir ereksel nedenselliği ifade eder. Marx açısından komünizm, bugünkü duruma son verecek, “şimdi”ye içkin politik hareketin ta kendisidir. Ne “idea” ne de “tasarı”dır; komünizm, harekete içkin amaçtır ve politiktir; kapitalizmi yıkan içkin politik kudrettir ve bu kudretin komünalizmidir.

1848 özeleştirisinin en önemli yanı, “bilimsel olmayan” Marx’ın “bilimsel” Marx’a dönüşümünün dinamiğini gözler önüne sermesidir. Komünizm kavramını anlamlandırma mantığı da “bilimselliğe” göre değişmiştir. Marx 1871’de Paris Komünü üzerine yazdığı *Fransa’da İç Savaş* kitabında şöyle der: “Komün’ün gerçek gizemini...emeğin iktisadi kurtuluşunun gerçekleşme olanağını sağlayan siyasal biçimi alması oluşturur.”xix Bu cümlede

altı çizilmesi ve üzerine düşünülmesi gereken yer, “emeğin iktisadi kurtuluşu” ifadesidir. “Emeğin iktisadi kurtuluşu” ne demektir? Dikkat çekici olan şey, devrimin ya da politik olanın “emeğin iktisadi kurtuluşunun gerçekleşme olanağı” olarak görülmesidir. Demek ki politik olan, “emeğin iktisadi kurtuluşu” için bir olanak ve “emeğin iktisadi kurtuluşu”na göre sönümlenecek olan bir olgudur. Bu durumda “emeğin iktisadi kurtuluşu” ifadesinin izini daha dikkatli sürmek gerekmektedir.

“Emeğin iktisadi kurtuluşu”nun ne anlama geldiği, *Kapital* ve *Grundrisse* kitaplarından da elbette anlaşılabilir, ama 1875’te kaleme alınan *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi* bu kurtuluşun anlamını çok daha çarpıcı bir biçimde ifadelendirir.

“Emek, evrime uğrayarak toplumsal emek haline geldiği ve böylelikle zenginliğin ve kültürün kaynağı olduğu ölçüde, emekçide yoksulluk ve teslimiyet, çalışmayanda servet ve kültür gelişir.’ Bugüne dek bütün tarihin yasası böyledir.”^{xx} Bu alıntıda “emeğin iktisadi kurtuluşu” ifadesinin biraz daha netleştiği görülüyor. Ancak emek, zenginliğin, kültürün ve boş zamanın kaynağı ve –daha sonra vurgulanacağı gibi- “yalnızca bir geçim aracı” olmaktan çıktığı zaman, emeğin iktisadi kurtuluşu mümkündür. Bu durumda soru şudur: Emeğin zenginliğin, kültürün ve boş zamanın kaynağı ve bir geçim aracı olmaktan çıkması bakımından, emeğin iktisadi kurtuluşu politik midir yoksa ekonomi-politik midir? Marx’ın bize verdiği yanıt bizim açımızdan açık ve nettir: “Hukuk, hiçbir zaman, toplumun iktisadi durumundan ve ona tekabül eden uygarlık derecesinden daha yüksek olamaz. Komünist toplumun daha yüksek bir aşamasından, bireylerin işbölümüne ve onunla birlikte kafa emeği ile kol emeği arasındaki çelişkiye kölece boyun eğişleri sona erdiği zaman; emek, yalnızca bir geçim aracı değil, ama kendisi birincil yaşamsal gereksinim haline geldiği zaman; bireylerin çeşitli biçimde gelişmeleriyle, üretici güçler de arttığı ve bütün kolektif zenginlik kaynakları gürül gürül fışkırdığı zaman, ancak o zaman, burjuva hukukunun dar ufukları kesin olarak aşılmış olacak”^{xxi} bu durum vaat edilen bir cennettir.

Bu alıntıdan da anlaşıldığı üzere, yalnızca kapitalizmin ekonomi politiği yoktur, komünizmin de bir ekonomi politiği vardır. Kapitalizmde olduğu gibi komünizmde de ekonomi politik, politikliği belirler, bir başka deyişle, altyapı-üstyapı ayrımı komünizmde de devam etmekte ve işlemektedir. Politik olan, hâlâ “üstyapı”dır. Emeğin iktisadi kurtuluşu, yani emeğin ücretli emek olmaktan çıkması, emeği “zenginliğin”, “kültür”ün ve “boş zaman”ın kaynağı ve bir “geçim aracı” olmaktan çıkaracak olan toplumsal zenginliğin gürül gürül akmasına bağlıdır. Ancak komünizmin toplumsal zenginliği “herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinmesine göre” aşamasına gelmeden, emeğin iktisadi kurtuluşunun koşulları olgunlaşmamış olacak ve emeğin, ücretli emek olmaktan çıkması mümkün olmayacaktır; zaman, emek-değerin ölçüsü, emek de ücretli emek olmaya devam edecektir. Sözün kısası, burjuvazi politik, ekonomik ve kültürel alanlardan politik olarak yok edilse bile, sermayenin yabancılaşmış biçimi olan ücretli emek devam ettiği sürece, burjuva hukukunun varlığı ve buna bağlı olarak “devlet” de devam edecektir. Bu burjuva hukuk, emek-değerin ölçüsü olarak zamanın varlığından ve emeğin ücretli emek olarak, bir sınıf olarak varlığını sürdürmesinden kaynaklanmaktadır. Ücretli emek

bir sınıftır, çıkarı sermaye içidir. Burjuvazi ortadan kaldırılsa bile ücretli emek devam ettikçe sermaye de devam edecektir. Ücretli emeği ortadan kaldırmadan sermayeyi ortadan kaldırmak mümkün değildir. Bu koşullarda burjuva hukukuyla birlikte, bir sınıf olan ücretli emek, emeğin üzerinde politik bir tahakküm olarak devam edecektir ve bu durum “bilimsel” olarak kaçınılmazdır; burjuvazisiz burjuva hukuku, devletsiz devlet ve politik tahakküm, emeğin iktisadi kurtuluşu sağlandığı oranda sönmülenecektir.

Bilimsel olmayan *Alman İdeolojisi*'nde komünizm politiktir; anti-kapitalizmin etiği ve kudretidir; kapitalizmin ve ekonomi politiğin politik eleştirisidir. İşçi sınıfının kendisini sınıf ve ücretli emek olarak reddi politiktir. Fakat bilimsel Marx'ta komünizm, politiklikten ekonomi politiğin olgunlaşmasına dönüşür. Komünizm, ekonomi politiğin devrimci eleştirisinden üretici güçlerin geliştirilmesi ve hızlandırılmasına, emeğin toplumsal verimliliği üzerinden toplumsal zenginliğin birikimine indirgenmiştir; sınıfın sınıf olarak reddi artık politik değil, ekonomi-politik evrimdir. Marx'ın emek değer teorisi, kapitalizmin devrimci eleştirisi olmaktan çıkıp modernizmin ilerlemeciliğine, kalkınmacılığına gömülmüştür.

Bir yol ayırımındayız! Hakikatimizi görmeliyiz, krizimiz var! *Kapital*'i ya politik olarak okuyacağız ve emek-değer teorisini antagonizma üzerinden kapitalizmin politik eleştirisine dönüştüreceğiz ya da ekonomi politik içinde kalarak devrimci Marx'ı, bilim insanı Marx'a dönüştürecek ve modernizmin diyalektiğine gömeceğiz.

Komünizmin ekonomi politiği yerine komünizmin politiği olan bir özgürlük pratiğini düşünerek, bir başka deyişle, politik olanı bir üstyapı değil bir altyapı olarak düşünerek Marx'ı güncelleştirmemiz gerekiyor. Politik ontoloji “beden”dir. Politik ontolojiyi özgürlük pratiği olarak düşünmek, komünizmin ekonomi politiğine komünizmin politiği perspektifinden bir müdahaledir. Demokrasi bir üstyapı kurumu değil bir altyapıdır. Öz-örgütlenmelere dayalı üretimin komünalist örgütlenmesi olarak emeğin, ücretli emeği tasfiyesidir. Emeğin, ücretli emeği tasfiyesi politiktir ve bu bağlamda antagonisttir.

Devlet, komün pratiğinde, devrimin ve bu bağlamda proletarya diktatörlüğünün bir zor aygıtı olarak; Alman Marksizminde demokratikleştirilmesi gereken düzenleyici güç olarak; Ekim Devrimi'nde ise, toplumsal sermayenin birikimini sağlayan sermayenin tüzel kişiliğinin cisimleştiği devlet kapitalizmi olarak düşünülmüştür. Ekim Devrimi emeği, sermaye içi bir sınıf olan ücretli emeği, devlet üzerinden burjuvalaştırmıştır.

Sermayenin kişilikleşmiş biçimi olan burjuvazi politik olarak tasfiye edilse bile, sermaye ücretli emek biçimi altında ve devlet de ücretli emek sınıfına dayanarak, sermayenin bir sınıfsal gücü olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir. Devlet bir sınıf üretme ilişkisidir. Devlet, ister burjuvaziye ister ücretli emek sınıfına dayansın, sermayenin despotik makinesidir ve asla sönmülenemez ve sönmülenmemiştir. Modernizmin ortaçağını yaşıyoruz. Modernizmin ortaçağı postmodernizmdir. Sermaye içerebileceği her şeyi içermiştir. Artık sermaye dışı hiçbir toplumsal ilişki kalmamıştır. Emek, finans kapalden ücretini borç ve kredi olarak talep etmektedir. Her toplumsal ilişki çürümeyi tadacaktır. Bu bağlamda Modernizmin çoğunluk-

azınlık ikiliğine dayalı demokrasi anlayışı tarihsel olarak bitmiştir. Seçimlere dayalı çoğunluğun iktidarı postmodern faşizmin temel düzlemidir. Devlet, parti ve halk sermayenin formları olarak artık özdeştir. Burjuva demokrasisi postmodern faşizm tarafından kapmıştır. Artık demokrasi azınlık-çoğunluk düzleminde değil, bir alt-yapı olarak “çokluk” düzleminde devrimcileşecektir. Özgürlük pratiği dayalı bir politik ontoloji, ancak devletin tasfiyesine içkin öz- örgütlenmelere dayalı bir komünalist düzlem üzerinden bugünden düşünülebilir.

A3 Oturumu: Faşizm, Erkek Egemenlik ve Kadınlar

Oturum Yürütücüsü: Elif Karaçimen

Faşizmde Kadın Bedeninin Kurgulanışı: Geçmiş, Bugün, Gelecek

Ekin Baltaş

Faşizmin tarihsel olarak ele alınmasında kadın bedenine yaklaşımı ve bu yaklaşımın geçmişteki izlerinin sürülmesi sol siyasetin gündeme almakta oldukça geciktiği bir konudur. Bu nedenle son yıllarda feminist çalışmaların odağına faşist yönetimlerin kadın bedenini ele alışı yerleştirmesi kavramsal bir ilerleme sağlamıştır. Faşizmin kadın bedenine ilişkin algısı ve uygulamaları kapitalizmle ilişkisini kurmanın ve anlamlandırmanın birincil koşuludur. Zira kadın bedeni faşizm dönemlerinde hem yüceltilmiş hem de bir araç-bedene dönüştürülmüştür. Sınıfsal ayrımların daha keskin biçimde seçilebildiği bu dönemlerde kadın bedeninin ele alınışı, bir bütün olarak işçi sınıfının da ele alınışına ilişkin bir ön bilgi niteliğindedir. Faşizm geleneği insanlık dışı uygulamalarla liberal yönetimlerden ayrılabilirse de, Batı geleneğinin yönetimi akıl, halkı, sınıfı, ya da “tebaayı” beden olarak anlamlandırma geleneği faşizm içerisinde katı bir biçimde devam etmiştir. Bu bağlamda, faşizmin tarihsel bağlamda ortaya çıkışı her ne kadar “kötülüğün iktidara gelmesi” gibi edebi bir biçimde aktarılsa da, faşizmin köklerini feodaliteden kapitalizme geçiş yapılan ilksel birikim döneminden, Batı felsefesinden ve bugün “demokrasiye” ait olduğu iddia edilen birçok kavram içerisinde büyümüştür. Özellikle kapitalist ilksel birikim süreci olarak adlandırılan ve basit bir “geçiş” gibi kurgulanan süreç, Batı geleneğinin cadıları, eşcinselleri ve üretime hizmet etmeyen tüm cinsellikleri ve gelenekleri lanetlediği, yerlileri, kadınları ve “aydınlanma” çağına ait görülmeyen her kimliği yok ettiği bir süreçtir. Dolayısıyla, faşist yönetim örnekleri olan Nazi dönemi Almanya, Mussolini dönemi İtalya, Franco dönemi İspanya uygulamaları varlıklarını faşist diktatörlerin hastalıklı akıllarına değil, Batı geleneğinin kadın bedenine ve bununla bağlı olarak insan bedenine bakışına borçludur. Çalışmada, öncelikle kapitalizmin ortaya çıkış sürecinde insan bedeninin çözülme

süreci ve bu sürecin bedene yaklaşımı yönetimsel anlamda nasıl pratik uygulamalara döktüğü ele alınacaktır. Ardından Batı felsefesinin Aydınlanma Çağı'nın kadın kimliğini ve bedenini kapsamayan bir aydınlık anlayışı olduğuna değinilecektir. Anlatılanların ise faşizm geleneklerinin uygulamalarıyla ilişkisi kurulacak, sıklıkla üretilen söylencenin aksine, faşizmin tarihsel bir gelişim içerisinde kaçınılmaz bir durak olduğuna değinilecektir. Zira kanaatimizce geçmişten günümüze faşizmin kadını ve bedeni anlayış biçimi, doğma sancısı çeken kapitalizmin kadını ve bedeni algılayış biçiminin bir uzantısı olmakla birlikte, iddia edildiği gibi Nazilerin veya Kara Gömleklilerin yenilmesiyle yok olmamıştır. Faşizm, kadın bedenine ilişkin uygulamalarla, politikalarla ve neoliberalizmin damarlarında varlığını sürdürmekte yalnızca gizlenmektedir.

Yükselen Otoriterleşme Bağlamında Erkek Egemen–Kapitalist Bir Müdahale Alanı Olarak Kadın Bedeni

Ezgi Duman

Toplumsal hiyerarşileri, kesişimsel zeminde güvenceye almanın bir aracı olarak devlet, bedene özelde de kadın bedenine tarih boyunca müdahale etmiştir ve etmektedir. Beden, cinsellik, doğurganlık devletlerin temel meselelerinden biri olmuştur. Yeni bir kriz yönetimi için baskı dalgası olarak gelen 2008 sonrası otoriterleşme bir takım özgünlükleriyle beraber, bunların yenilenmiş devamıdır. Aynı zamanda sağ popülist niteliği de haiz olan bu dalganın en önemli niteliklerinden birisi “toplumsal cinsiyet karşıtı” olmasıdır. Erkek egemenliğinin içine girdiği krizle 2008 ekonomik krizi ve sonrasında yaşananların kesiştiği bu tarihi momentte yükselen otoriterleşme beden, özelde de kadın bedeni, üzerinde de tahakkümün artması manasına gelmektedir. Modern erkekliğin krizi, 19. yüzyıla kadar gitse de 1980’lerde kadın ve LGBTİ+ hareketinin güçlenişinin bir neticesi olarak bu kriz derinleşmiş ve hem toplumsal cinsiyet eşitliği talep eden hem de artık ikili cinsiyet rejimine karşıtlık üzerinden de söylemler üreten hareketler erkek egemenliği çerçevesinde yönetilemez hâle gelmiştir. 2008 ekonomik krizinin de bir kaldıraç görevi görmesi neticesinde, insanların neoliberalizmin bazı neticelerine dair tepkileri gelişmeye, neoliberal küreselleşmeye, insan hakları söylemine karşıtlık üzerinden söylem üreten sağ popülist hareketler ve otoriter rejimler öne çıkmaya başlamıştır. Bu kriz kesişiminde küreselleşme, Batı karşıtı, yerli ve millici söylemler öne çıkarken, bu genel düşmanlık söylemlerinin bir tarafına da kadın ve LGBTİ+ hareketine karşıtlık yerleşmiştir. Hâliyle bedenlere, özelde de kadın bedenine yönelik tahakküm sağ popülist siyasetin ana akımlaşmasıyla birlikte daha açık ve dozu artırılmış bir şekilde hayata geçirilmektedir. 2008 ekonomik kriziyle birlikte gelen yeni kaynakların çitlenmesi dalgasının, ilksel birikim sürecine benzer şekilde, en önemli ayaklarından birisi emeği ucuzlatmak olmaktadır. Göç gibi, doğum ve haliyle kadın bedeni üzerinde tahakküm meselesi de nüfus yönetimiyle yakından ilişkilidir ve emeğin ucuz yollu temini için önemlidir. Bu yüzden devlet tarafından daima denetim altına alınmalıdır. Bu çalışmada da temel amaç, devletin bedene müdahalesinin esas olarak nedenini,

tali ve diğere tabi olarak nasilını günümüzde yükselmeye devam eden otoriterleşme temelinde ele almaktır. Böylece kapitalist erkek egemen devletin kadın bedenine ilişkin tutumu, güncel boyutlarıyla ve nedensellik bağları içerisinde ortaya konulabilecektir. Otoriterleşmeyle/sağ popülist anlayışla birlikte yükselmekte olan toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, bu anlamda aileci söylemler ve kadınların, LGBTİ+'ların bedensel özerkliğini, cinsel özgürlüğünü hedef alan politika, yasa ve pratikler sosyalist-feminist bir perspektifle ve kuramsal olarak ele alınacaktır.

Türkiye'de Mülteci Kadın Emegi

Ecehan Balta

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmalarına göre, Türkiye'de çalışan kadınların oranı 1998 yılından bu yana %27 ile % 35 arasında değişmektedir. 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na (TNSA) göre ise bu oran % 28'dir. Gelişmiş ekonomilerle kıyaslandığında zaten oldukça düşük olan bu rakam, Suriyeli mülteci kadınlar söz konusu olduğunda daha da düşmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de çalışma izni alan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının sadece %7'si kadındır. Türkiye'deki mültecilerin ağırlıklı olarak kayıt dışı çalıştığı bilinmektedir; ancak kadınların katılımının hala düşük olduğunu söylemek mümkündür. TNSA 2018'e göre, sosyal güvenlik kapsamında olan 15-49 yaş arası kadınların oranı %38'dir. Bu oranın mülteci kadınlar için daha da düşük olduğu bilinmektedir. Özellikle Suriye Savaşından sonra başlayan göç dalgasıyla Türkiye'ye gelen insan sayısı arttıkça mültecilere yönelik ayrımcılık da tırmandı. Bu göç dalgasının bir sonucu olarak Türkiye'ye gelen Suriyeli kadınlar zaten etnik ayrımcılığa sistematik olarak maruz kalırken bir de toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle işgücü piyasasında güçlükler yaşıyorlar. Bu katmanlı ayrımcılığı gözlemlemek için üç kişilik bir ekiple Şubat-Mart 2024 tarihleri arasında İstanbul, Bursa ve Gaziantep illerinde 180 kadınla toplam 12 Odak Grup görüşmesi gerçekleştirdik. Çalışan / çalışmayan Suriyeli kadınlar ve çalışan Türkiyeli kadınlardan oluşan katılımcılar, Suriyeli kadınların işgücü piyasasına girişte ve işgücü piyasası içinde Türkiyeli kadınlardan farklı olarak ne gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını biraz daha detaylı anlamamızı sağladı. Sunumum, bu araştırmanın ilk bulgularını tartışmayı hedefliyor. Sunum, Suriyeli kadınların işgücü piyasası bağlamında karşılaştığı katmanlı ayrımcılığı üç alt başlıkta tartışmayı hedefliyor: 1) Suriyeli mülteci kadınların işgücü piyasasına girmeme nedenleri, 2) Suriyeli mülteci kadınların işgücü piyasasına girişte ve girdikten sonra karşılaştıkları engeller ve 3) Suriyeli mülteci kadınların istihdama yönelik olarak beklentileri.

Kimliğin Karşısında ve Ötesinde Feminizm

Sinem Özer

Bilhassa ilk uluslararası feminist grevin örgütlendiği 2017 yılından bu yana dünyanın pek çok yerinde, kadınların ve LGBTIQ+'ların yalnızca sınırları aşan yaygınlıklarıyla değil radikallikleriyle de öne çıkan eylemleri ve grevleri, birbirlerini güçlendirmeye, birbirlerinde yankılanmaya devam ediyor. Öyle ki bugün patriyarkal, ırkçı ve kapitalist şiddete karşı feminist mücadelelerin birlikteliğini, bu hareketlere ancak dışarıdan ve sonradan eklenebilecek bir boyut olarak düşünmek, böyle düşündüğümüz için de gerçekleşmesini daha baştan geleceğe ertelemek zorunda değiliz. Mücadelelerin kesişimleri, nerede olursa olsunlar, hangi farklılıkları içeriyor olursa olsunlar, her birinin şimdi ve buradaki kurucu bir boyutu haline geldi. Çünkü kesişimler artık çoktan kurulu kimlikler, özneler, yapılar arasında değil, kadınların ve LGBTIQ+'ların özsavunma, kendi kaderini tayin ve otonomi mücadelelerinin farklı ölçekleri ve biçimleri arasında gerçekleşiyor. Bu kesişimler ve yankılanmalar sayesinde, feminist mücadeleler kadınlara karşı yürütülmekte olan küresel savaşa, cinsiyete dayalı kapitalist işbölümüne, bu işbölümünü şekillendiren cinsiyetçi, heteroseksist ve ırkçı normlara, emeğin güvencesizleştirilmesine, yaşamın kırılanlaştırılmasına aynı anda, aynı güçle karşılık verebiliyor. Direnişin coğrafyaları, özel ile kamusal, yeniden üretim ile üretim arasındaki ayrımları nasıl ortadan kaldırıyor, yerel ile küresel arasındaki ayrımı da ortadan kaldırıyor.

Feministler her şeyi istiyor. Kendilerini hedef alan politik, ekonomik ve toplumsal şiddete karşı mücadele ederken, yalnızca şiddet ve sömürü mağduru olarak anılmaya, mücadelelerinin ev içi alanla, hâlihazırdaki kültürel çerçevelerle, yerel ya da ulusal ölçeklerle sınırlandırılmasına karşı da mücadele ediyorlar. Yaşamın savunulmasını yeni yaşam biçimlerinin olanaklarını yaratmaya dönüştürdükçe, küresel sermayenin, devletin ve kurulu toplumun tam da temellerine saldırıyorlar. Yaşamın özsavunma güçlerini harekete geçirdikçe, özgürleşmeyi, yaratmayı ve elbirliğini de anti-faşist bir yaşam biçimine dönüştürüyorlar. Feminist mücadeleler katlanılmaz olanın, bizi nefessiz bırakanın ne olduğunu göstermekle yetinmiyorlar sadece. Kapitalizmin hem küreselleşen hem de minyatürleşen baskı aygıtları karşısında, yeni varoluş biçimleri, yeni kolektif öznellikler de yaratıyorlar. Çünkü feministler her şeyi değiştirmek istiyor.

Feminizm bu mücadelelerde, yalnızca cinsiyet hiyerarşilerinin eleştirisini mümkün kılan karşı ya da alternatif bir cinsiyet teorisinden ziyade, adeta her şeyin teorisi ve pratik eleştirisi olarak yeniden beliriyor. Paradoksal bir biçimde, bu yeni feminist öznellik, hem mücadeleleri yapabileceklerinin sonuna kadar gitmekten alıkoyan kimlik siyasetinin güçlü bir eleştirisi için yeni olanaklar sunuyor, hem de genellikle "kimlikle" ilişkilendirilen ve sırf bu yüzden ötekileştirilen ya da değersizleştirilen arzuların, ihtiyaçların, taleplerin radikalliğini ve

devrimciliğini açığa vuruyor. Peki ama bu paradoks nereden kaynaklanıyor? Bizim bakış açımızdan mı? “Cinsiyet” ya da “kimlik” kategorisinin kendisinden mi? Yoksa kabul ettiği ya da itaat ettiği sınırları değiştirmeyi tecrübe ettiği anda, mümkün olanlar/olmayanların mevcut dağılımını altüst eden, o güne kadar görülmemiş bir düşünme, hissetme, eyleme biçimini harekete geçiren öznellikler zaten ancak böyle bir paradoks biçiminde mi var olabilir?

Bu soruları, “kimlik” konusunda feminizmlerin karşı karşıya kaldığı bir açmazla da ilişkilendirebiliriz. Bilindiği gibi, feminizmin “kimlik” teorisi ya da siyaseti olarak eleştirisi ona dışarıdan getirilen bir eleştiri değil yalnızca. Feminizmler de kendi “kimlik” eleştirilerini geliştirdiler. Ama bu feminist “kimlik” eleştirilerinin dahi birbirlerini hâlâ “kimlikçi” olmakla eleştirebilmeleri, kimliğin feminizmler için artık düşünmeyi kışkırtan bir problemden daha ziyade, eleştiri ve dönüşüm güçlerini körelten bir krize dönüştüğünü gösteriyor belki de.

Bu sunumda, bu krizi nasıl aşabileceğimizi, feminist özneliğin dönüşüm arzularını ve güçlerini nasıl yeniden öne sürebileceğimizi araştırmak için, öznelliklerin yapabileceklerinin kimlik tarafından hem mümkün kılınması hem de sınırlandırılmasından kaynaklanan ikircikliğe daha yakından bakacağız. Herkesin farkıyla tanınmasını sağladığı varsayılan kimlikler belki de herkesi özdeşliğin hiyerarşisine ve egemenliğine tabi kılıyor. Fakat bu kimliklerin eleştirisi de, tıpkı kimliği savunanların yaptığı gibi, farkı fark yaratma gücünden ayırdığı ölçüde, belki tam da bu kimlikleri üreten kapma ve egemenlik ilişkilerini hiç dokunmadan bırakıyor. Kimlik, ister fark olduğu için yüceltilsin ister özdeşlik olduğu için eleştirilsin, mücadeleler için ister olumlu ister olumsuz bir temel olarak alınsın, iki durumda da yaşamın çokluğunu ve dönüşüm arzularını sınırlandırmaya hizmet ediyor. Oysa feminist mücadelelerin bilgeliğine kulak verirse, bu açmazdan belki de kurtulabilir, politik soruyu yeni bir şekilde sorabiliriz. Özdeşliğin/kimliğin egemenliğini ortadan kaldırmak için, farkların fark yaratma gücüne, başka bir dünyayı, dönüşümü olumlayan bir kopuş yaratma gücümüze güvenebiliriz.

B3 Oturumu: Geçmişin Dersleri

Oturum Yürütücüsü: Ahmet Haşim Köse

Durruti Dostları’na Kulak Vermek: İspanyol Anarşist Grup Durruti Dostları’nın (1937-39) Faşizme Karşı Devrimci Mücadele Anlayışının Günümüz Faşizm tartışmaları Bakımından Önemi

Devin Can Atakan ve Tuğulka Köseoğlu

12 Eylül 1980 darbesiyle yaşadığı yenilgi, 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1991'de SSCB'nin dağılması, devrimci iddiaya sahip olan sol için devrimci mücadeleye yönelik stratejilerini yeniden değerlendirme zorunluluğunu doğurmuştur. Ancak bu süreç, solu devrimci bir yenilenmeye sevk etmekten ziyade, kapitalist ideolojinin hegemonyasına teslim olmaya itmiştir. Sonuç olarak; günümüzdeki sol, önemli bir ağırlıklılıkla, devrimci ufuk ve iradede yoksun, parlamentarizme sıkışmış bir anlayışla hareket eden reformist bir karaktere bürünmüş durumdadır.

Otoriter özellik gösteren rejimlerin faşizm olarak nitelenmesi yine günümüz solu için revaçtadır. Devrimci iradenin yokluğunda, mevcut rejimin faşizm olduğu tespiti, burjuvaziyle sınıf işbirliğinin ve onun politik örgütlerine eklenmenin gerekçesi olarak kullanılmaktadır. Teorik olarak devletin ve hukukun egemen sınıfın baskı ve sömürsü aracı olduğunu savunan sol, kitlelere yaşadıkları sorunların burjuva demokrasisinin ve anayasanın ihlal edilmesinden kaynaklandığı düşüncesini yaymaktadır. Bu durum, solun devrimci mücadele yerine burjuva demokrasisini savunma pozisyonuna gerilemesine neden olmaktadır.

Ancak, solu sınıf işbirliğine dayalı bir stratejiye yönelten etken, faşizm tespitinin kendisi değil, devrimci iradenin eksikliğidir. Bu strateji, devrimin feda edilmesini kaçınılmaz olarak beraberinde getirmektedir. İspanya İç Savaşı, bu stratejinin karşı-devrimci niteliğini ortaya koyan en açık örneklerden biridir. Temmuz 36 devriminde kolektifleştirilen fabrikalar ve topraklar halk cephesi hükümeti tarafından devrimin burjuvaziyi faşizmi karşı birleşik cepheden uzaklaştıracağı gerekçesiyle, devrimi savunan güçlerin zor yoluyla bastırılmasıyla eski sahiplerine iade edilmiştir.

Mevcut rejimin faşizm niteliğine sahip olup olmadığı konusuna sıkışan bir tartışma, faşizme karşı mücadele ile devrimi birbirinden ayıran sınıf işbirlikçi stratejiyi sorgulamaya alan bırakmamakta ve bu stratejinin doğruluğunu önvarsayan bir zeminde gerçekleşmektedir. İspanya İç Savaşı'nda 1937-39 yılları arasında varlık gösteren ve halk cephesi stratejisine karşı işçi cephesi stratejisini savunmakta ısrar eden anarşist Durruti Dostları Grubu, faşizm karşısındaki yenilginin burjuva demokrasisinin sonucu olduğunu ve faşizmi yenmenin devrimin başarısına bağlı olduğunu savunmuştur. Bu perspektif, faşizm tartışmasını dar ve kısır döngüsünden kurtaracak bir eksen sunmaktadır.

12 Eylül 1980 darbesi ve takip eden uluslararası gelişmeler, solu devrimci potansiyelini törpülemiş ve onları parlamentarizme sıkışmış reformist bir karaktere bürünmeye sevk etmiştir. Faşizme karşı sınıf işbirliği stratejisi, devrimci iradenin yokluğundan ya da zayıflığından kaynaklanmakta ve devrimci mücadelenin terk edilmesine yol açmaktadır. Devrimci mücadele ile faşizme karşı mücadeleyi birbirinden ayıran bu strateji, solun yeniden devrimci bir perspektife dönmesini engellemektedir. Bu bağlamda, faşizm tartışmasını devrimci bir eksene oturtan yaklaşımlar, solun stratejik yenilenmesine katkı sağlayabilir.

Nazizmin Kitle Teknolojisi Olarak Alman Emek Cephesi ve AKP'nin Emek Rejimine Alman Emek Cephesi Prizmasından Bakmak

Aysun Gezen

Kapitalizmin krizine üretilen bir “yanıt” olarak yeni faşist hareketlerin küresel çapta güç kazanması, yeni faşist parti ve hareketlere verilen desteğin artması, klasik faşizmlerin, bilhassa Nazi sembollerinin bu hareketlerin kendilerini tanımlamasında önemli bir yer tutması, faşizm fenomeninin, bu yüzyılın ekonomik, siyasal, toplumsal koşullarına özgü bir biçimde ve görünümle yeniden siyasette etki kazandığını ortaya koyuyor. Bu nedenle günümüzde faşizmi anlamak ve açıklamak için faşizmin özgün bir biçimi olan Nazizm'i anlamak halen büyük bir önem taşıyor.

Kapitalizmin krizinin derinleşmesi, solla özdeşleştirilen kitle hareketlerinin, sosyalist düşüncelerin toplumsallaşmasına olanak sağlarken, yeni-faşizm Sol'un ve Sol ile anılan eşitlik, özgürlük, demokrasi gibi kavramların “ana akımlaşması” potansiyelinin bastırılmasında bir kez daha etkili bir “karşı-devrimci” rol üstleniyor. Klasik faşizmler döneminde sol, sosyalist, devrimci mücadelelerle, işçi sınıfının mücadelesiyle özdeşleştirilen kitle hareketlerinin kontrol ve disiplin altına alınması, ehlileştirilmesi ya da Adolf Hitler'in Kavgam'da kullandığı tabirle “millileştirilmesi” konusunda taşıdığı kilit işlev bugün de süreklilik taşıyor. Faşizm milliyetçilik, ırkçılık, kültürcülük gibi kimlik temelli abartılı aidiyetler yaratarak kimliği ve kültürü yozlaştıran, çürüten iç ve dış “düşmanları” belirler/inşa eder; Kültür'ü asıl çelişki ve çatışma alanı ilan eder; tarihsel, toplumsal, ekonomik ve siyasal olarak oluşan eşitsizlikleri ve hiyerarşileri tarih dışılaştırır ve doğallaştırır. Sınıf mücadelelerinin yerini “medeniyet çatışması”nın, Kulturkampf'ın almasıyla kitlenin toplumsal devrim potansiyelini ve ihtimalini yok eder; kitleyi düzene tehdit olmaktan çıkarıp disiplin altına alacak, ehlileştirecek farklı iktidar teknolojilerinin nesnesi haline getirir. Bu nedenle işçilerin “millileştirilmesi” işlevinde etkili olan zor aygıtlarının yanı sıra rıza üreten, işçilerin faşist rejime destek vermesinde önemli bir yer tutan mekanizma ve politikaların incelenmesi önem taşımaktadır.

Hitler Kavgam'da işçilerin sosyal demokratlara, komünistlere, Marksistlere, sendikalara (kendi deyişle Volk düşmanlarına) desteğinin gerisinde burjuva partilerinin umursamazlığının, sosyal meseleye cephe almalarının olduğu tespitinde bulunur. Burada eleştiri, burjuva sınıfına değil, bu sınıfın “milli şuuru”na kayıtsızlığıdır; çünkü milli şurdan yoksun burjuvazinin bireyciliği, materyalizmi, sadece kendi karını, kazancını düşünmesi işçileri “karşı kutba” iter. Burjuvaziye eleştirisi, Alman milletinin Marksizm'in kucağına atılmasına engel olacak yolu bilmemesi, pasif kalması, bu konuda korkaklık göstermesidir. İşçileri Volk düşmanı sendikaların eline düşmekten kurtarmak için sendikaların milliyetçilikle birleştirilmesi gerekir. Şayet “Yahudiler, bu dünyada yaşayan milletler üzerinde Marksizm sayesinde bir zafer kazanacak olurlarsa, kazandıkları başarı ancak insanlığın cenaze merasimi olurdu” (Kavgam, 2016: 80). Yahudi, uluslararası sermaye, Marksist, Bolşevik, sosyal demokrat sözcüklerini birbirinin yerine

kullanan Hitler ve Nazi rejimi için asıl yok edilmesi gereken “düşman” Marksizm’dir. Bunun için de “Marksizm’in ağına düşürdüğü işçilerin” kurtarılması, fabrikaların, iş yerlerinin ve sokakların “fethedilmesi” gerekir. Nitekim Almanya’nın I. Dünya Savaşı yenilgisi, askeri mühimmat grevlerine, denizcilerin ayaklanmasına, işçi sınıfı mücadelelerine, devrim girişimlerine bağlanır; arkadan bıçaklama mitinin temeline Marksistlerin (yahut Yahudilerin) işçileri kandırması konulur. “Marx’ın sermaye tezi...sosyal demokrasinin milli ekonomiye karşı bir mücadelesi” olarak resmedilir ve Marksizm’in uluslararası sermayenin, finans kapitalin tahakkümüne zemin hazırlama işlevi gördüğü iddia edilir (Kavgam, 2016: 216). Üretken olmayan sermaye (uluslararası/finans kapital) asalak olarak ele alınırken, milli sermaye üretken sermaye olarak kurulur. Bu ikilik, işçileri kendisi için sınıf olmaktan çıkararak “millileştirmeye” dönük iktidar tekniklerinin de temelinde yer alır. Yahudilerin oyunu ve Alman halkına karşı komplosu olarak ele alınan sınıf mücadelesi, Alman Volk’unda birleşmesi gereken işçi ile işvereni birbirine düşman eder. İşçi ile işvereni birleştirmek, her tür enternasyonalizmden “kurtarmak”, onları Volk içerisinde “kaynaştırmak” gerekir: “Bizim hareketimizin ilk önce güç bulacağı kaynak işçi toplulukları olacaktır. Bu sınıfı enternasyonalci hayallerden ve sosyal sıkıntılardan çekip almak, işçileri kültür fukaralığından kurtarmak ve topluluğumuzun inançlı, milli duyguya ve iradeye sahip bir parçası durumuna getirmek gereklidir” (Kavgam, 2016: 339).

Naziler politikalarına Alman halkından ve örgütsüz işçilerden oldukça yüksek oranda bir destek bulurken bu desteğin tek sebebi büyüsünü kaybetmiş bir dünyada bu büyüyü yeniden yaratabilmeleri değildir; Naziler iktidara geldikleri ilk yıllarda işsizliği önemli ölçüde azaltan politikalar geliştirmiş, hizmet alanıyla birlikte yeniden silahlanma ile sanayide önemli bir gelişme sağlamış, önemli hammadde ve maden kaynaklarının bulunduğu toprakları geri almıştır. Bu “başarılar”da çalışmayı da estetize eden, işçilerle iş verenleri Volk için fedakarlıkta buluşturan, işçileri denetim ve disiplin altında tutabilmek için kimi tavizler verme zorunluluğu ile kurulan sosyal programların da payı vardır. Kuşkusuz Weimar Almanyası’ndan itibaren iş yeri konseylerinde faşistlerin nüfuzunu artırmak, iş yeri konseylerini ele geçirmek ya da etkisizleştirmek için kurulan iş yeri hücreleri, bu hücrelerin genellikle SA mensuplarından oluşması, iktidar ele geçirildikten sonra 1 Mayıs’ın ulusal bayram ilan edilmesi, sendikaların basılması, mal varlıklarına el konulması, sendikacıların tutuklanması, toplama kamplarına gönderilmesi, infaz edilmesi, grevin yasaklanması ve ekonomik ilerlemeye engel olan Volk düşmanlığı (vatan hainliği) olarak cezalandırılması gibi şiddet ve zor aygıtları önemli bir yer tutar. Ancak işçilerin millileştirilmesinde ve “rıza”sının kazanılmasında Alman Emek Cephesi’nin kurulması ve kendisine bağlı yürütülen sosyal programlar da etkilidir. “İşçiyi müşterek gaye uğrunda terbiye etmekten ibaret olan Nazi korporasyonunun görevinin ne olduğu” Hitler’in deyişiyle şöyle ifade edilebilir: “Milletimizin ve devlet güvenliğinin devam ettirilmesi konusunda her şey müşterek olarak çalışmalıdır” (Kavgam, 2016: 569).

10 Mayıs 1933’te Robert Ley yönetiminde kurulan Alman Emek Cephesi’nin amacı bütün üyelerini nasyonal sosyalizme hazırlamaktır. İşçiyi ve patronu iş yerinde ve aynı çatı altında birleştiren Alman Emek Cephesi, aslında işçilerin denetimini tamamen patronların eline bırakan bir “işveren örgütü” niteliğindedir. Bununla birlikte Alman Emek Cephesi bünyesinde

faaliyet gösteren Kraft durch Freude (Neşe Yoluyla Güçlenme) ve Schönheit der Arbeit (Çalışmanın Güzelliği) gibi sosyal programlar aracılığıyla giderek düşürülen ücretlere, artan çalışma sürelerine, ortadan kaldırılan haklara karşı işçilerin ayaklanmasını önlemek ve bir çeşit “telafi” ile işçilerin desteğini kazanmak için seferber edilir.

Nazilerin politikası, Alman iş dünyasının Weimar döneminde ısrarla savunduğu “düşük ücret, uzun çalışma saatleri” politikasıyla “aynı” olmasına rağmen, işçilerin yaşam standartlarını ve refahını engelleyen şeyin düşük ücretler olmadığını gösterme, işçileri manevi ve kültürel açıdan yükseltme ve yüceltme işlevi gören Kraft durch Freude (KdF), Schönheit der Arbeit (SdA) gibi programlarla, bağışın zorunlu tutulduğu Wintershilfe ya da “her eve bir araba” gibi kampanyalarla işçilerin önemli bir kesiminin desteği de sağlanmıştır. Landa’nın ifadesiyle “KdF ve SdA’nın tüketimci motiflerle kısmi bir faşist uyum içinde olduğu söylenebilecek olsa da aslında ikisi de kendi rejimlerinin ideolojileriyle uyumlu ve onların amaçlarına hizmet eden; kitleleri tüketimden uzaklaştırmak için buldukları yollarla insanları kitlesel bir dinlenme sürecine yönlendiren araçlardan ibaretti: İkisi de satın alma gücü ile bireysel tercihlere değil, doğada zaman geçirmeye, Alman kültürünün başarılarına dikkat çeken konser ve benzeri etkinliklere katılmaya, anavatan ile milli mirası, insanlar arasındaki bağı güçlendirmeye” (Ishay Landa, 2023. Faşizm ve Kitleler: “Son İnsanlar” a İsyan (1848-1945) İstanbul: İletişim; s. 319) duy(g)ulara sıkı sıkı tutunup etiyale kaniyla düşünmeye vurgu yapar; çalışmanın estetize edilmesi işlevi görür; boş zamanları da rejiminin sürekli yeniden üretileceği şekilde düzenler.

Bu çalışmada işçi sınıfının kendisi için sınıfa dönüşmesini engellemek, işçileri millileştirmek ve sınıf mücadelesini ortadan kaldırmak ve işçilerin rejime desteğini kazanmak için bir iktidar teknolojisi olarak Alman Emek Cephesi incelenecektir. Bu iktidar tekniklerinin prizmasından AKP iktidarının emek rejimi değerlendirilecek, Nazizm’in sağladığı alet kutusu yardımıyla AKP’li yıllarda işçilerin denetim ve disiplin altına alınmasında kullanılan zor ve rıza aygıtları da incelenecektir.

II. Dünya Savaşında Naziler ve Türk İrkçıları: Destek ve Aşağılama

Melih Kırılıdoğ

I. Dünya Savaşı sonunda aralarında Osmanlı Devleti de olan klasik imparatorlukların yıkılmasıyla başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada milliyetçilik rüzgarları şiddetlendi ve saldırgan ırkçı akımlar giderek önem kazandı. Tarihsel süreçte antik Yunan ve Roma’dan başlayarak diğer etnik grupları “barbar” tanımı altında aşağılama süreci 16. yüzyılda Avrupa kaynaklı “keşiflerin” başlamasıyla derinleşti, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren de bilimsel bir kisveye büründü. Bu süreçte insan grupları arasında deri rengi gibi gerçek ve kafatası şekli gibi hayali farklılıklar öne çıkarılarak bir ırklar hiyerarşisi yaratıldı. Burada temel argüman “üstün” ırk bireylerinin diğerlerinden yetenek ve yaratıcılık olarak daha gelişkin olduğu idi. Bu değişmez özelliğin “mantıklı” sonucu da üstün ırkların diğerlerinden daha fazla kaynaklara erişme gücüne ve dolayısıyla hakkına sahip olmasıydı. Bu kaynakların başında da toprak

gelmekteydi. Ancak hayali ırklar hiyerarşisinin değişmez olmadığı tarihsel süreçte Kuzey Avrupa'nın kıtanın güneyinden daha hızlı gelişmesiyle belirgin hale geldi.

20. yüzyıl emperyalist kaynak paylaşım mücadelesinde "ileri giden" ve geç kalan "gelişkin" ülkelerin hakim sınıflarının I. Dünya Savaşında kendi halklarını birbirlerine boğazlatmasıyla açıldı. Birliğini çok geç tamamlayıp sofraya sonradan gelen Almanya'nın yirmi sene sonraki girişimi ise tarihin gördüğü en büyük kan banyosuna neden oldu. I. Dünya Savaşından yenilgiyle çıkan Almanya'nın kapitalistleri ülkelere dayatılan aşağılayıcı Versailles Antlaşması ile ülkelerinin savaş sonrasındaki emperyalist paylaşım mücadelesinde çok gerilere düştüğünü ve mevcut statükonun önlerine aşamayacakları engeller koyduğunu gördüler. Bu durum ülkedeki gelişkin ve mücadelecı işçi sınıfına karşı duyulan korkuyla birleşince ülkede faşizmin gelişmesine oldukça elverişli bir ortam oluştu.

1919 yılında kurulan Alman İşçi Partisi (Deutsche Arbeiterpartei) isimli 50-60 kişilik küçük bir grup aşırı milliyetçi savaş sonrasında devlet tarafından potansiyel sorun çıkarıcı olarak görüldü, içlerine sızması için de ajan olarak eski onbaşı Adolf Hitler gönderildi. Ancak Hitler buradaki kişileri kendi düşüncesine yakın gördü, belagatıyla üyeleri etkileyerek partiye önce üye, sonra da başkan oldu. Partinin sadece adı işçi sınıfını çağırıyordu. Gelecekteki eylemlerinin en önemlisini ise işçi sınıfı hareketine karşı sokak kavgaları oluşturacaktı. Partinin sosyalist ve anti-kapitalist vurgusu da sadece ülkenin çok güçlü işçi sınıfının kafasını karıştırmaya ve işçiler arasında taban bulmaya yönelikti. Bu amaç doğrultusunda parti 1920'de adını Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP) olarak değiştirdi.

Mussolini önderliğindeki İtalyan faşistlerinin 1922'de Roma üzerine yürüyüp iktidarı ele geçirmeleri Hitler'in bir sonraki yıl gangster yöntemleriyle Bavyera eyaletinin yöneticilerini bir birahanece rehin alıp darbe girişimi yapmasına ilham kaynağı oldu. Başarısız kalan bu girişim sonucunda Hitler beş sene ceza alıp hapse atıldı, ancak dokuz ay sonra Aralık 1924'de hapisten salıverildi. Hapisi sırasında Nazizmin rehber kitabı sayılabilecek Kavgam'ı yazdı. Kitapta Yahudileri fiziki olarak yok ederek veya sürerek mallarına el koymaya yönelik ifadeler bulunuyordu. Bundan başka solu ve sendikaları ezerek sınıf mücadelesini yok etmek, genişleme savaşına özel bir övgü ve fethedilecek yeni topraklar üzerindeki halkları köleleştirip ücretsiz çalıştırmak gibi Alman kapitalistleri için cazip öneriler de kitapta yer alıyordu. Bu durum süreç içinde Alman büyük sermayesinin tamamına yakınının Nazi destekçisi haline gelmesine yol açtı. Bunların içinde en büyüklerden Alfried Krupp II. Dünya Savaşı boyunca Nazi partisinin aktif bir üyesi oldu, insanlığa karşı işlediği suçlardan ötürü de Nürnberg Mahkemesinde yargılanıp 12 yıl ceza aldı. Yine en büyüklerden Fritz Thyssen Nazi partisinin aktif bir üyesi ve finansörlerinden biri oldu ve bunun karşılığında milletvekilliği ile ödüllendirildi, ancak 1930'ların sonunda partiye yollarını ayırdı ve hapse atıldı. Kömür, çelik ve diğer alanlarda faaliyet gösteren büyük bir kapitalist grubun sahibi olan Friedrich Flick yine insanlığa karşı suçlardan Nürnberg Mahkemesince cezalandırıldı. SS ve SA üniformalarını tasarlayan Hugo Boss, BMW'nin sahiplerinden Günther Quandt da Nazi partisi üyesi ve finansal destekçisi olan kapitalistlerdendi. II. Dünya Savaşı sırasında bu kişilerin şirketleriyle

birlikte Alman kapitalizminin tamamına yakını işgal edilen topraklardan getirilen kişileri ve savaş esirlerini köle işçiler olarak işyerlerinde zorunlu çalışmaya mecbur tuttular.

Hitler'e göre ırk hiyerarşisinin en üstünde "Efendi ırk" (Herrenvolk) olarak Cermenler bulunuyordu. Aşağı ırklara (untermensch - "alt insan") düşen ise belli durumlarda fiziken yok edilmek, belli durumlarda da Alman hakimiyetine giren topraklardan sürülmek veya bu topraklarda köle işçiler olarak çalışmak idi. Ancak bu yüce gönüllülüğün bahşedilmesi için küçük bir şart vardı: Bu ırkların işgal ettikleri toprakların ve kaynakların yönetiminin tamamen Alman devletine bırakılması. Diğer bir deyişle Hitler'in şahsında Alman faşizmi kendisini benzeri görülmemiş bir kapitalist sömürü aygıtı olarak kurgulamıştı.

Doğuda Alman hakimiyetinin ilk aşaması Friedrich Ratzel'in 1901'de geliştirdiği Lebensraum (Yaşam Alanı) kavramının hayata geçirilmesi olarak planlandı. Orijinal hali savaştaki ırkçı saldırganlıktan oldukça uzak olan bu kavram Nazilerin Sovyetler Birliğine saldırmadan önce geliştirmeye başladıkları Generalplan Ost (Doğu Genel Planı) isimli katliam ve sürgün planına temel oldu. Buna göre Sovyetler Birliği'ne saldırı Polonya'dan başlayarak Doğu Avrupa'daki "aşağı ırkların" bazılarının fiziki imhası, bazılarının da Uralların doğusuna sürülmesini içeriyordu. Plan boşalan "yaşam alanlarında" da Alman kolonilerinin kurulmasını öngörüyordu.

Naziler amaçlarını gerçekleştirmek için ittifak arama ve propaganda faaliyetlerine olağanüstü bir önem verdiler. İşgal altında olan ve olmayan ülkelerde sürekli olarak kendilerine işbirlikçiler aradılar, bunları bulmakta da fazla zorlanmadılar. Bu işbirlikçilerin önemli bir kısmı ülkelerdeki faşist akımların temsilcisi parti veya örgütler idi. "Pleb faşizmi" nitelendirilebilecek bu gruplardan başka politik yelpazenin değişik yerlerinde yer alan parti, örgüt ve kişilerle bir kısım basın Naziler tarafından kendi propagandalarını yapmaya veya en azından tarafsız kalmaya ikna edildiler. Bu süreçte bolca Alman Markı kullanıldı.

Rüşvet eyleminin ahlaki sorunları bir yana, bu ilişki çeşitli ülkelerdeki faşist ve ırkçı akımlar için ideolojik bir sorun oluşturuyordu, çünkü tanım gereği ırkçılık subjektif, hiyerarşik ve şiddete yatkın bir kavramdır. Her milletin ırkçısı kendi ırkının diğerlerinden üstün olduğunu vurgular, elinden gelmese bile diğer ırkları boyunduruk altına alma ve belli durumlarda yok etme "ülküsüne" yatkındır. Diğer bir deyişle ırkçılık genel olarak diğer ırkçılarla işbirliğini değil, onları aşağılamayı, boyunduruk altına almayı ve köleleştirmeyi çağırır. Örneğin, 1930-40'larda çıkan Bozkurt, Ergenekon ve Gökbörü gibi ırkçı dergilerin kapaklarında Nazi marşı Deutschland über alles'den ilhamla "Her ırkın üzerinde Türk ırkı" yazısı bulunuyordu. Ancak savaş ortamındaki cepheleşme ırkçı ülkeler ve hareketler arasında ittifakı zorunlu kıldı. Mihver ülkeleri kendi aralarında anlaşmakla kalmadılar, çeşitli ülkelerden ırkçıları da bu işbirliğine hizmet eder hale getirdiler. Aslında Generalplan Ost gibi gizli belgeler istisna olmak üzere Nazilerin niyetleri hiçbir ülke ırkçısı için sır değildi. Örneğin, Hitler Kavgam'da diğer ırkları nasıl aşağı gördüğünü ve ayrıntıya girmemekle beraber bunlar için gelecekteki planlarını hiçbir

şüpheye yer olmayacak şekilde açıklıyordu. Nazilerin diğer teorik metinlerinde de bu anlayış ve niyet açıkça belliydi ki bunların arasında hareketin ideologu sayılan ve savaş sonunda idam edilen Alfred Rosenberg'in Der Mythos des 20. Jahrhunderts (20. Yüzyılın Miti) adlı kitabı öne çıkmaktadır. Bu çok satan kitapta Rosenberg diğer etnik gruplarla birlikte Türkleri de aşağılayıcı ifadelerle bolca yer vermektedir. Tüm bunlara rağmen Nazilerin cömert maddi destekleri Türk ırkçılarıyla bir kısım basın ve politikacılar arasında hiçbir ideolojik ve ahlaki kaygı duyulmadan kabul edildi. Bunlarla ateşlenen Nazi hayranlığı Türkiye'de geniş bir kesmi etkiledi, bu etki çeşitli yayın organlarında kendini açıkça belli etti. Savaş sonrasında da Nazilerin Türkiye'deki faaliyetlerini ve işbirlikçilerini gösteren çeşitli belgeler ortaya çıktı. Bunların en önemlilerin biri Müttefiklerin dünya kamuoyuna açtıkları Almanya Dışişleri Bakanlığının gizli yazışmalarıdır.

Bu bildiriye açığa çıkmış belgelerden ve dönemin kaynaklarından hareketle Nazilerle Türk ırkçılarının ilişkilerini incelenecektir.

Faşizmin Sınıf Çatışması Üzerindeki Tarihsel Rolü: Grev Kırıcılık

Aykut Günel

Dünyada sınıf hareketinin 1800'lü yılların ortasından itibaren yükselmeye başlamasıyla birlikte, işçi sınıfının örgütlenme kapasitesi de artmaya başlamıştır. 19. yüzyıl sonuna doğru sendikalar aracılığıyla örgütlülüklerini arttıran işçiler, başlangıçta çalışma koşullarını iyileştirmek ve ücret düzeylerini yükseltmek için daha çok grev hareketlerinde bulunmuşlardır. Grevlerin niceliksel olarak artışı aynı zamanda grevlerin doğasında da önemli değişiklikler yaratmıştır. Grevler 19. yüzyıl sonu itibarıyla savunmacı pozisyondan hak talep eden saldırı pozisyonuna geçmiştir. İngiltere'de "yeni sendikacılık", Fransa'da "sendikalizm", ABD'de "wobbly"ler olarak adlandırılan dönemle birlikte grevlerin doğasında yaşanan değişimler, işverenlerin sınıf mücadelesindeki kullandıkları araçları değiştirmesine yol açmıştır. Geniş anlamda sendikal hareketi engellemek için kullandıkları grev kırıcı yöntemler etkisiz kalmaya başlamıştır. İşçilerin grevleri sendikalar liderliğinde uzun süreli sürdürme kapasitelerinin artması sonucu işverenler grev kırıcılık uygulamalarını daha sistemli hale getirmeye başlamışlardır.

İşverenlerin savunma niteliğindeki grevleri basit grev kırıcı kullanımıyla etkisizleştirdiği 1800'ler ortasından, grev kırıcılığının incelikli yöntemlerini kullandıkları 1900'lü yılların başı aynı zamanda faşist paramiliter gruplarla iş birliği yaptığı yıllar olarak öne çıkmıştır. Grev hareketlerinin yükseldiği istisnasız bütün ülkelerde sermaye işçilerin örgütlülüğünü zayıflatmak, grevleri kırmak için faşist gruplarla anlaşmalar yapmışlardır. Grev kırıcılığının maddi temellerini sanayileşme sonrası kapitalist sermaye birikiminin yarattığı koşullar ve buna bağlı olarak gerçekleşen grev hareketleri oluştursa da özellikle ideolojik temellerini dönemin yükselen faşist hareketleri ve devletle ve işverenle doğrudan bağlantılı faşist yapılanmalar

oluşturmuştur. Bunun en önemli göstergelerinden biri dönemin yükselen faşist hareketleriyle birlikte oluşan ya da devlet ve doğrudan işverenler tarafında oluşturulan sivil silahlı grupların çoğalması ve grev kırıcılık faaliyetlerini “vatanseverlik” düşüncesi çerçevesine oturtmalarıdır. Bu durumun en somut örneği, İtalya’daki Nitti Hükümeti için, Mussolini tarafından kurulan ve daha sonradan Ulusal Faşist Parti’ye evrilecek olan Faşist Mücadele Birliklerinin İttifakı (Fasci di combattimento) örgütü, grev kırma hizmetlerinde kullanmak için potansiyel olarak yararlı olduklarını düşündükleri “vatansever” örgütler arasındaydı. Almanya ve İtalya’da faşist diktatörlüklerin kurulmasının nüveleri, grevlerde uygulanan şiddet eylemleriyle atılmıştır. Avrupa’da grevcilere yönelik şiddetin merkezinde ise “özel vatansever” birliklerle ortak hareket eden, çoğu zaman onları silahlandıran ve yönlendiren devlet ve devletin silahlı güçleri olmuştur. Türkiye’de ise sınıf hareketinin yükseldiği 1960-1980 arası dönem işçilerin örgütlenmesinde ve grev hareketlerinde sermaye-faşizm birlikteliğinin grev kırıcılıktaki örneklerini görmemiz açısından özel bir dönemdir. Nitekim 12 Eylül faşist darbesinin gerçekleştiği yıl olan 1980 aynı zamanda 1960-80 arası dönemin en çok grevlere rastlandığı yıl olması tesadüf değildir.

Bu bağlamda bu çalışmada ilk olarak 1860-1930 arası dönem dünyada grevlerin ve grev kırıcılığın gelişim seyri incelenecektir. Daha sonrasında aynı dönemde faşizmin grev kırıcılıkta aldığı pozisyon ve oynadığı rol tartışılacaktır. Son olarak ise Türkiye’de 1960’tan sonra grev hareketleri ile faşizmin ilişkisi incelenecek olup, 1980 sonrası faşist rejimin değişen niteliğinin grevlere etkisi tartışılacaktır.

A4 Oturumu: Sömürgecilik ve Faşizm

Oturum Yürütücüsü: Ömer Selvi

Çerçeve Sunum: Gültan Kışanak – Emperyalizm ve İçsömürgecilik

Kürt Coğrafyasında ‘Büyük Dönüşüm’ün İnşası: Güneydoğu Anadolu Projesi

Erhan Kızıl

Politik ekonomi literatüründe yapılan çalışmaların öznesi genelde devlet olmaktadır. Bunun temel sebebi devletin egemenlik ve otoriteyi, yani gücü elinde bulundurmasından

kaynaklanmaktadır. Bu noktada devletler, yekpare bir şekilde ele alınmakta ve devletlerin ekonomi politikaları rasyonel olarak kabul edilmektedir. Bu yapılırken bölgesel güçler ve gruplar göz ardı edilmektedir. Devletlerin egemen oldukları topraklar üzerinde bütüncül bir egemenliğe sahip olmadıkları gibi, ekonomi politikaları bölgeden bölgeye değişiklik gösterdiği için eleştirilere maruz kalınsa da bu eleştiriler tamamıyla yersiz de değildir. Nitekim devletler egemen oldukları topraklarda politik ekonominin ana aktörü konumundadırlar. Bu durum Türkiye ve Kürtler özelinde açığa çıkmaktadır. Bu yönüyle Türkiye'nin, Kürtlerin yaşadığı coğrafyaya yönelik ekonomik yatırımlar ve kalkınma hamleleri diğer bölgelerine göre farklılık gösterse de nihayetinde politik ekonomiyi projelendiren de hayata geçiren de devlet olmaktadır. Kürtlerin kendine özgü siyasal, iktisadi ve sosyal gelişimleri ile Türkiye'nin klasikleşen ve bağımlılık yaratma üzerine kurgulanmış politik/ekonomik girişimleri arasında bir çatışma söz konusu olsa da açıkça görünmektedir ki alternatif bir ekonomik model yaratılamamakta ve devlet son kertede belirleyici aktör olmaktadır.

Kürtler, 1980'lere kadar yaşadıkları coğrafyalarda fiili otonomi gücüne sahip olmasalar da Kürtlerin kendilerine özgü toplumsal ilişkileri, ekonomik üretim tarzları ve kültürel kodlarıyla Ankara ile kurdukları bir politik ekonomi süreci vardır. Bu doğrultuda, yaşadıkları coğrafyayla da tarihsel süreç içerisinde belirlenen bir ilişki kurmuşlardır. Bu çalışmanın temel tezi, Kürt coğrafyasında 1980'lerle başlayan devletin neoliberal müdahale süreci, 2000'lerle beraber Kürtlerin politik ekonomilerinin "büyük dönüşüme" uğradığı üzerinedir. Bu "büyük dönüşümü" sağlayan en önemli faktör ise Kürtlerin yaşadığı coğrafyalara yapılan müdahaleler olmuştur. Bu amaçla hayata geçirilen Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) bu dönüşümü sağlayan en etkili olgu olmuştur. 1980'ler öncesi Türkiye'nin kontrolünde kalan ve Kürtlerin yoğunlukta yaşadığı bölgeler hem içsel sebeplerle hem devlet politikalarından dolayı "büyük dönüşümü" gerçekleştirememiştir. 1980 sonrası olaylar tersine dönmüştür. Burada iki temel iddia vardır. 1980 sonrası Kürt coğrafyasında "büyük dönüşüm" iki noktada gerçekleşmiştir. Birincisi "pazar"dan "piyasa"ya geçilmiştir. Burada Polanyi'nin tespitinde, "pazar" ve "piyasa" arasında net ve olgusal bir ayrım söz konusudur. Polanyi'ye göre, "pazar" otonom değildir ve ekonomik ihtiyaçlar ve süreçler toplum eliyle organize edilir. Dahası pazar toplumsal ilişkilere gömülüdür. Malın kullanım değeri toplumsal ilişkilerce belirlenir. Oysa ki "piyasa" otonomdur ve mal metaya dönüşür. Böylelikle bir malın toplumsal değeri yerine değişim değeri öne çıkmaktadır. Suyun kullanımı, devlet yollarının inşası ve barajlar bu sürecin birer parçası olmuştur. Kürt coğrafyasında "pazar"dan "piyasa"ya geçilirken devlet, toplumsal ilişkilerin belirlediği bir ekonomi politikten bu ilişkileri kendine bağımlı hale getiren bir sürecin inşasına başlamıştır. İkinci temel iddia ise, 1980 neoliberal ekonomik modellerin devletin aktör konumu zayıflatması gerekirken, Kürt coğrafyası için tam tersine devlet, piyasada şiddetli bir biçimde daha etkin bir konuma gelmiştir. Elyacher, 1980 sonrası gelişen neoliberal ekonomi modeliyle birlikte devletlerin aktör vasfının gittikçe zayıfladığını iddia etmektedir. Bu iddia merkez bölgeler için doğru olabilse de merkezin periferisinde kalan bölgelerde sorgulanmaya son derece açıktır. Kürt coğrafyasında çok fazla sayıda inşa edilen HES, baraj, karakol vb. ekonomik girdileri ve bu girdilerin sosyo-politik etkileri incelediğinde devletin aktör konumu çok net

hissedilecektir. Benzer bir biçimde Ferguson, Lesotho’da, 1980’lerde gerçekleştirilen kalkınma projelerini incelediğinde devletin bizzat konumunu açığa çıkarmaktadır. Ferguson, adı geçen çalışmasında, devlet eliyle hayata geçirilen kalkınma projelerinin devletin toplum ve mekân üzerinde otoritesini nasıl inşa ettiğini göstermeye çalışmıştır. Ferguson’un Afrika örneğiyle açıklamaya çalıştığı şey, çevreyle merkez arasındaki belirli farktır. 1980’lerde Afrika’da gerçekleştirilen kalkınma modelleri ve enformel ekonomik girdiler, bizzat devlet eliyle icra edilmiş ve devlet için rıza üreten aygıtlara dönüşmüştür. Burada devlet ana akım görüşlerin iddia ettiği gibi görünmez “el” konumuna gelmemiştir. Periferi (çevre ve yarı çevre) devletlerinin merkez bölgeleri, periferi bölgelerde ortaya çıkardığı rant sayesinde ordu ve paramiliter güçlerle çevre bölgelere yerleşmiş ve bu bölgelerde enformel ekonomik girdiler ve ilişkiler sayesinde rızayı üretmiştir. Örneklememizi incelediğimizde göreceğimiz gibi Kürtlerin yoğun yaşadığı coğrafyalarda gerçekleştirilen enformel ekonomi ve kalkınma adı altında yapılan GAP projesi kapsamında hayata geçirilen çalışmalar devletin rıza üretme araçlarına dönüşmüştür. Burada son olarak iki iddianın birleşimiyle vuku bulan bir üçüncü iddianın ortaya çıktığını görmekteyiz. Kürtlerin yoğun yaşadığı coğrafyalarda gerçekleşen “büyük dönüşüm” yani “pazar” ekonomisinden “piyasa” ekonomisine geçiş, devletin eliyle gerçekleşmiş ve bu gerçekleşme neoliberal piyasa ekonomisinin dahi uygulanamadığı bir alan yaratmıştır. Bu da merkezle çevre arasındaki ilişkiyi daha belirgin bir hale getirmektedir. Devletin coğrafyada 1980 sonrası kalkınma adı altında gerçekleştirdiği hamleler, pazar ilişkilerinin kendiliğinden yarattığı yerel dinamiklerden ziyade, Weber’in piyasa kapitalizminin zıttı olarak, “politik kapitalizm” ile inşa edilmiştir. “Politik kapitalizm” ile kasıt, devletin şiddet ve zorla inşa ettiği kapitalizm ima edilmektedir. Polanyi’nin meşhur cümlesiyle, “ekonominin toplumsal ilişkilerin içine yerleşmesi gerektiği halde, sosyal ilişkilerin ekonomik sistemin içine yerleştiği” açıktır. Örneklemede detaylı görüleceği gibi HES, baraj ve karakol üçgeninde inşa edilen “piyasa ekonomisi”, kar/rant ve fırsatlar devletin güvenlik politikalarının bir uzantısı olmuşlardır. Devletin “piyasa ekonomisi”ne yönelik politik şiddeti ve müdahaleleri barajların nereye yapılacağı, baraj ve güvenlik ilişkisinin nasıl kurulacağı, yerlerinden edilen insanların nereye yerleştirileceği, suyun nerelerde ve nasıl kullanılacağı ve barajın aşağı kesimleriyle (ve diğer ülkelerle) ne kadar su paylaşılacağına karar veren ve düzenleyen yegâne görünür “el” olmuştur. Keza aşağıda daha detaylı görüleceği üzere “Kürdistan’da gerçekleştirilen altyapı yatırımları, Kürt kaynaklarının metropole akıp, orada sermaye birikiminin sağlanmasına hizmet edecek bir şekilde düzenleniyordu.”

Nitekim bu dönemlerde inşa edilen yollara bakıldığında aynı amaca hizmet ettiği görülecektir. Bu dönemde devlet eliyle yapılan yollarda ekonomik ilişkilerden (pazar ekonomisinden) doğan bir yol değil politik (piyasa ekonomisinden) yollar olmuştur. “Kürdistan’daki herhangi bir köyden Amsterdam’a ulaşmak bir başka köye ulaşmaktan daha kolaydır.” Gerçekten de bunun temel nedeni politik ve ekonomik sebeplerden kaynaklanmaktadır. Devlet, coğrafyada yaşayan halkın birbiriyle ilişkilenmelerinden ve pazarlarının oluşturulmasından ziyade devletin merkezine doğru akışın olmasını amaçlamaktadır. Bu yüzden uzun zaman boyunca coğrafyada yaşayan halk arasında hayatın akışını toplumsal akış ile pekiştirecek, birleştirecek ve pazara

dönüştürecek yolları yapmamıştır. Daha çok merkezle periferi arasındaki piyasayı sağlayacak tek bir yol inşa edilmiştir. Kürt coğrafyasında inşa edilen yollar için “...merkezi devletlerin ihtiyacı için oluşturulan, yapay bir iletişim ağıdır. Köyler birbiriyle değil (patikalar dışında) fakat yöre başkentleri, buradan eyalet başkentleri ve nihayet devlet başkentleriyle ilişkilidiler”, diyor Van Bruinessen.

Coğrafyanın sömürülmesi yeni bir olgu olmadığı gibi Kürt coğrafyasına has bir özellik de taşımamaktadır. İnsanlık tarihi boyunca su kaynaklarının ve coğrafyanın kullanımı değişik şartlar ve nedenlerden dolayı elzem olmuştur. Ancak bu, ciddi bir yıkım getirmeyen bir dengede gerçekleşiyordu. Tüm dünyada sanayileşme ve yaşamın mekanikleşmeye başlamasıyla (süreç Batılılaşma ve sanayileşmeyle doğru orantılı olarak) doğa ve buna bağlı olarak coğrafya ve su kontrol altına alınıp sömürme anlayışı baş göstermiştir. Böylelikle coğrafyadaki egemen devletler sadece toplumsal tahakkümü değil aynı zamanda coğrafyada mutlak kontrolü sağlamaya başlayarak insan yaşamını ve sosyal yapısını kontrol altına almaya başlamıştır. GAP süreciyle hayata geçirilen “Kürtlere has neoliberalleşme” süreci Kürtlerin dönüşümünde çok özel bir rol almaktadır.

Bu çalışmada, GAP süreciyle birlikte Kürt coğrafyasında başlatılan dönüşüm, piyasa ekonomisi, neoliberal politikalar ve devletin ideolojik araçları çerçevesinde incelenmiştir. Bu çalışma, 1980 sonrası neoliberal döneme odaklanmaktadır. Çalışma sahası ise özelde GAP’ın hayata geçirildiği Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerini kapsasa da genelde Kürtlerin yoğunlukta yaşadığı Türkiye sınırındaki tüm illerdir.

Çalışmanın birinci bölümünde metnin teorik çerçevesi çizilmiştir. Bu teorik değerlendirme yapılırken benzer örneklerle ortak yönler ortaya konulmuş, neoliberalleşme sürecinin Kürt coğrafyasında “Kürtlere has bir tarzda” uygulanmasının altyapısal açıklamaları yapılmış, Polanyi’nin “pazar” ve “piyasa” ayrımı ışığında “büyük dönüşüm” incelenmiştir. Kürt coğrafyasında dönüşümün dinamikleri ve coğrafyanın tahakküm ilişkisi kurduracak bir ideolojik aygıtla dönüşmesi açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde, GAP’ın temel nitelikleri tanıtarak, devletin resmi amaçları izlenmiştir. Daha sonra eleştirel bir perspektifle GAP süreciyle ortaya çıkan ama göz ardı edilen olgular incelenmiştir. Bu yönüyle asıl amaç GAP’ın resmi söylemlerinin ve kalkınma teorilerinin söylediklerinin tekrarlanması değil, projelerin altında yatan “gerçekleri” Polanyi Sorunuyla açıklamaya çalışmaktır.

Üçüncü bölümde, projenin “asıl niyeti” ortaya konularak Kürt coğrafyasında yaşanan yapısal değişimler, coğrafyanın tahribi ve güvenliğin asıl amaç olduğu varsayımında bulunulmuştur. Kürt coğrafyasının nasıl siyasi bir araca dönüştürüldüğü, piyasa inşa edilirken siyasi amaçların nasıl hayata geçirildiği ve devletin coğrafyayı nasıl “devletin ekolojik aygıtlarına” dönüştürdüğü argümanları üzerinde durulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti’nin Kürt coğrafyasına müdahalesi, “Modernleşme”, “Kalkınma” ve “Batılılaşma” ile ilişkili olduğu ve bu ilişki biçimi ortaya konulurken Türklüğün üstünlüğü ve Kürtlüğün ise “geri kalmışlığı” vurgulanarak bir tahakküm ilişkisi kurulduğu ve bununla paralel olarak yeni bir “piyasanın inşa edildiği” argümanı savunulmuştur.

Faşist Esinti: Kürt Kentlerinde Kayyım Uygulamaları

Hasan Kılıç ve Özgür Amed

Kürtlerin yerel yönetimler alanında ilk deneyimleri 1980'lerden önce başlasa da 1990'lı yıllardan itibaren kolektif ve sistematik belediyeçilik deneyimi elde ettiler. 1999, 2004, 2009, 2014 ve 2019 yerel seçimlerinin bildireleri incelediğinde 'devletçi sisteme entegre olmama' üzerinden alternatif olma vurgusunun altı çizildiği görülür. Kürtlerin yerel yönetim anlayışı demokratikleşme kültürü etrafında mülkiyet ilişkilerinin, cinsler arası ilişkilerin, etik, politik ve ekonomik sorunların çözümleneceği alanları yaratarak, son kertede halkın 'kendini ve kentini yönetebileceği' bir zemine varma iddiasına dayanıyordu. Bunu sağlamak için merkezi iktidarın küçülmesi ve bölgesel yönetimlerin kurulması, yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması, şeffaflık, kadın politikalarında pozitif ayrımcılık, çok dilli-çok kültürlü belediyeçilik, ekolojik çalışmalar ve toplumcu belediyeçilik başlıkları hemen hemen her dönemin ortak başlıkları olarak bir inşa siyasetine işaret ediyordu.

Yerel yönetimler deneyimlerine kayyım atanması 2016 yılı ile başladı. Kürt kimliğine yaklaşımda 2015 yılıyla temelleri atılan devletin ideolojik dönüşümü sonrası başlayan kayyım atamaları üçüncü dönemine girmiş durumda. 11 Eylül 2016'da başlayan 1. Kayyım Dönemi, 19 Ağustos 2019'da başlayan 2. Kayyım Dönemi ve 3 Haziran 2024'te başlatılan 3. Kayyım Dönemi; Kürtlerin yerel yönetim deneyimlerine, kazanımlarına ve pratiklerine büyük bir darbe olarak kayıtlara geçmiştir. İlk süreçte 95, ikinci süreçte 48 belediyeye atanan kayyımlar, üçüncü dönemde şimdilik Hakkâri Belediyesi ile başlamış durumdadır.

Söz konusu kayyım atamaları sadece Kürtlerin deneyim ve kazanımlarına vurulan darbe gibi bir anlam dünyasına sıkıştırılmaz. Çalışmamızın başlangıç noktası tam da burada ortaya çıkıyor. Bu kayyım uygulaması Kürt kentlerini mikro laboratuvar haline getiren bir yönetim tekniği olarak iş görmeye başladı.

İçine girdiğimiz güncel üçüncü dönemde ise tamamen güvenlik ekseninde bir diskur kurmaya çalışılmaktadır. Bu diskurun kaynağını takip ettiğimizde ise 2019'da İçişleri Bakanlığı'nın yazdığı bir rapora varıyor. İçişleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişlerinin 2019 Eylül ayında açıkladığı Mardin Büyükşehir Belediyesi Raporunda "Kayyum Dönemindeki Belediyeçilik hizmetleri bir sistem olarak ele alınabilir. Bu kapsamda; demokratik katılımı sağlamak ve karar süreçlerini oluşturmak adına; belediye meclisinin seçimle gelmesi ama başkanın cumhurbaşkanı tarafından atanması hususu özellikle milli güvenliğimizin tehlikeye girdiği şehirlerde uygulanmasının daha yönetilebilir kentlerin oluşacağı şeklinde müfettişliğimizce değerlendirilmektedir" denilmektedir.

Rapor sonuç olarak kayyım modelini överken; "güvenlik zafiyeti" olacak kentlerde belediye başkanının Cumhurbaşkanı tarafından atanmasını "uygun olacağı" şeklinde görüş bildiriyor. Bu

rapordan sonra açıklanan ve “Türkiye’de kayyım atamaları demokratik prensiplere aykırı” diyen Avrupa Konseyi’nin Venedik Komisyonun sesi pek duyulmadı.

Görüldüğü üzere kayyım uygulaması son derece kaotik ve katmanlı bir yapıya sahiptir. Çünkü iddia edildiği üzere gerekli bir ‘şey’ değil, tam tersine son derece planlı bir siyasi ve idari yönetme tekniğidir. Kayyım meselesini nasıl tartışmak gerekir sorusunu sorduğumuzda; içerdiği tarihsel, militarist, sosyal, ekonomik, hafıza kırımı, nekrosiyaset, asimilasyon ve demokrasi gibi parametrelerle yeni faşizm tartışmaları açısından özgün bir yere yerleştiği iddiasındayız. Bunu anlamanın yolu da kayyımın pratiklerini siyasal-sosyal-ideolojik bağlamlarla yerli yerine oturtmaktan geçiyor. Çalışmamız, bir fenomen olarak kayyım meselesinin biyolojik, iktisadi ve siyasal açıdan yeni faşizm tartışmalarında neden hem faşizmin esintisi olduğu hem de ön-faşizme yerleştiğini anlatmaya çalışmaktır.

Bu kapsamda yeni faşizmi tanımlayan temel başlıklarla kayyım pratiklerinin kesişim kümesi çıkarıldığında benzerlik ve açıklayıcı özellikler ön plana çıkmaktadır. Nitekim kayyım uygulamasının kendisi de OHAL ile başlayan devletin ideolojik-yapısal dönüşümünden bağımsız ele alınamaz. Kayyım uygulamasını merkeze alan bir tartışma hem yeni faşizmle kesişme kümesini hem de kayyım uygulamaları üzerinden yeni faşizmin farklı veçhelerini açığa çıkarma potansiyelini görmemizi ve yeni projeksiyonlar elde etmemizi sağlayabilir.

Şanlıurfa İlinden Başka İllere Giden Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunları, Mevzuat ve Çözüm Önerileri

Berfin Gökkan Baran

2020 yılı verilerine göre yılın 4-9 ayı arası Urfa ilinden başka illere giden mevsimlik tarım işçi sayısı yaklaşık 300.000 dir. (Urfa ilinin üç ilçesine tekabül etmektedir.) Gittikleri yerlerde tarlalarda, hayatta kalmak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için tüm aile bireyleri ile birlikte çalışmaktadırlar. Çadırlarda elektriksiz, sussuz ve tuvalet banyo alanları olmadan yaşamlarını sürdürmektedirler. Zor koşullarda yaşamaları ve çalışmalar birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Çalışma koşulları açısından fazla mesai yapmalarına rağmen fazla mesai ücreti alamamaktadırlar. Topladıkları ürüne göre günlük yevmiye ücretleri değişmektedir. Çalışma hayatına 10 yaşındaki çocuklarda dahil olmaktadır. Gittiğimiz gördüğümüz yerlerde çocuklarda yetişkinler gibi yevmiye almaktadırlar. Çocuk işçiliği mevsimlik tarım işçiliğinin özneleri haline gelmiştir. Çocuklar tarlalarda çalıştıkları için sürekli ve düzenli olarak eğitimlerine devam edememektedirler.

Urfa Barosu Emek Komisyonu olarak 1 Mart 2024 tarihli raporumuzda yapmış olduğumuz saha tespitleri, mevzuat ve çözüm önerileri kısmında çocuk işçiliğinin hizmet ve sorumluluk alanında kız çocuklarının daha çok mağdur olduğunu belirttik. Özellikle Urfa ilinden başka illere giden kız çocuklarının yüzde ellisi erken yaşta evlendirilmekte, yüzde kırkı ise erken yaşta çocuk sahibi olmaktadır. Mevsimlik tarım işçiliği insana yakışır onurlu saygın yaşamlardan çok uzak olup. emek sömürüsü üzerine kurulan bir düzendir.

Bu nedenle bir çok sorunu içersinde barındırmaktadır. En önemli sorunlardan birisi ise Gittikleri şehirlerde farklı olarak sosyal ve kültürel yaşam tarzları nedeniyle dışlanma yaşamalarıdır. Yine mevsimlik tarım işçileri gittikleri yerde Kürt, Arap veya mülteci olmaları nedeniyle ciddi ayrımcılığa ve saldırılara maruz kalmaktadırlar. Özellikle 2021 yılı ve sonrasında etnik kimlik temelinde ayrımcılığa dayalı olaylar çok yoğun yaşanmıştır. Urfanatik 03/08/2021 tarihli haberine göre, Çorum'da muhtarın tehdidine boyun eğmeyen, bedava çalışmayı kabul etmeyen işçilere köy muhtarı ve çocukları tarafından saldırı gerçekleştirilmiştir. Ücretsiz çalışmayı kabul etmeyen işçiler can güvenliklerinin olmaması nedeniyle buldukları yerleri çadırlarını toplayarak terk etmişlerdir. 21 Temmuz 2021 tarihinde 15 Baronun yapmış olduğu ortak açıklamada 12 Mayıs 2021 tarihinde Konya ili Meram ilçesinde Kürt aileye yönelik saldırının gerçekleştiği, Diyarbakır ve Mardin'den Afyon'a mevsimlik işçi olarak giden Kürt ailelerin Kürtçe konuşmaları nedeniyle ırkçı saldırıya uğradıkları, 20 Temmuz 2021 tarihinde Ankara Altındağ İlçesi'nde Kürt aileye silahlı saldırıda 2 si ağır 4 kişinin yaralandığı, Konya Meram İlçesi'nde bulunan Çarıklıköy'de ırkçı saldırının gerçekleştiği 1 kişinin vefat etmesi üzerine yapılan saldırıların münferit ve adli olay olmadığını, Kürt dili ve Kürt kimliğine yönelik saldırılar olduğunu, bu hususta güvenlik zafiyetinin yaşandığı belirtilmiştir .

İrkçi saldırılara maruz kalan işçiler saldırı sonrası adli vaka olarak görülerek, can güvenlikleri olmaması, yaşadıkları saldırıları yaşamamak adına geri dönmek zorunda kalmaktadırlar. Şiddetin önlenmesi ve can güvenliklerinin sağlanması gerekirken suçlu gibi evlerine geri dönmeleri yaşadıkları maddi zorluklara yeni bir sorun olarak eklenmektedir. Memleketlerine geri dönen işçilerin sorunları katlanarak artmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları doğdukları şehirden uzak yaban ellerde her şeyi idare etmeleri ırkçı ve faşist saldırıların odağı olmuştur. Bu nedenle Şanlıurfa Barosu Emek Komisyonu olarak sorunun kaynaklarını tartışarak hak mücadelesi ve kalkınma boyutu ile mevzuya bakmaya çalıştık. Çalışmamızın kaynağı ise Şanlıurfa Barosu Emek Komisyonu 1 Mart 2024 raporudur.

B4 Oturumu: Latin Amerika'dan Ortadoğu'ya Yükselen Faşizm

Oturum Yürütücüsü: Pelin Tan

Latin Amerika'da Yükselen Sol? Yükselen Sağ? Yükselen Faşizm?

Ertan Erol

2000'li yılların başından itibaren Latin Amerika'nın birçok ülkesinde seçim zaferleri ile arka arkaya iktidarları ele geçiren sol/sosyalist/sosyal demokrat partilerin yarattığı bir dalganın niteliği üzerine yoğun bir tartışma ve yazın ortaya çıkmıştı. Bu dalganın yerini 2013 sonrasında daha çatışmacı bir bölgesel ortam ve sağdan yükselen muhalefet bu iktidarları sınırladı ve

belirli bir bilanço yapmayı imkânsız hale getirmişti. Bununla birlikte 2000'lerin sol iktidarlarının uyandırdıkları heyecan ölçeğinde toplumsal, ekonomik ve politik dönüşümleri sağlayamadıkları gerçeği kazanımlarının kısa erimli olması ile daha somut bir hal almıştı. Bununla birlikte bölgede daha önce sol iktidarların deneyimlenmediği ülkelerde (Meksika, Kolombiya) sol partiler iktidara gelirken, bazı örneklerde aşırı sağa karşı sol ve sosyalist kazanımlar gerçekleşirken (Brezilya, Şili, Bolivya), kıtanın bazı bölgelerinde ise aşırı-sağ ve otoriteryen eğilimli hareketler (El Salvador, Arjantin) iktidarı ele geçirdiler. Bu çalışma hem 2000'lerin başındaki sol dalganın kısa bir bilançosunu vermek, hem de çok hızlı bir biçimde taban bulan aşırı-sağın dinamiklerini tahlil etmeyi hedeflemektedir.

Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde pink tide olarak ta algılanan sol dalganın kendi iç dinamikleri, başarıları ve sınırları üzerine bir tartışma verilecektir. İkinci bölümde, sol dalganın yerini alan merkez sağ iktidarların nasıl bu ülkelerdeki kazanımları hızlı bir biçimde yok ederek 1990'lardaki döneme evrilmenin gerçekleştiği üzerinde durulacaktır. Hiç şüphesiz bu durum küresel ekonomiden ve ABD'nin başını çektiği dış müdahalelerden ayrı tutularak anlaşılabilir. Son bölümde ise tam da bölgede ikinci bir sol dalgadan bahsedilirken ortaya çıkan, Trump ve Bolsonaro tarzındaki siyasi akımlarla programatik ve ideolojik olarak ta önemli ölçüde benzeyen aşırı sağ hareketlerden ve bu hareketlerin dinamiklerinden bahsedilecektir. Bu bağlamda çalışma, 2000'lerin başından itibaren Latin Amerika'daki sol hareketlerin hem bir bilançosunu vermek hem de karşı hareketlerin geleceğini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

New York'ta Filistin İçin Direniş ve Burjuva Demokrasisi İllüzyonu

Doğa Öner ve Şeyda Tuğgen Gümüşay

Almanya'da AFD'nin gençlik arasında en fazla desteklenen parti olduğu, Trump'ın seçiminin çok olası görüldüğü, Fransa'da Le Pen.. (vs.) dünyada faşizm tartışmaları artık aşına olduğumuz bir konu haline gelmiştir. Özellikle ABD'de Trump'ın seçimi, rasyonalizmin ilkeleriyle yönetilen bu demokrasi beşiğinin nasıl olur da bu hale geldiği konusunda soru işaretleri yaratmış, yükselen popülizm tartışmalarıyla, Bolsonaro gibi yeni faşist liderlerin ve rejimlerin oluşumunun başlayıp başlamadığı tartışması önemli bir soru haline gelmişti. Faşizmin ne olduğu birçok filozof, tarihçi, siyasal bilimci veya sosyolog tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Burada faşizm tanımları tarihçesi veremeyecek olsak da, farklı tanımların kabaca faşizmi belirli kültürel, ideolojik, ekonomik dinamikler, devlet politikaları, veya toplumun ayrıştırılması gibi unsurlara atıfta bulunarak geliştirdiğini söyleyebiliriz. Böylece örneğin, normalin üstünde bir ırkçılık ve milliyetçilik, yasaların eskisi gibi uygulanmaması, toplumda ortak bir düşman belirlenmesi, militarizm, maçizmo kültürü, toplumun gerici unsurlarının mobilize edilmesi, faşizm olabilir.

Ancak tabii ki bu gibi bir faşizm tanımının bizi çok ileriye götürmediği aşıkardır. Tanımdaki bu muğlaklık, birçok şeyin faşist olarak nitelendirilmesine de neden olmaktadır, ve faşizm suçlamaları bir süre sonra anlamını yitirmektedir. Ayrıca, yukarıda belirtilen bütün unsurlar faşizmin bir parçası olsa da bunların hangi türde bir etkileşimde veya nasıl bir niteliksel boyutta

bir şeyi, bir ülkeyi veya rejimi faşist yaptığını anlamak çok güçtür. Bu nedenle bazı kişiler belirli özelliklerle bir hükümeti faşist ilan edebilirken, diğerleri başka özelliklere atıfta bulunup bunun henüz faşizm olmadığını vs. öne sürebilir hale gelmektedir.

Bu yazıda temel alınacak faşizm tanımı, bu karmaşıklıkları en açıklayıcı biçimde giderdiğini ve faşizmi anlamamızı sağladığını düşündüğümüz Marksist tanım olacaktır. Elbette, Marksizm içinde de farklı faşizm tanımları da olsa, genel olarak tanımlar sınıf egemenliğini ve toplumun üretim biçimleri ve ilişkilerini (ekonomik alan) esas aldıkları ölçüde birleşirler. Faşizm burjuvazinin işçi sınıfı üzerinde bir iktidar biçimidir ve diğer özellikleri de bu bağlamı temel alarak incelenmelidir. Bu egemenlik ilişkisinin de ana aracı olarak devlet, faşizm tartışmasının temelinde olmalıdır.

Yani öncelikle, bizim ele alacağımız biçimiyle, Marksist bir yaklaşım faşizmin esas öznesinin kim olduğunu yeniden sormamız anlamına gelmektedir. Faşizmin öznesi öncelikle şu ya da bu siyasi iktidar, kişi veya ülke olmamalıdır. Açıklama ve incelemenin ana dayanağı sınıf ilişkileri olduğundan faşizm de bu ilişkiye yönelik bir nitelendirme değildir. Burjuvazinin egemenlik gücünün birincil öznesi de herhangi bir siyasi iktidardan ziyade devlet olduğundan, faşizm ilk olarak bu seviyede anlaşılmalıdır.

Konuya bu açıdan bakan Marksist yazarların önemli bir bölümü, faşizmi, kapitalizmin kriz anında ortaya çıkan bir egemenlik biçimi ve buna bağlı olarak gelişen siyasi, ideolojik, devlet pratikleri bütünü olarak açıklamışlardır. Kapitalizm kriz anlarında yükselen bir işçi sınıfıyla karşı karşıya gelir ve nesnel anlamda da egemenliği daha kırılabilir olduğundan zaten hep devam etmekte olan savaşım araçlarını daha yüksek seviyede kullanmalıdır. Bu anlamda, Marksist tanım öncelikle kültürel, ideolojik vs. unsurların dayandığı bir sınıf dinamiğine dikkat çekmektedir.

Bu genel Marksist doğrulara ilaveten, bu yazıda, Deniz Adalı'nın teknelci polis devleti kavramıyla bize verdiği, faşizmi daha yakından anlamamızı sağlayan belirli noktaları işleyeceğiz. Ayrıca, güncel pratik bir analiz olarak, Adalı'nın dikkat çektiği bu unsurların, günümüzde Batı sözde demokrasilerin Filistin eylemlerine karşı gerçekleştirdiği saldırıları açıklamada, genel Marksist faşizm tanımıyla beraber, en uygun ve ileri teorik altyapı olduğunu göstereceğiz.

Deniz Adalı, teknelci polis devleti kavramıyla, günümüz burjuva devletinin özünde tekel egemenliğini sürdürmek için örgütlenmiş bir iç savaş aygıtı, polis devleti olduğunu savunmaktadır. Bu noktada özellikle dikkat çekeceğimiz unsur, Adalı'nın sınıflı toplumların bir aygıtı olan devletin, hep kendini geliştirerek ve tarihi biçimlerini içinde barındırarak ilerlediği fikridir. Yani, burjuvazinin bir sınıf egemenlik ve mücadele aygıtı olan burjuva devlet, geçmiş biçimlerinin nitelikleri ve pratiklerinden öğrenerek ilerlemektedir ve kendini güncel koşullara karşı bu miras temelinde şekillendirmektedir.

Bu yaklaşımla, Adalı, faşizmi sadece belirli anlarda ortaya çıkan bir şey olarak nitelendirmekten farklı bir adım atmaktadır. Faşizm zaten burjuva devletin esasında kendini devam ettirmektedir ve bu şekilde zaten gerekli anlarda kolayca örgütlenebilir. Burjuva devleti bir anda faşist diğer anda faşist olmayan diye ayırmaktan ziyade, normalde zaten faşist denilen şeylerle egemenliğine devam eden bir sınıf egemenlik aygıtı olarak nitelendirmek daha doğrudur.

Adalı, bunu üzerine farklı bir argüman da sunmaktadır. “Faşizmi” sadece belirli anlarda çıkan bir şey değil, zaten burjuva devlet tarihinde devletin içine özümsemiş bir şey olarak algılamak, faşizmden “sonra” sözde burjuva demokrasilerin faşist tarihten aldığı pratikleri devam ettirdiklerini daha net anlamamızı ve görmemizi sağlamaktadır. Burada söz konusu olan 1940ların faşist iktidarlarının üst düzey mensuplarının ABD, Almanya gibi devletlerde Sovyetlere karşı savaşta kadrolara yeniden katılmasından ibaret değildir. Bu faşist iktidarların kullandığı gözetleme, denetleme, baskı aygıtları ve pratiklerinin devam eden süreçte işçi sınıfı üzerinde hakimiyeti ilerletmek için kullanılmaya devam etmesinden de bu bağlamda bahsedebiliriz. Burjuvanın iktidarında ve devletinde bir kez öğrenilen bir baskı, kontrol ve hakimiyet mekanizması, sınıf hafızası olarak her zaman içselleştirilip kaybedilmemektedir.

Bütün bunlardan anlayacağımız, burjuvazinin egemen olduğu bir dünyada, normal bir demokrasisiyle faşist bir iktidarı birbirinden sert bir şekilde ayırmanın yanlış olacağıdır. Bunun da en açık örneklerinden birini günümüzün Filistin gösterilerine Almanya, ABD gibi devletlerin cevaplarında görebiliriz. Herkes, Biden seçildiğinde, Trump sonrası kaybedilen ABD demokrasisinin yeniden bir Obama tarzı rasyonel bir çizgiye döndüğü hayaline kapılmıştı. Almanya, Hollanda gibi ülkeler ise zaten ülkemizin liberalleri ve sosyal demokratları için örnek demokratik ve ütopyik rejimler olarak kendilerini korumaktadırlar. Fakat dünyanın emperyalizme karşı direnişi Filistinle dayanışma üzerinden yükseldiğinde, bütün bu devletlerin sadece soykırıma yardım ettiğini değil, kendi sınırları içinde baş kaldıran insanlara karşı da, başka ülkelerde olsa faşist olarak nitelendirilebilecek pratikler uyguladıklarını gördük. Bütün bunlar bir Trump iktidarında yaşansaydı, şüphesiz birçok kişi bu olanları Trump’ın faşist liderliğine, ideolojisine vs. bağlayacak ve bunun hakkında sayısız yazı yazılacaktı.

Peki, nasıl oldu da demokrasinin önde gelen iktidarları ve ülkeleri olması gereken bu yerlerde direnişe karşı bizim ülkemizi aratmayan pratiklere sahne olduk? Burada Biden’ın iktidara geldiğinde bir demokrat olduğunu, ancak birkaç ay öncesinde bir faşist haline geldiğini mi belirteceğiz? İktidara yönelik bir özne arayışının yetersiz olduğu bu örnekte net olarak görülmektedir. Peki, ABD, Almanya vb. devletlerinin birkaç ay öncesine kadar çok demokratik olduğunu ve şimdi faşist hale geldiklerini mi savunmamız gerekmektedir? Evet, emperyalist krize bağlı olarak direniş büyümektedir ve bu burjuvazi açısından daha yüksek bir savaşım hali gerektirmektedir. Ancak, durmadan faşizm ve demokrasi arasında geçiş yapan bir burjuva iktidarı düşünmek de mantıksızdır. Bu sadece burjuva demokrasisinin burada bahsedemeyeceğimiz birçok ilizyonu ve yetersizliğinden ötürü değildir. Bütün saydığımız devletlerin günümüzdeki pratikleri ancak zaten önceden var olan ve geliştirilmiş bir devlet sistemiyle (istihbaratı, polisi, gerici unsurları, medya hakimiyeti, çeteleri vs.) mümkündür. Devletler bütün bu sistemleri baştan oluşturup kullanmamaktadırlar; zaten özümstedikleri bu aygıtları sınıf savaşımının durumuna göre seçmekte ve devreye sokmaktadırlar. Bütün bunların yanında bu aygıtların “normal” zamanlarda da işlevsel olduğunu gösteren sayısız örnek vardır.

Sosyal demokrat veya liberal bir ufuk, günümüzde Batı sözde demokrasilerinde yaşananları anlayamayacaktır. Bu yaşananlar zaten ilk de değildir, bu devletlerde ortaya çıkan isyanlarda gördüğümüz şeylerdir (Ferguson, Georg Floyd vb. daha da aç). Bütün bu anlar bu devletlerin maskelerinin altında ne yattığını bize gösteren anlardır. Direnişin olmadığı veya güçsüz kaldığı zamanlarda, demokrasi illüzyonuyla egemenliğini devam ettirmek burjuvazi açısından zaten daha mantıklı olacaktır. Tekelci polis devletini faşizm de dahil kendinden önceki devlet

biçimlerini içinde barındıran bir devlet olarak algıladığımızda, demokrasi-faşizm yanlış ikileminin ötesinde bu burjuva devletleri anlamamız mümkün olacaktır.

Bu sunumda, İsrail'in Filistin'e yönelik politikasında New York yönetiminin yürüttüğü süreçler ve protestolara yönelik tutumları özelinde inceleme yapılacaktır. Bu inceleme ile Filistin örneği üzerinden ABD'deki burjuva demokrasininin hangi mekanizmaları içerdiği; kriminalizasyon, polis şiddeti ve istihbaratla kurulu sıkıllı bağlar ortaya konulacaktır.

Midilli'de Antifaşizm ve Dayanışma 18 Yaşında: Binio Sosyal Merkezi ve Sınırsız Bir Dünya İçin Ulus-aşırı Mücadele

Binio Sosyal Merkezi Mensupları

2008 krizi aslında hiç bitmedi. Krizin ortaya çıktığı yıllarda bütün dünyayı saran ve yeni bir politik dili, akli ve bedeni bulmaya uğraşan protestolar, işgaller ve meydan hareketleri, bugün büyük ölçüde gerilemiş, bu gerilemeyle ortaya çıkan hegemonik boşluğuysa bugün isimleri farklı olsa da kökleri bir olan faşist hükümetler veya yönetimler doldurmuş durumda. Krizin etkileri derinleşmeye devam ederken, varolan ulusaşırı finansa ve neoliberalizme muhalif özgürlükçü hareketlerin yerine bugün, faşist sağ müesses nizama alternatif olma iddiasını gerçekleştiriyor. Ve bu iddiasında da hiç tabansız değil.

Bugün Avrupa'da hükümetleri bir bir ele geçiren ırkçı sağ partiler, kendilerine muhalefet gözüken 'sol' partileri de kendilerine benzemeye zorluyorlar. Devlet mekanizmalarına içkin bu partiler, evrensel değerlere daha çok sarılmaktansa, en az rakipleri kadar sağcı olduklarını kanıtlamakla uğraşiyor. Kamusal alanın toplumsal muhalefete kapatılışı Filistin'de yaşanan soykırıma karşı gösterilerde kendini baştan sona en çıplak haliyle gösterirken, göçmen karşıtlığı tüm sağın dünya çapındaki en büyük mutabakatı. Küresel sermayenin sınırsızlığıyla, emeğin sınırsızlığının mücadelesi varolan düzeni daha da sertleşmeye zorluyor. Dünya üzerindeki duvarlar büyüyor, dikenli teller uzuyor, sınır muhafızlarının sayısı artıyor, askeri teçizatların fiyatı yükseliyor. Beri yandan sürekli çitlenmeye devam eden zihnimiz, başka bir dünyanın mümkünatına dair inancımızı ve hayalgücümüzü baltalıyor, bizi bir araya getirmekten ve bir arada düşünmekten alıkoyuyor.

2006 yılında Midilli'deki Ege Üniversitesi'nin içinde öğrencilerin işgal ettiği bir bina olarak yola çıkan, bugünse bir sosyal merkez olarak işlev gören Binio'nun deneyimini ve hikayesini işte tam bu satırlar altında anlatmak icap ediyor. İçerisinde hali hazırda emekten sinemaya, göçten feminizme, radyodan kütüphaneye kadar çeşitli konularla ilgilenen 12 kolektifin bir arada örgütlü olarak çalıştığı bu hemzemin, bugün Yunanistan'da devletin en çok odağına aldığı iki politik özneyi aynı anda bünyesinde içeriyor: İşgal edilmiş mekanlar ve göçmenler. Kongre için doğrudan ilgi gösteren birden fazla kolektif, Binio'da ortaklaşan politik hikayelerini 3 başlıkta

kısaca sunmak ve yıllar içerisinde Türkiye'deki oluşumlarla zayıflayan bağlarını tekrar kuvvetlendirmek niyetinde.

Peki nasıl?

Sınır Şiddetine Karşı Açık Meclis (<https://borderviolencelesvos.noblogs.org/post/category/publications/>), Avrupamerkezci göç okumasını reddeden ve Avrupa Kalesi'ni karşısına alırken Türkiye'deki siyasetlere araştırmalarını ve bulgularını anlatarak, göç üzerine nasıl ortaklaşılabilirliğini tartışmak derdinde.

Adanın feminist örgütü Anormin@ (<https://anormina.espivblogs.net/>) kadın cinayetleri, evrensel kadın hareketi üzerine tartışmaları ve göçmen kadınlarla geliştirdikleri ortak hareketleri anlatmak, bunun üzerinden Türkiye ve Kürdistan coğrafyasındaki kadın hareketleriyle ilişkilerini kuvvetlendirmek niyetinde.

Binio Sosyal Merkezi'nin (<https://mpineio.vrahokipos.net/>) mensupları faşizmle mücadelelerinin dününü ve bugününü tartışmaya açarken, coğrafyayı ve sınırsızlığı odağına alan bir siyaseti iki yakada hep beraber nasıl inşa edebileceğimizi de konuşmak amacıyla Kongre'den gelen kıymetli çağrıya selam ediyor!

Henüz Mağlup Olmadık: Filistin'de Yavaş Şiddet ve Kırılgan Direnişler

Pelin Tan

Yavaş şiddet bağlamında Filistinli Sosyolog Saad Amira şöyle açıklar: “Nedensellik ve faillik açısından, her iki çerçeve de dikkatimizi olaylardan yapılarla kaydırıldığından, yavaş şiddet ve yapısal şiddet bazı ortak noktaları paylaşmaktadır. Açık bir nesne-özne ilişkisi olmaksızın algılanamayan sistemleri, gizli failliği, sosyal adaletsizliği ve şiddetin tezahürlerini keşfederler.”

Sunum Filistin'in, yerleşimci sömürgeci İsrail'in şiddeti altındaki Batı Şeria bölgesindeki ekokırım stratejileri içeren yavaş şiddet (S.Amira, 2021) süreçleri, kültürel üretimler üzerinden ileryen kırılgan direnişleri ele almaktadır. 1993'ten bu yana Batı Şeria'daki illegal İsraili yerleşimci nüfus iki katına çıkarak 500.000'den fazla yerleşimciye ulaştı. Görece daha özgür bir bölge olan Gazze'ye göre Batı Şeria açık bir cezaevi niteliğindedir; Ramallah, Bethlehem ve Nablus gibi şehirler ve çevrelerindeki köylerde yoğunlaşan direnişler; zorla arazi ve doğa temellüğüne karşı Filistinlilerin ekokırım ve peyzaj ekstraktivizmine karşı minör direniş stratejileri bulmaya çalışıyorlar. Filistin toplumundaki toplumsal-ekonomik sınıf farklılıkları, kimlik çeşitliliği, neoliberal konut spekülasyonları, sömürgeci baskısı gibi güncel gerçeklikler, tümel bir direniş kırılganlaştırmaktadır. Sunum, Batı Şeridaki 2014 yılı ile 2023 yılı arasındaki araştırmam ve etkinliklere odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Batı Şeria, yavaş şiddet, kırılgan dayanışma, peyzaj ekstraktivizmi,

Birleşik Cephe: Kime Karşı, Kiminle Birlikte?

Deniz Akgün

İşçi sınıfının burjuvaziyle mücadelede köylülük başta olmak üzere ara sınıflarla demokratik talepler ekseninde işbirliğine gitme ve onlara önderlik etme düşüncesi, Avrupa'da 1848 devrimi sürecinden Marks ve Engels tarafından çıkarılan derslerden biridir. Bu yaklaşımın Ekim Devrimi sürecinde Bolşevikler tarafından da benimsendiği bilinmektedir. Daha sonraki dönemde burjuvazinin en gerici siyasal iktidar biçimi olan faşizme karşı mücadelede sırasında da işçi sınıfının öncülüğünde birleşik cephe yaklaşımı gündeme gelmiştir. Faşizme karşı birleşik cephe yaklaşımı 1930'lu yıllarda Bulgaristan Komünist önderi Georgi Dimitrov tarafından savunulmuş ve sonraki dönemde Komintern tarafından kabul görmüştür. Komintern'in faşizme karşı birleşik cephe siyasetinin savunucularından Georgi Dimitrov, bütün burjuva devletleri eninde sonunda ya bir hükümet darbesi ile ya da "barışçı" bir yolla, ya da gaddarca ya da tatlı sert bir biçimde faşizme geçtiklerini belirtmekteydi. Dimitrov'a göre burjuva devletlerin faşizme hangi yöntemle geçtikleri önemli değildi ve belirli bir ülkenin özel şartlarına, toplumsal yapısına, politik güçler ve sınıflar arasındaki dengeye bağlıydı. (1, s: 71)

Komünist Enternasyonal, Yönetim Kurulu 'nun on üçüncü oturumunda işbaşındaki faşizmi finans kapitalin en gerici, en bağınaz ve en emperyalist unsurlarının açık zorba diktatörlüğü olarak tanımlamıştı. (1, s: 134) Faşizme karşı birleşik cephe siyasetinin önde gelen savunucularından Dimitrov'a göre faşizm, büyük burjuvazinin diktatörlüğünden başka bir şey değildi. (2, s: 175) Dimitrov faşizmi büyük ekonomik krizin geliştiği ve kapitalizmin genel krizinin açıkça belirlendiği koşullarda emekçi halk giderek devrimciliğe yönelmesine karşılık olarak yönetici sınıf olan burjuvazinin geniş bir saldırıya geçmesi olarak görmekteydi. (1, s: 71) Komünist partilerinin birleşik cephe siyaseti ile ara sınıflara öncülük ederek iktidar mücadelesi verilmesi düşüncesi 20. Yüzyıl'ın bir diğer önde gelen siyaset ve eylem adamı da Mao Zedung tarafından da savunulmuştur.

Mao Zedung 1945 yılında Çin Komünist Partisi'nin Yedinci Milli Kongresi'nde sunduğu siyasi durum raporunda Komünistlerin bütün işgal altındaki bölgelerde en geniş birleşik cephe siyasetini izlemeleri gerektiğini belirtmekteydi. Mao Zedung'a göre ortak düşmanı yenilgiye uğratmak için, Japon saldırganlarına ve onların aşağılık uşaklarına karşı çıkan herkesle birleşilmeliydi. (2, s: 323) Mao Zedung tarafından ortaya konulmuş olan proletaryanın önderliği altında köylülük, şehir küçük burjuvazisi ve milli burjuvazinin anti-feodal, anti-emperyalist ve anti-faşist birleşik cephe siyaseti ile Komintern'in 1930'lu yıllarda ortaya koyduğu faşizme karşı birleşik cephe siyaseti arasında ideolojik benzerlik olduğu söylenebilir. Mao Zedung 1945 yılında Çin Komünist Partisi'nin Yedinci Milli Kongresi'nde sunduğu siyasi durum raporunda o günkü koşullarda acil ihtiyacın Çin halkının kendisini Japon saldırganların pençelerinden kurtarabilmesi için geçici bir demokratik koalisyon hükümetinin kurulması

olduğunu belirtmiştir. Mao Zedung bu koalisyonun amacının bütün siyasal partilerin, grupların ve Partili olmayan insanların temsilcilerini birleştirmek ve demokratik reformların yapılması, ülkede Japonya'ya karşı bütün güçlerin Japon saldırganların yenilmesi için savaşmak üzere seferber edilmesi, birleştirilmesi ve böylelikle Çin halkının kendisini Japon saldırganların pençesinden kurtarabilmesi için savaşmak üzere seferber edilmesi, birleştirilmesi olduğunu belirtmekteydi. Mao Zedung'a göre Çin Komünist Partisi'nin Japonya'ya karşı Milli Birleşik Cephe siyaseti her zaman açık ve kesin olmuş ve Japonya'ya karşı sürdürülen kurtuluş savaşı boyunca sınanmıştı.

Mao Zedung birleşik cephe siyaseti ile ilgili değerlendirmesinde Japon saldırganları tam bir yenilgiye uğratıldıktan sonra, Yeni Demokrasi adını verdikleri bir devlet sisteminin, yani işçi sınıfı önderliğinde halkın ezici çoğunluğuna dayanan bir birleşik cephe demokratik ittifakının kurulmasını önerdiği görülmektedir. Mao Zedung'un savunduğu Yeni Demokrasi siyasetinin dış baskının ve iç feodal ve faşist baskının yıkılmasından ve ardından eski tip demokrasinin değil, bütün demokratik sınıfların birleşik cephesi olan bir siyasal sistemin kurulmasını öngörmekteydi. Mao'ya göre Çin'de büyük toprak ağalarının ve büyük burjuvazinin diktatörlüğü altında feodal, faşist, halk düşmanı bir devlet sistemi olamazdı, çünkü Guomindang kliğinin 1927'den sonraki dönemde kurduğu sistemin artık iflas ettiği kanıtlanmıştı. Mao Zedung'a göre Çin'de milli burjuvazinin ekonomik ve siyasal yönden zayıflığını ortaya koymuş olması ve Çin Komünist Partisi'nin önderliğinde köylü kitlelerin, şehir küçük burjuvazisinin, aydınların ve demokratik güçlerin önderliğini üstlenen proletaryanın ortaya çıkmış olması saf milli bir burjuva devleti eski tip demokratik diktatörlüğün kurulmasını olanaksız hale getirmekteydi. (2)

Faşizme karşı birleşik cephe siyaseti ile Mao Zedung tarafından savunulan işçi sınıfı öncülüğünde yeni demokratik devrim siyasetinin bazı benzerliklerinin yanı sıra bir takım farklılıklarının olduğu görülmektedir. Bulgaristan'da 9 Eylül askeri darbesi olarak da bilinen 1944 Bulgaristan askerî darbesi ile Bulgaristan Krallığı hükûmetinin düşmüş ve komünistler önderliğinde kurulan Vatan Cephesi hükümeti kurulmuştu. Dimitrov proletarya tarafından en yüksek kültür haline getirilecek olan kültürün biçimde ulusal ve kapsamda ise sosyalist olduğu değerlendirilmesinde bulunmuştur. Sosyalist kültürün biçimde ulusal, özde proleter nitelikte olduğu görüşü Mao Zedung tarafından da dile getirildiği görülmektedir.

Benzer şekilde ezilen ulusların kurtuluşu mücadelesinin komünist partilerin önderliği sağlanabileceği görüşü açısından da Dimitrov ile Mao Zedung'un düşüncelerinin birbirine benzediği görülmektedir. Dimitrov'a göre ulusal devrim gibi, tarımsal devrim de ancak proletaryanın ve onun komünist öncüsünün liderliğindeki proleter devrimi ile birlikte başarıya ulaşabilirdi. (1, s: 71) Dimitrov'a göre faşist saldırısına karşı mücadelesinde, işçi sınıfının, ulusunun çıkarlarından ayrı çıkarları yoktur ve olamaz. (1, s: 332) Dimitrov, sınıf kavgasının ulusal biçimleri ve ülkede işçi hareketleri ile, proletarya enternasyonalizmi arasında çelişkinin söz konusu olmadığını savunmuştur. Dimitrov'a göre proletaryanın kendi ülkesindeki sömürücülere ve zorbalara karşı verdiği sınıf kavgasının çıkarları, ulusun özgür ve mutlu

yarınlara yönelme çıkarlarıyla çelişkiye düşmemekteydi. Aksine proletaryanın uluslararası çıkarları ancak bu şekilde başarıyla korunabilirdi. Ona göre işçi sınıfı ulusun geleceği için savaşmakta ve sosyalist devrim ulusun kurtuluşunu ve daha yüksek düzeylere ulaşmasını belirlemekteydi. Dimitrov'a göre ezilmiş bağımlı bir ulusun komünistleri kendi uluslarının halkı arasındaki şovenizme karşı başarıyla savaşabilmek için, pratikte aynı zamanda uluslarını yabancıların boyunduruğundan kurtarmak için de savaşmakta olduklarını göstermeliydiler. (1, s: 206-207)

Bununla birlikte Dimitrov'un milliyetçilik konusundaki yaklaşımının Mao Zedung'dan farklı olduğu görülmektedir. Dimitrov'a göre Halk Demokrasisi enternasyonalizmden yanadır. Milliyetçilik Halk Demokrasisi ile bağdaşamaz, çünkü milliyetçilik sermayenin, kapitalist gericiğin bir silahıdır. Dimitrov, Komünist Partisini, enternasyonalizmde yani uluslararası işbirliği ve dayanışmada, ülkelerinin bağımsızlığının, refahının ve sosyalizm yolunda ilerlemesinin güvencesi olarak gördüğünü belirtmiştir. Ne kisve altında olursa olsun, milliyetçiliğin komünizmin düşmanı olduğuna inandıklarını, bu nedenle milliyetçilikle mücadele etmenin komünistlerin temel ödevi olduğunu söylemiştir. (1, s: 414) Dimitrov'un sosyalizmin kuruluşu ve sosyalist kalkınma sürecindeki sınıf yapısı konusundaki görüşlerinin de Mao Zedung'un görüşlerinden farklı olduğu görülmektedir. Dimitrov konuyla ilgili olarak 1948 yılında yazdığı yazısında Bulgaristan'daki kalkınmanın, sosyalist çizgide olacağını, şehirlerdeki sömürücü sınıfların -şehir burjuvazisinin-son kalıntıları da ekonomik yönden tasfiye edileceğini belirtmekteydi.

Dimitrov sosyalizmin inşası sürecinde birbirine düşman sınıfların olmayacağını; toplumun, çıkarları çatışmayan ve birleşik çabalarıyla ülkelerini sosyalizme, sonra da komünizme yöneltecek işçi, köylü-emekçi ve aydınlardan oluşacağını söylemekteydi. Dimitrov, Bulgar işçi sınıfının Bulgar Komünist Partisinin liderliğinde Sovyet kardeşlerinin örneğini izlemeye sadece istekli değil, aynı zamanda kararlı ve yetenekli olduğunu belirtmekteydi. (1, s: 424.) Dimitrov'un sosyalizmin kuruluş aşamasında birbiriyle çelişki içerisindeki sınıfların bulunmayacağı görüşü Mao Zedung'un ortaya koyduğu görüşlerden farklıdır. Bildiride Marks ve Engels tarafından Avrupa'da burjuva demokratik devrim sürecinden çıkardıkları dersler ile Komintern'in faşizme karşı birleşik cephe siyaseti ile Mao Zedung'un demokratik koalisyon hükümeti aracılığıyla ortaya koyduğu birleşik cephe siyaseti arasında ideolojik benzerlik ve farklılıkların neler olduğu tartışılacaktır.

A5 Oturumu: Hayvan Özgürlüğü Mücadelesi

Oturum Yürütücüsü: Mete Hüsünbeyi

Türcülük ve İnsanmerkezcilik Karşıtı Politika Üretmenin Zorunluluğu

Melodi Zengin

İnsan dışı hayvanlar, geçmişten günümüze kimi zaman insanların işlerini kolaylaştırmak için, kimi zaman yiyecek olarak kullanılmıştır. Şöyle bir kafamızı uzatıp baktığımızda, başka onlarca alternatif varken, sırf daha az maliyetli olduğu için "bilim" adı altında işkence çektirilerek deneylerde kullanılan fareler, iddialar uğruna yaşamlarını tutsak olarak geçiren ve güçten düşünce uyutulan (öldürülen) atlar, güzel kıyafet giyebilmek için canlı canlı haşlanan ipek böcekleri, derisinin sesi daha güzel çıkıyor diye enstrüman yapımı için derileri yüzülen develer, başka bir şeyden jelatin ve yapışkan üretmek mümkün değilmiş gibi "sığır jelatini" olarak kullanılmak üzere kemiklerine kadar yok edilen sığırlar görülmektedir.

Türcülük ve Faşizm

Türcülük kelimesi ilk olarak 1970'de Richard Ryder tarafından, insan dışındaki diğer türlere karşı önyargılı tutumu tanımlamak ve kavramın ırkçılık, cinsiyetçilik, ile benzerliğini ortaya koymak için kullanılmıştır. (Türkiye'de Vegan Sanat Makalesi-Özlem Gök) Bugün insanlara uygulandığı zaman "faşizm" olarak tanımlayabileceğimiz çoğu uygulama, insan dışı hayvanlar için meşru ve kurumsal bir zeminde uygulanmaktadır. Neoliberal Kapitalizm tarafından yayılan "benmerkezcilik" insanların yaşam alanlarını işgal ettiği kadar, insandışı hayvanların yaşam alanlarını da işgal etmektedir. Kendi refahı ve karı için önüne çıkan her şeyi ezip geçmekte hiçbir beis görmeyen kapitalizm, hayvan sömürsünün kültürel zeminini ilmek ilmek işlemiş ve binbir işkence ederek katlettiği insandışı hayvanları yaşamlarımızın her alanına sokmuştur.

Kapitalizm, kadınları, doğayı, işçileri, lubunyaları bir kaynak olarak görüp sömürürken, insan dışı hayvanları da aynı şekilde devamlı büyüme zorunluluğunu devam ettirebilmek, sermayedarları daha zengin edebilmek için üretilen, satılabilen, birer meta haline getirir ve bu noktada bize hayvanların acıyı, mutluluğu, sevgiyi hissedebilen ve hakları olan canlılar olduğunu unutturur. Yaşamlarımızı paylaştığımız tüm canlıların sömürülmesi ve bu canlıların tabaklarımıza, giysilerimize, kozmetik ürünlerimize birer meta olarak gönderilmesi ve hayvan sömürsünün bu kadar gözler önünde olmasına rağmen bu kadar normative edilmiş olması elbette politik ve tartışılması gereken bir konudur. Unutulmamalıdır ki, kapitalizm, onunla mücadele etmedikçe sömürmekten vazgeçmez. Eğer vazgeçtiyse yerine daha maaliyetsiz bir sömürü mekanizması bulduğu içindir. Peki tüm bunlar bizim hareketimize nasıl yansır?

İnsanmerkezcilik:

İnsan merkezlik bir ayrımcılık biçimidir; canlıların sadece insan olmadıkları için insandan daha aşağı oldukları ve insanlığa hizmet etmeleri gerektiği düşüncesi ile insan dışı canlıların ötekileştirilmesidir. Tüm bu sömürü biçimlerini düşündüğümüz zaman, insan dışı hayvanların, insanların refahı için, acı çekiyor oldukları gözetilmeden veya bilinerek kullanıldığı kanısına varabiliriz. Asıl soru, bir insana yapıldığı zaman akıl tutulması yaşayacağımız şeyler, insan dışı hayvanlara yapıldığı zaman bunu neden gündemimize almadığımızdır. Her dönem bir azınlığı hedef gösterip, bunun üzerinden nefret politikası yürütüp örgütlenirken, şiddeti ve işkenceyi meşrulaştırmaya çalışan bir iktidar ile baş başayız. Hele konu sokak hayvanları olduğunda, dönen çarka hiçbir faydası olmayan ve yönetenlere ekstra sorumluluk bindirilmesine sebep olan bu canlılar üzerinden katliam ve nefret çağrılarının yapılması onlar açısından gayet mantıklıdır.

Sokak hayvanları üzerinden dönen tartışmaları incelediğimizde, hayvan hakları temelli oluşumlar dışında, meseleye bakış açısı, hayvanseverlerin oyu, hayvanlara zarar veren bir kimsenin insanlara da zarar verebilecek olması, hayvanların yokoluşunun ekosisteme zarar verecek olması, tanrı tarafından yaratılmış bir canlıya iyi davranılması gerektiği gibi tartışmalardan öteye gidememektedir. Çok yakın zamanda İbrahim Keloğlan tarafından katledilen Eros'un ardından dönen tartışmalara biraz baktığımızda konu daha anlaşılır olacaktır. Hayvanlar, meclisten tutalım yerel yönetimlere, yerel yönetimlerden tutalım sol, sosyalist, demokrat örgütlere kadar, vahşice ve görünür bir şekilde katledilmedikçe gündem olmamaktadır. Olduğunda ise ne yazık ki iki cümlelik fotoğraf paylaşılmasından veya eylemlere temsilci göndermekten öteye gidilmemektedir.

İnsan dışı hayvanların, hayvanseverlerin oyları için değil, yokolurlarsa ekosisteme zarar verilecek diye değil, onları savunmazsak sıranın bize de geleceği için de değil, yaşam hakları oldukları için savunulması gerekmektedir. Tam da bu noktada, faşizme karşı mücadele ederken, bir yandan da hayvana yönelik ayrımcılık biçimlerini yeniden üretirken kimlerle aynı noktada konumlandığımızın sorgulanması gerekmektedir. Bunun ilk adımı, ayrımcılığın sadece insana özgü bir yapı olduğu yanılgısından vazgeçmek, en asgari koşulu da anti-insanmerkezci ve anti-türcü bir politika kültürünü üretmeyi gündemimize almaktan geçmektedir.

Bu sunumumda, kapitalizmin her gün yeniden ürettiği hayvan sömürsünün, yaşamlarımızda nasıl normative edildiğinden bahsedeceğim ve bu bağlamda faşizm üzerinden "türcülük" ve "insanmerkezlik" kavramlarını ele alacağım. Ardından anti-türcü ve anti-insanmerkezci bir politika kültürünün inşa edilmesinin gerekliliğinden ve bunun asgari koşullarından bahsedeceğim.

- **Ahmet Caner Altay** - Türkiye’de Hayvan Özgürlüğü Mücadelesi
- **Arzum Kalfa** - Türcülük Karşıtı Hayvan Savunuculuğu
- **Robin Ege Yetiş** - Marksizm ve Hayvan Özgürlüğü

“Geleneksel bilgeliğin” aksine hayvan özgürlüğü (ya da özgürleşmesi) mücadelesi sadece bazı hayvan türlerinin üzerindeki baskıyı ortadan kaldırmayı amaçlayan bir mücadele değildir. Örneğin sokakta yaşayan bazı hayvanların haklarıyla ya da beslenmeyle ilgili gündemlerle sınırlı değildir, ki bu gündemler kendi başlarına oldukça önemlidir. Veyahut hayvan özgürlüğü mücadelesinin amacı, bütün türleri mutlak ve katı bir şekilde

“aynılaştırmak” da değildir. Hayvan özgürlüğü, insan olmayan hayvanların haklarını savunurken, temel olarak ise toplumun örgütlenme biçimi üzerine ekonomik, siyasi ve kültürel eleştiriler getirir. Hayvan özgürlüğü mücadelesi, insan toplumunda baskının ve sömürünün nedenleri ve temelleri üzerine getirilen eleştirileri, insan türü dışındaki hayvanların maruz bırakıldığı ayrımcılığa uygular. Hayvanları “meşrulaştırılmış”, “rasyonalize” edilmiş ve süreklileştirilmiş baskı, sömürü ve kırımların yarattığı büyük acılardan kurtarabilmeyi hedefler.

İnsanın dünyanın merkezinde olduğu ve diğer her şeyin ona hizmet etmesi gerektiği anlayışı olan insanmerkezcilik (anthropocentrism) ile insan türünün diğer türlerden daha üstün olduğu ve böylece yapabildiklerinin tamamen meşru olduğu düşüncesinden beslenen bir ayrımcılık olan türçülük (speciesism) yüzlerce yıldır sürüp gitmektedir. Lakin içinde yaşadığımız kapitalist-emperyalist dünya sistemiyle en üst boyutunu almış durumdadır. Tarihin hiç bir aşamasında hayvanlar bu denli bir “nesneleştirilmenin” parçası olmamıştır. 2019 yılında toplanan verilere göre, günlük yaklaşık olarak 80 milyar kara hayvanı ve 500 milyar deniz hayvanı öldürülmektedir. Verdiğimiz tabloyla birlikte, laboratuvarlarda sistematik işkenceye maruz kalan ve hapsedilen milyonlarca hayvanı da düşünabilmek gerekir. Bu rakamlar “pazarın talepleri” doğrultusunda sürekli olarak yukarı doğru çekilmektedir. Tüm bu baskı ve sömürünün hayvanlara yaşattığı hapsedilme, işkence, ölümü beklemeye yönelik travma ve acılar içinde ölüm gibi büyük ızdırapların yanında, doğa ve insan üzerinde de ağır etkileri bulunmaktadır. Ve şayet, baskının ve sömürünün olmadığı bir dünya için mücadele edenler, böylesi ızdırap dolu bir sorunu göremezlerse, evet belki bazı temel problemlerden kurtulabilecekler ama hem siyasi hem de etik olarak başka türden baskı ve sömürünün parçası olmaya devam edeceklerdir.

B5 Oturumu: Hapishaneler: Tecrit, Direniş ve Sömürü

Oturum Yürütücüsü: Aslı Davas

- **Fatin Kanat** - İçeriden Dışarıdan Cezaevi Halleri: İhlaller, Dayanışma ve Direniş

Faşizm, Nekrodireniş ve Bedenin Direnişte Temsiliyeti: 80’lerde Hapishanelerde Nekrodireniş Örnekleri

Emek Ilgaz

Faşizm, devletin yönetim biçiminde bir diktatörlüğe işaret eden spesifik bir kavramdır. Ne var ki, bu kavramın tanımında da somut pratiklerinde de net bir uzlaşma yoktur. Hangi şartlar, egemen örgütlenmeleri ve pratiklerinde bir faşizm oluşacağı hep tartışma konusudur. Buna karşılık faşizm değerlendirilirken emperyalizmin ve kolonyalizmin politikalarından ayrı düşünülemez. Hatta, Aim Cesaire (2005), Nazizmin Avrupalı'ya uygulanmadan önce Avrupalı olmayanlara uygulandığını söylerken kuşkusuz o döneme kadar Avrupa ülkelerinin sömürdüğü ülkelerdeki politikalarından bahseder. Dolayısıyla dünyadaki diktatörlük ve sömürü örneklerini incelerken faşizmin bizzat tarihselliğindeki sürecini ve yönetimini direkt yakalayamamak da pratiklerini çok fazla kez yakalayabiliriz. Bu bağlamda, 12 Eylül darbesi de faşizmin pratiklerini gözlemleyebileceğimiz bir cunta rejimi olmuştur.

12 Eylül darbesinin ardından Türkiye'de çok sayıda insan ideolojisini örgütlemesinden dolayı tutuklanmış ve kötü cezaevi koşullarına maruz kalmıştır. Yalnızca politik kimliği değil aynı zamanda belirlenen ulus kimliği dışında bir etnik kimliği savunan Kürtler de cezaevi koşullarında ağır işkencelere maruz kalmışlardır. Bunun temel nedeni 12 Eylül darbesinin ulusu yeniden "homojenleştirme" girişiminde bulunmasıdır. 1980 darbesinden sonra askeri cuntanın "tarafsızlık" iddiası evrensellik iddiasının bir biçimini barındırmıştır. Uygulanan politikaların herhangi bir ideolojiyle özdeşleştirilmemesine özen gösterilmiştir. Bu bağlamda hükümet, toplumu siyasetten arındırma sürecini başlatarak tekdüze bir toplum yaratmaya çalıştı. Homojenleşme düşüncesi, modernleşmenin önemli bir adımı olarak kabul edilen uluslaşmanın önemli bir amacıdır. Dolayısıyla, homojenleşen sınırların içine dahil olmayı reddeden gruplar Türkiye'nin madunlarını oluşturur. 1980 darbesinde de cezaevlerinde kalan madunlar Türkiye'nin temsil edilmeyenleri, varlıklarının gerçeklikleri bilinmeyenleridir.

Madun kavramı üzerine tartışmalardan birisi madunların ses çıkarmadıkları için mi yoksa seslerinin temsili olmadığı için mi temsiliyetsiz kaldığıdır. Ben bu araştırmada sessiz kaldıkları için değil, seslerinin temsiliyetsiz kalmasından dolayı madun olduklarını savunmaktayım. 80 darbesinin ardından cezaevlerinde homojenleşen sınırları reddeden insanların varlıklarının hiçbir yerde temsiline izin verilmemiştir. Varlıklarına koyulan temsil engeli onları temsiliyetsiz bırakma bir yana, onlar adına konuşan ve yorum yapan bir grubu dahi doğurmuştur. Bugün dahi "Kürtler ne istiyor?" sorusu sorulduğunda bu soruya cevap verenler medyada Kürt Özgürlük Hareketi'nin temsilcisi olmadan onlar adına konuşanlardır. Burada Spivak'ın sorusuna dönmek gerekir: "Madun konuşabilir mi?" Spivak (2020), madunların değil, madunlar adına konuşanların siyasette katılımcı olduğunu vurgular. Muhafif entelektüeller, aydınlar, sendikalar, STK'lar, sol parti ya da örgütler... çoğu madunlardan oluşmadan madunlar adına konuşurlar. Temsiliyetsiz kalan ve gerçeklikleri hiçbir şekilde dile getirilemeyen madunlar ise bedenlerinin dahi temsil edilmediği bu konjonktürde kendi gerçekliklerini temsil edecek radikal direniş pratikleri sergilerler. Bunlardan bazıları ise nekro-direniş örnekleridir. Keza, 12 Eylül cunta rejimi sürecinde de bu temsiliyetsizlik sorununa karşı cezaevlerinde ölüm oruçları, kendini yakma gibi nekro-direniş örnekleri sergilenmiştir.

12 Eylül yönetiminde cezaevlerinde en çok dayatılan homojenleştirme politikaları “Türk” ulus kimliğini benimseme ve tek-tip mahkum elbisesi giymek olmuştur. Bu pratiklere karşılık pek çok mahkum ölüm oruçlarına başlamış ve bu direniş pratiklerinde hayatlarını kaybetmişlerdir. Mbembe (2020), nekro-iktidar kavramını öne sürerken, biyo-iktidardan farklı olarak iktidar artık yalnızca hayatın nasıl yaşanması gerektiğine dair bir düzenleme odağıyla bedene dair politikalar üretmez. İktidar, kimin yaşayacağına, kimin öleceğine, ne zaman ve hangi koşullar altında karar veren bir nekro-iktidar durumuna geçer. 12 Eylül cuntası yönetimindeki cezaevlerinde de kötü hapisane koşulları, ağır işkenceler ve tek-tipleştirme politikaları bir nekro-iktidar yaratarak mahkumların canlarını dahi temsiliyetsiz bırakmış ve bir belirsizlik alanına sokmuştur. Artık, bedenleri dahi kendilerine ait değil, iktidara aittir. Hukuk da mitsel bir şiddet alanıdır onlar için artık; belirsiz, öngörülemez, kader belirleyici ve tanrısal... Mahkemeler idam cezası kararı verebilir ya da tutukluluk halinin devamına karar verdiğinde cezaevleri onların hayatta kalıp kalmayacaklarını düzenleyebilir. Bunlara karşı nekro-direnışler aslında temsiliyetsiz kalmış varlıkların gerçekliklerinin bir temsilini oluşturmuştur.

Tutsakların nekro-direnışleri, bedenlerinin ne zaman ve hangi koşullar altında yok edileceğini belirleyen iktidara karşı tepkisel bir eylemdir. Açlık grevi ve ölüm orucu sırasında bedenlerin yavaş yavaş öldüğü kamuoyuna sunulmakta ve aslında ölmek istemedikleri belirtilmektedir. Bu bağlamda ölüm oruçları demokratik bir hakkı kullanmanın ötesine geçmektedir. Dolayısıyla, evrensel bir demokratik hak olarak gören uluslararası Tokyo ve Malta Antlaşmaları dahi bir nekro-direnış pratiğı olan ölüm oruçlarının göstermek istediğı gerçekliğı siyasi katılımın içine sokamamıştır. Fanon (2008) özgürlük mücadelesinin hayatı riske atmak anlamına geldiğini savunmuştur. Bir cunta rejimine karşı verilen nekro-direnış örnekleri de temelde bir var-olma ya da daha doğru bir ifadeyle varlığının temsilini yaratmak için yaşamı riske atmaktır.

Bu araştırmada Türkiye’de faşizm pratiklerini gözlemleyebileceğimiz bir dönem olan 12 Eylül cunta rejiminde cezaevlerindeki homojenleştirme politikaları, bu dönemde hukukun mitsel şiddeti ve bu tahakkümde madunlaşan bedenlerin nekro-direnış örnekleri incelenecektir. 80 darbesinin ardından kendini yakmalarla, ölüm oruçları ya da açlık grevleriyle ve hatta kolluk kuvvetleriyle çatışmaya girerek bedenlerini bir silaha çevirip kendisine döndürenler temsiliyetsiz kalmış varlıkların gerçekliklerine vurgu yapan nekro-direnış örnekleri göstermiştir. Bu var-olma mücadelesi aynı zamanda iktidarın oluşturduğu -Agamben’in söylemiyle “çıplak hayat” a karşı bir mücadeledir.

Kaynakça

Agamben, G. (2020). Kutsal İnsan. Ayrıntı Yayınları

Benjamin W. (2004). Selected Writings, Volume-I, 1913-1926. Syf. 236-252. Harvard University Press

Cesaire A. (2005). Sömürgecilik Üzerine Söylev. Doğu Kütüphanesi

Fanon F. (2008). Black Skin White Masks. Syf. 168-173. Pluto Press

Mbembe A. (2020). Düşmanlık Politikaları. İletişim Yayınları

Spivak C. G. (2020). Madun Konuşabilir Mi?. Dipnot Yayıncılık

Tecrit Deneyimleri Işığında Bütüncül Kap(s)ama ve Dışlama Pratiklerini Yeniden Düşünmek

Mesut Açıkalin

Toplama kampı ile hapisane, tasavvur ettikleri mahpus öznelliğini kendilerine dahil görüp görmeme (vatandaş/parazit), ilkesel boyutta yaşam hakkını tanıyıp tanımama, kapatma meşruiyetini aldıkları kaynaklar (edim/öz) ve benzeri pek çok temel meselede ayrışan saiklerle kurulmuş uzamsallıklardır. Yine de tüm ayrımlarına rağmen, kapatılma etnografisinin en klasik örneklerinden günümüze uzanan yazınına baktığımızda, hatta yalnızca tutsak edilmeyi değil her tür kapatılmayı da içeren bir çerçeveyi ele aldığımızda, kapatılma deneyiminin anlatılandırılması açısından ortak bir tema göze çarpmaktadır: Epistemolojik veya edebi pozisyon ayrımları nedeniyle kavramsallaştırılmasında farklılıklar olsa da (mortification, hüsrana, çile, travma, vb.) genelde tecrit edilme deneyim(sizliği), varlık deneyimine dair bir inkar biçimi olarak öykülendirilmektedir. Bir kısmını 2019 yılında master tezi olarak tamamladığım F-tipi ve tecrit etnografisinde, ben de hapsedilmeyi benzer bir anlatımla haritalandırdım. Ancak toplama kampı deneyimleri özelindeki tartışmalarda, tecrit edilme deneyim(sizliğinin, genel anlamda varlık deneyiminin veya varlığın çoğulluğundan ziyade spesifik bir varlığın, bir topluluğun, bir veya bir kısım kimliklerin (identity) varlığının inkarı olarak analiz edilmeye daha fazla teşne olduğunu görürüz. Halbuki kapatılma ve tecrit altında varlık deneyim(sizliğini kur(gulay)an ve ortak(sız)laştıran mefhumun, hem zaman-mekansal hem de genel anlamıyla diskursif olarak, bir ayniyet (identity) diktasından başta bir şey olmadığı da alternatif olarak söylenebilir. Gerçekten de, tüm ayrımlarına rağmen, en 'kurallı' hapisane ile en istisnai toplama kampı arasında bile, zaman-mekansal topografyayı bir değişmezlik fantazmagoryasıyla tasavvur etmek, (total veya idari) mutlak nizam idealini takip etmek, varlığın (ediminin yahut özünün) özdeşimsel bir tahayyülüyle kurgulanmak ve yapılaşmak gibi, benzer epistemolojik saiklere işaret edebilecek paralellikler bulunabilir. Aslında yalnızca hapsedilmeye veya kamplara değil, bütün total kurumlara ve diğer modern kap(s)ama ve dışlama biçimlerine uzanan geniş bir çerçevede tartışılabileceğini düşündüğüm bu paralelliklerin, faşizme ve güncelliğe dair alternatif sorgulama hatları açabileceğine inanıyorum. Çoğumuzun kah hapsedilme, kah işten atılma, kah damgalanma ve diğer biçimleriyle tecrit mefhumunun çok boyutlu bir saldırısına uğradığı bu yıllarda, 18. Karaburun Bilim Kongresi vesilesiyle tartışmaya açmak istiyorum: Faşizan kapama-kuşatma, tecrit deneyim(sizlik)leri ışığında, bir kimliğe saldırı biçimi olarak mı ele alınmalıdır, yoksa kimliğin ve her tür bütüncül özdeş(leş)imin varlığa dair bir inkar biçimi olarak mı?

- Erkin Başer - **Sömürünün Mutlak Hâli: Tutsak Emeği**

C5 Eko-kırım, Mekân-kırım ve Dayanışma: Arazi Kolektifi

Oturum Yürütücüsü: Zelal Gezici

Bu oturum, araştırmacı aktivistlerden oluşan Arazi Kolektifi'nin, Mardin, Diyarbakır ve Batman bölgesinde, Dicle Nehri üzerine ve etrafında kapitalist ekstraktivist altyapılar ile dönüşen peyzajın mücadele, karşı-anlatı ve sömürücü olmayan direnen pratikler üzerine sunumlarını içermektedir. Eko-kırım, Ekolojik Yas, Dekolonyal Eko-feminizm (F.Verge), Yavaş Şiddet (S.Amira), geontoiktidar (E.Povinelli) gibi kavramlarla vakaları ele alınacak sunumlardan oluşan bu oturum; anti-kapitalist, ekstraktivist olmayan, sömürsüzleştirme dayanışmacı pratikleri süreçlerine ve imkanlarına odaklanacaktır. Araştırma ve yöntem olarak mücadele ve dayanışmacı pratikleri ele alacaktır.

Anahtar kelimeler: Eko-kırım, yavaş şiddet, dekolonyalizm, ekstraktivizm.

- **Leyla Keskin** - Ekolojik Yas

Eko-kırım Vakalarına Karşı Mücadele: Hasankeyf ve Dicle'yi Yeniden Haritalamak

Agit Özdemir ve Yelta Köm

Bu çalışma, Ilısu Barajı'nın inşasıyla ciddi kültürel ve ekolojik kayıplar yaşayan Hasankeyf ve Dicle Nehri'ni, eko-kırım bağlamında ele alarak haritalamanın önemini ve bu süreçte kullanılacak dekolonyal yaklaşımları incelemektedir. Ilısu Barajı, bölgedeki zengin biyolojik çeşitliliği, tarihi yapıları ve toplumsal dokuyu yok etmiştir. Bu nedenle, sadece coğrafi bir araç olmaktan öteye geçen haritalama, bu kayıpların ve direnişin belgelenmesinde kritik bir rol oynayabilir.

Çalışma, geleneksel haritalama pratiklerinin ötesine geçerek, toplulukların sesini duyurmayı amaçlayan alternatif haritalama yöntemlerini araştırmaktadır. Bu bağlamda, dekolonyal yaklaşımın haritalama süreçlerine nasıl entegre edilebileceği üzerinde durulmaktadır. Dekolonyal haritalama, yerel toplulukların bilgi üretiminde aktif rol almasını ve onların

deneyimlerinin merkeze alınmasını sağlayarak, sömürgeci bakış açılarının ötesine geçen bir perspektif sunar.

Araştırmamızda, Hasankeyf ve Dicle Nehri'ni haritalarken, yerel halkın anlatlarına, kayıplarına ve direniş hikayelerine odaklanıyoruz. Bu yaklaşım, sadece geçmişi belgelemekle kalmaz, aynı zamanda gelecekteki çevresel ve kültürel mücadeleleri tahayyül etmeyi sağlayabilir. Haritalama, bu bağlamda, eko-kırım karşısında kültürel ve ekolojik bir direnişin önemli bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler eko-kırım, Hasankeyf, Baraj, Dicle nehri, yöntem.

Mekân-kırım ve Video Arşivleme

Özge Çelikaslan

Arşivlerin doğası hakkında, özellikle de neyin belgeleneceği ve neyin dışarıda bırakılacağı ile ilgili bazı evrensel gerçekler varlığını sürdürmektedir - bu süreç doğası gereği içerme ve dışlama sorularına bağlıdır. Ann Laura Stoler'ın (2002) iddia ettiği gibi, sömürge arşivleri, devlet aygıtlarının neyin arşivlenebilir ya da arşivlenemez olduğunu dikte ettiği bir mekanizma olan seçici bir çoğaltma, yayma ya da imha sürecinden geçmektedir. Arşivsel dönüş, bu mekanizmaların değişmesini sağlamasının yanı sıra, arşivlenebilir olanın kararının sadece otoriteye, devlete ve kurumlara değil, sivil inisiyatiflere, topluluklara ve kişilere de ait olduğunu sağlaması açısından oldukça önemlidir. Kurumsal olmayan, özerk ve kültürel ihtiyaçlara göre şekillenebilen topluluk arşivlerinin ortaya çıkması arşivi politik bir mücadele alanına dönüştürmüştür. Dijital teknolojilerin kolaylığı ve erişilebilirliği, yeni arşivsel metodolojilerin kapsayıcı biçimde kullanılabilir olmasını sağlamıştır. Son on yılda küresel güney ülkelerinde de çarpıcı biçimde yaygınlaşan arşivler, sadece yıllardır süregelen hak mücadelelerin değil, görünür olmayan tarihsel kayıtların da ortaya çıkmasını ve erişilebilir olmasını sağladı. Arşivsel dönüşün yankılarını bugün Türkiye'deki çeşitli sivil inisiyatiflerin çabalarında görmek mümkün. Bu çabalardan biri olarak ortaya çıkan mikro düzeydeki bir video arşiv girişimini inceleyen bu sunum, arşivlerin evrensel standartlardan ziyade bölgesel değişkenler tarafından şekillendirilen bağlamsal özgüllüğünün altını çiziyor. Sunum, Türkiye'deki egemen nekroiktidarın içinden çıkılmaz hale getirdiği mekan kırimsal sürecin, mikro düzeydeki video arşiv pratiği aracılığıyla ortaya çıkarma çabasına odaklanıyor ve şu soruya yanıt arıyor: Deneysel bir video arşivleme pratiği, toprağın hafızasını ortaya çıkarabilir mi? Bu sorgulama, videonun anımsatıcı gücü ve mekan-kırım süreçlerini belgeleme ve bunlara direnme kapasitesi üzerine yapılan araştırmaya rehberlik ediyor.

Anahtar Kelimeler: Arşiv, mekan-kırım, direniş, hafıza, video, sömürgeleştirme arşivleri.

Batman Ezidileri, Meralar, Sömürgeleştirme Yöntemleri

Pelin Tan ve Zelal Gezici

Bu sunumumuzda barajlar, Batman Organize Sanayi, solar panel ve petrol şirketleri gibi ekstraktivist kapitalist altyapılar kurarak; mekan kırım stratejileri, “geoiktidar” (E.Povinelli, 2016), “yavaş şiddet” (S.Amira, 2021) mekanizmaları ile ekolojik-kırım ve mekan-kırma yola açarak Batman bölgesinde birçok köy/mera/peyzaj parçasını yok etmeye çalışmasına karşı verilen minor direniş ve mücadele şekilleri ele alınacaktır. Anti-kapitalist ekstraktivist olmayan stratejiler olarak: Hukuk mücadelesi, arazinin temellük edilmemesine karşı ağaçlandırma, halk bilinçlendirilmesi, tohum arşivleri, kooperatifçilik pratikleri ele alınacaktır. Bu sunum, Çinerya (Yakıtlı) köyü merasında ortaklaştığımız Ezidi toplulukları özelinde, direnç ve yeniden inşa stratejilerini anlatmaya çalışacağız. Bu stratejiler, sömürgeci baskılara rağmen Ezidi kimliğini ve kültürel hafızasını koruma çabalarını içermektedir.

Bu çalışma, Batman bölgesinde yaşayan Ezidilerin tarihsel ve güncel maruz kaldıkları sömürgeleştirme asimile edilme süreçlerini, mevzuatlara uygun şekilde hareket edilip siyasi politikalar bağlamında ele almaktadır. Ezidiler, yüzyıllardır bölgedeki dini ve kültürel kimliklerini koruma mücadelesi vermiştir. Ancak, bölgede izlenen ve başlangıcı 1980ler olan politikalar, Ezidi topluluklarının kültürel miraslarını ve canlarını tehdit etmiştir ve yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda, çalışmamız, Ezidi kültürünün ve kimliğinin maruz kaldığı baskıları, sömürgeci yaklaşımlar ve modern devlet politikaları ışığında incelemektedir.

Meralar, kırsal yaşamda hayvancılıktan biyolojik çeşitliliğe, toprak korumadan kültürel mirasın sürdürülmesine kadar çok yönlü bir ekonomik, ekolojik ve sosyal denge unsuru olarak hayati öneme sahiptir. Ezidilerin dini ritüelleri, inançları ve toplumsal örgütlenme biçimleri için yaşadıkları bölge ve toprakla oluşturdukları güçlü bağların önemi çok büyüktür. Bu bağların bilincinde olunması müdahalelerin, sadece fiziksel şiddetle sınırlı kalmamış, aynı zamanda Ezidilerin kolektif hafızasını ve kültürel kimliğini hedef almıştır. Bu süreçler, Ezidilerin geri dönüşlerini zorlaştırmak adına hükümetin benimsediği tahrip ve talan politikası ile kutsal mekanlarının öz kaynakların tahrip edilmesi, zorunlu göçlerden geri dönüşlerin yapılmaması ve asimilasyon politikaları gibi çeşitli yöntemler yürütülmektedir.

Anahtar Kelimeler: geontopower, Elizabeth Povinelli, Batman, Ezidiler, eko-kırım, yavaş şiddet.

Diyarbakır Suriçi Meân-kırım Süreci ve Zorunlu Göç

Mazlum Örmek

Özelde Suriçi, genelde ise Suriçi'nin de içinde bulunduğu Diyarbakır şehrinin, yedibin yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Başka bir ifade ile Suriçi, bir taraftan oldukça eski bir yerleşim birimi, diğer taraftan ise çok sayıda uygarlığın izlerini taşıması nedeniyle hem ulusal hem de uluslararası alanda önemi olan ve ilgi duyulan bir yerdir. Bu özellikleri nedeniyle Suriçi, Temmuz 2015'te UNESCO tarafından "Dünya Kültür Mirası" olarak tescillenmiştir. Ancak aynı yıl Suriçi sakinleri, başlayan çatışmalı ortam nedeniyle önce yakın mahallelere ve sonrasında da yakın ilçe ve diğer illere göç etmek zorunda kalmışlardır.

Nitekim Suriçi'nde olduğu gibi tarihin her döneminde insanlar, birçok nedenden dolayı yaşam alanlarını geniş bir zaman diliminde veya ansızın değiştirmek durumunda kalmışlardır. İşte bu bildirinin konusu, 2015-2016 yıllarında ansızın yaşam alanlarını değiştirmek zorunda kalan Diyarbakır kentinin Sur ilçe merkezi sınırları içerisinde kalan Suriçi sakinlerinin kısa metrajlı yer değiştirmelerden sonra yaşadıklarını ve sosyo-ekonomik yapılarını ortaya koymaktır. Bu çalışmanın amacını ise; göçe maruz kalan Suriçi sakinlerinin sosyo-ekonomik yapılarında meydana gelen değişimlerin ötesinde geleceğe ilişkin beklenti ve umutlarını ortaya koymak oluşturmaktadır.

Söz konusu dönemde yaşanan çatışmalı ortama bağlı olarak Suriçi'ndeki on beşmahallede göçe maruz kalanlarla önceden yapılandırılmış anket formuyla "yüz yüze görüşme yöntemi" ile 308 kişiyle görüşülmüştür. Anket formu ile elde edilen verilerin değerlendirmesinde ve analizinde SPSS (22.0) istatistik paket programı ve göç eden ailelerin mekânsal dağılımını göstermek, başka bir ifade ile tematik haritalar oluşturmak için de Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ArcMap 10.3 paket programı kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmada elde edilen nicel verilere ek olarak nitel bilgi elde etmek için de "odak grup görüşme" leri yapılmıştır.

Araştırma sonucunda oturdukları Suriçi'nde göç etmek zorunda kalan insanların bir kısmının beklentilerinin kısmen karşılandığı ve büyük bir kısmının ise umutlarını kaybettikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mekan-kırım, Zorunlu Göç, Çözüm Süreci, Sosyo-Ekonomik Yapı, Sur.

Hakikat Rejimi Kurmanın Bir Yolu Olarak Zilan Katliamı ve HES Projeleri

Rojin Elif Tokur

Bu çalışmanın amacı Kürdistan'daki iktidar pratiklerini hakikat rejimi kurgusu üzerinden okumaktır. Hakikat rejimi bu çalışmada çift yönlü olarak ele alınmıştır. Söz konusu rejim, hem insan ve doğa açısından hem de devlet ve kürtler açısından bir ikilik içermektedir. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde, resmi tarih yazımının hem devletin tektipleştirmesine dayanmakta olduğu hem de insanmerkezci bir yaklaşım ile doğayı dışladığı görülmektedir. Hakikat rejimi bir kurgu olarak öne çıktığında, bir taraf için yapıcı bir siyaset aracı olarak işlev görmekteyken diğer taraf için yok edici olabilmektedir. Resmi tarih yazımı Said'in deyimiyle "tektipleştirilen tarihyazımı" sömürge toplumlarda tarihsiz halkları yaratmaktadır. Bu kapsamda Kürtlere yönelik imha ve bugünkü "inşa" politikalarını anlamlandırmak üzere tarihsel bağlamı resmi tarih yazımının çizdiği çerçevenin dışına çıkararak ele almak önemlidir.

Hakikat rejimi kurma yolunun bir örneği bu çalışmada Zilan Katliamı üzerinden değerlendirilecek ve günümüzdeki baraj politikaları ile ilişkilendirilecektir. Erken cumhuriyet döneminden günümüze kürtlere yönelik gerçekleştirilen imha ve inşa sürecinde modern devletin doğa ve toplum üzerindeki tasavvurunun nasıl iç içe geliştiği gösterilmeye çalışılacaktır. Modern devletin doğa tasavvurunun analiz edilmesi bugünkü sömürgeleştirme politikalarının seyrini anlamayı sağlayacaktır. Sömürgeleştirilen toplumlarda modern devletin yıkıcı inşa politikaları incelenirken çok az çalışmada devletin insan ve doğaya dair uygulamalarının ortak zeminini araştırılmaktadır. Bu çalışma ise eleştirel bir yaklaşımla kürtlere yönelik geliştirilen politikaları iki döneme ayırmaktadır: İmha ve yıkıcı inşa süreci. İlk dönem söylem ile meşruiyet temelini kurulduğu, zararlı - düşman tanımıyla kitlesel kısımlar ve dehumanization stratejisinin uygulandığı dönem imha, ikincisi ise hakikat rejiminin iktidar tarafından inşa edildiği fakat kürt halkı için yıkıcı ve yok edici olan dönemdir.

Erken Cumhuriyet döneminde "yaşayan insanın insanlığına karar veren" bir iktidar düşüncesi hakimdir. Zilan Katliamının yaşandığı dönemdeki imha politikalarının özellikle devletin "zararlı ve insandışılaştırma" kavramları üzerinden inşa edildiği görülmektedir. Öte yandan günümüze gelindiğinde devlet politikalarının imha yerine yeniden bir tarihyazımına başvurduğu ve biyopolitik stratejiler uyguladığı görülmektedir. Dolayısıyla iktidar yaşamın muhtemel yönetimini genişletmenin bir yolunu bulmak için Negrinin söylemiyle "zamanı askıya alır ve sonsuz şimdi yaratır". Bu kapsamda çalışmada, iktidarın kolonyal pratiklerinin yaşamın dokusuna nasıl yerleştirildiği tarihsel örnekler gösterilerek aktarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Baraj, Hakikat, Zilan Katliamı, Erken Cumhuriyet.

A6 Oturumu: Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı ve Faşizm

Oturum Yürütücüsü: Mevluda Sena Yazıbağlı Selanik

- **Berfu Şeker** - Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığının Örgütlenmesi: Dünya ve Türkiye
- **Yıldız Tar** – LGBTİ+ Düşmanı Siyaset ve Komplo Teorileri
- **Remzi Altunpolat** – Normun Krizi, Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı ve Sol Siyaset

B6 Oturumu: Dijitalleşme ve Yapay Zekâ

Oturum Yürütücüsü: Melda Yaman

Bugünün ‘Yapay Zekâ’sından ‘Bizim Zekâ’ya Giden Yolun Taşlarını Örmek

Diyar Saraçoğlu

Kapitalist üretici güçlerin gelişiminin bir ifadesi ve aracı olarak “yapay zekâ” son yıllarda gündelik tartışmaların pek çok yerinde karşımıza çıkabiliyor. Bu tartışmalar, kimi zaman işgal ve imha politikaları söz konusuken bir “savaş aracı” olarak kimi zaman kullanıcı verileri üzerinden bir “sömürü mekanizması” olarak kimi zaman da geleceği değiştirip dönüştürecek büyülü bir aygıt olarak cereyan ediyor...

Bu “büyülü” mefhumu tekno-determinist bir hatta düşmeden, kapitalizmin gelişim dinamikleri içerisinde anlama çabası ise çoğu zaman eksik bırakılıyor. Eleştirel bir okuma yapmak isteyenlerin çoğu yapay zekâ tarihini İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı’nın ardından İngiltere ve ABD’de ortaya çıkan gelişmelere indirgeyerek bir sömürü, denetim ve gözetim aracı olarak “makine”yi es geçebiliyor. Daha isabetli olan kimi araştırmalar ise ABD merkezli bir tarih okumasına sıkışarak Sovyetler Birliği başta olmak üzere ABD-dışı dünyada ortaya çıkan gelişmeleri ve bu teknolojik gelişmelerin beraberinde süren tartışmaları gözden kaçırabiliyor. Bildiri; bir yandan makineden yapay zekâyâ tarihsel bir süreç içerisinde üretici güçlerin gelişimine göz atmaya çalışırken öte yandan da özellikle İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrasındaki süreçte öjeni, ırk bilimi, sömürgecilik ve patriyarka tartışmalarıyla çoğu zaman paralel veya kesişen bir hat izleyen “yapay zekâ”ya dair antifaşist bir okuma yapmaya çalışacak.

Bu okumalar sırasında temel savlardan biri Evgeny Morozov'un yapay zekâ ile ilgili olarak belirttiği üzere yapay zekânın ne yapay ne de zeki olduğu olacak. Yapay zekâ -ve bugün egemen yöntemi olan derin öğrenme- gerçek insanların ürettiği verilerden öğrenen bir teknik araçken yapaylığı kolaylıkla sorgulanabilir bir halde. Bu sözümona-yapaylık içerisinde ise nedensellikten ziyade çoğunlukla korelasyonlar üzerinden işleyen derin öğrenme, kendisine sunulan veri setlerindeki tüm ayrımcılıkları ve eşitsizlikleri (ırkçılık, patriyarka, sömürgecilik, ABD-merkezcilik vb.) yeniden üretme ve sürdürme potansiyeline sahip.

Öte yandan insan söz konusuysen tanımlanması oldukça zor olan ve bu konuda ciddi ihtilafların olduğu "zekâ" gibi bir kavramı, çok boyutlu (veya çoklu), tarihsel bağlantılara sahip, bedenli bir okumadan sıyrarak makineler için çoğunlukla örüntü tanımadan ibaret olan, tek boyutlu bir bilme ve öğrenme eylemine sıkışmış bir zekâyâ indirgemek oldukça zorlama bir girişim.

Bildirinin sonuç kısmında ise kolektif emeğin ve emeğin üretimlerinin (veri vb.) kapitalistler tarafından temellük edilip sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilip üretim ve yeniden üretim alanında kullanılmasının bir türevi olan bugünkü "yapay zekânın" yıkılması ve "bizim zekâ"nın inşa edilebilmesi için çeşitli savlar öne sürülecek.

Kaynakça:

Atlas of AI: Power, Politics, and the Planetary Costs of Artificial Intelligence, Kate Crawford, Yale University Press, 2021.

Can artificial intelligence be decolonized?, Rachel Adams, Interdisciplinary Science Reviews, 2021.

Emek ve Tekelci Sermaye, Harry Braverman, çev. Çiğdem Çıdamlı, Kalkedon, 2008.

Kapital 1. Cilt, Karl Marx, çev. Mehmet Selik, Nail Satlıgan, Yordam, 2011.

Şenlikli Toplum, Ivan Illich, çev. Ahmet Kot, Ayrıntı, 1988.

The Eye of the Master: A Social History of Artificial Intelligence, Matteo Pasquinelli, Verso, 2023.

The problem with artificial intelligence? It's neither artificial nor intelligent, Evgeny Morozov, The Guardian, erişim tarihi: 30 Mart 2023, erişim adresi: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2023/mar/30/artificial-intelligence-chatgpt-human-mind>.

Yapay Zekâyâ Direnmek, Dan Mcquillan, çev. Diyar Saraçoğlu, NotaBene, 2024.

Yapay Zekâ ve Kapitalizmin Geleceği - İnsandıışı Bir Güç, Nick Dyer-Witheford, Atle Mikkola Kjøsen, James Steinhoff, çev. Barış Cezzar, İletişim, 2022.

Yeryüzü Yakılıp Yıkılırken - Dijital Çağdan Kapitalizm Sonrası Dünyaya, Jonathan Crary, çev. Tuncay Birkan, Metis, 2023.

- **Arif Koşar** – Dijitalleşme, Yapay Zekâ ve Emek

Dijital Oyunlar, Oyuncular ve Yeni Sağ

Kadir Kayserilioğlu

Yeni sağ kavramı, geleneksel sağ ideolojilerin ötesinde, daha tuhaf, tanımlaması zor ve çoğunlukla internette örgütlenen bir grup olarak anılmaktadır. Bu hareket kendini sık sık

cinsiyetçi söylemlerde, göçmen karşıtı argümanlarda ve özellikle nefret ile sarkazmın iç içe geçtiği internet şakalarında gösterir. Bu hareket özellikle gençler arasında popüler olan dijital oyunlar ve oyunlar hakkında argümanların paylaşıldığı sosyal medya platformlarında görülür de güncel siyaset ve siyasi figürler ile de yolları sık sık kesişmektedir. Özellikle çevrimiçi oyunlar ve bu oyunların etrafında oluşan topluluklar, sosyal medyadaki bir takım toplanma alanları yeni sağın propagandasını yapmak için elverişli platformlar haline gelmiştir. Dijital oyunlar kültür endüstrisindeki basit haz nesnelere olarak düşünülse de aslında oldukça ciddi medya araçlarıdır. Oyunlar sanat tarihinden kültür alanına, ekolojiden güncel siyasete ve yayıncılık kültürüne kadar bir çok alana uzanırlar. Bu geniş ağ içinde fail olan aktörlerin çoğunluğunun ise erkek olduğu ve bu erkek tüketicilerin gün geçtikçe sağcı söylemlere doğru yöneldiği görülmektedir. İlginç olan ise bu yönelim sırasında oyun ve internet jargonunun, estetik olarak avangard öğelerin ırkçı ve cinsiyetçi bir yapıda ilerlemesidir. Bu noktada sormamız gereken belki de şudur; yeni sağ adında bir mefhum varsa neden özellikle dijital oyun dünyası içinde örgütlenmektedir? Yoksa bu bir yanılgı mıdır? Belki de oyun dünyası estetik ve teknolojik yönden her zaman sağ argümanları güdüyordu? Belki bu dünya sağ ideolojilerin yeşermesi için başından beri uygun bir zemindi. Bu bildiri tüm bu soruların cevaplarını aramak amacıyla yapılacaktır. Bildiride oyun piyasasının gelişiminden, oyunların yapıları içindeki kapitalist ve kolonyalist mekaniklerin güncel siyasete uzanan süreçlerinden bahsedilerek günümüzde değişen oyuncu tipolojisine değinilecektir. Bizi özgürleştireceği düşünülen internet teknolojisinin bilgi kirliliği ve komplo teorisi üreten bir makineye dönüşümü oyunlar ve internet mizahı örnekleri üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır.

A7 Oturumu: Faşizme Karşı Özgür Medyanın Gücü

Oturum Yürütücüsü: Onur Hamzaoğlu

- Ömer Madra (Açık Radyo)
- Vecih Cüzdân (Bianet)
- Yaşar Aydın (Birgün)
- Hakkı Özdal (Evrensel)
- Kibriye Evren (Yeni Yaşam)

B7 Oturumu: Kitleler ve Sıradan Faşizm

Oturum Yürütücüsü: Ruhi Demiray

Faşizmde Büyük Öteki: Lacancı Bir Analiz

Mehmet Eren Arslan

Bu makale 20. Yüzyıldaki faşizm deneyimlerinden yola çıkarak otoritenin kuruluşu ve büyük Öteki olarak faşist sistemin toplum üzerindeki etkisini faşizmde kurulan ideolojik çerçeve, yaratılan itaat kültürü, buna bağlantılı olarak kurulan düşman imgesi, bireyin iktidarla özdeşleşmesi ve sistemi içselleştirilmesi çerçevesinde Jacques Lacan'ın simgesel düzen ve büyük Öteki kavramlarıyla incelenecektir.

Freud'un Totem ve Tabu'da ve ödip mitinde belirttiği babanın konumu insan ruhsallığını anlamamıza yardımcı olur. Belirtilen baba figürü insan ruhsallığının yapılandırılışında büyük bir öneme sahiptir. Bununla beraber Lacancı açıklamayla simgesel düzen ve büyük Öteki olan baba figürü toplumlar ve insanlar gibi değişim içindedir.

Lacan'da öteki -objet petit a- bizim gibi olanı belirten bir nesne iken büyük Öteki -objet A- bize benzemeyeni ve dışsal otoriteyi ve sistemi ifade edebilir. Kültür, dil, yasa gibi yapılar veya öğretmen, analist gibi kişiler olarak da düşünülebilir.

Özne, nesnesini büyük Öteki'de arar ve bulduğu şey gösterendir, dildir. büyük Öteki, gösteren ile yapılandırılır. büyük Öteki olarak ebeveynlerin öyle konuşursan doktor iğne yapar, öğretmenin bu kelimeyi büyük harfle yazmazsanız ceza olarak on kez yazarsınız veya kurallara uymazsan hapse girersin gibi gösterenler dil aracılığıyla insan ruhsallığını yapılandırır. Bunun sonucunda özne kendi jouissance'ını kaybedip büyük Ötekine bağlı hale gelir.

Faşizmde dil aracılığıyla büyük Öteki olarak iktidar çözüm ve yanıtın sahibi olarak görülürken yaratılan boşluk öznenin başka bir büyük Öteki ile nefret ilişkisiyle giderilmeye çalışılır. Nazilerin Yahudiler ve diğer "aşağı ırklar" üzerinden, Franco ve Musollini'nin Komünistler üzerinden yarattığı düşman oluşturulan eksik nefret ile verilen bir yanıtıdır.

20. Yüzyıldan alınan dersle günümüzdeki Faşizm tehlikesi barındıran totaliter iktidarların göçmenler, komünistler, azınlıklar üzerinden kurduğu dili reddetmesi öznenin bilinçli veya bilinçdışı seçimini içerir. Lacan'ın da belirttiği gibi birey toplumun pasif alıcısı değildir ve yaptığı seçimlerden sorumludur.

Sonuç olarak, oluşturulan nefret dilini benimsememek öznenin nefreti çözüm aygıtı olarak görülen büyük Öteki olan iktidara yöneltmesine neden olabilir. Öznenin aradığı yanıtı büyük Öteki'nin verememesi, itaat edilen büyük Öteki'yi nefret nesnesi haline getirir.

Faşizmin Zihinsel Deseni ve Kitle Ruhu Üzerine

Ernur Genç

Bildiride faşizmi doğuran sosyolojik ve tarihsel yapı, zihniyet dünyası; sınıfsal ve toplumsal ezilmişlik ve hüsrana uğramışlık duygularının yarattığı kitlesel fanatizmin ve hınç duygularının faşizme nasıl temel oluşturduğu, onu harekete geçirdiği ve şekillendirdiği; onun bütün toplumlara ve ideolojilere içkin olabilen dinamikleri ele alınmaya ve değerlendirmeye çalışılacaktır. Faşizmin kitlesel tabanı nedir, bu kitleyi nasıl harekete geçirir ve yönlendirir, bireysel benliği, bağımsız kişiliği bir kahramanın şahsında nasıl yücelterek masseder ve öldürür ve özgürlüğü arayan insanları nasıl özgürlükten geçen uniform, ötekileştiren (şeytanlaştıran), şiddete daima tümayüllü saldırgan bir kitle haline nasıl getirir gibi konular üzerinde durulacaktır. Faşizmin tarihsel ve toplumsal bağlamından, onu doğuran otoriter kolektif kişilik, kültür ve zihniyet dünyasından bağımsız ele alınamayacağı görülmektedir. Marx'ın da belirttiği gibi toplumsal varoluşumuzu belirleyen bilinç yapısı değil, aksine kolektif bilincimizi belirleyen toplumsal varoluşumuzdur. Sömürü ve ezilmişlikten ileri gelen hüsrana uğramışlık motifleri etrafında şekillenen kesin inançlılıklar faşizmin kitle ruhunu oluşturur, şekillendirir, harekete geçirir ve yönlendirir. Bildiride Frankfurt Okulu'ndan, Wilhelm Reih'tan, Eric Hoffer'dan, Erich Fromm'dan ve bu alanda yapılan diğer belli başlı kaynaklardan beslenmiş bir kavramsal çerçeve ve bakış açısından hareketle faşizmin dünü, bugüne ve geleceğine dair bir değerlendirme ve bir bakış açısının hem bir yeni bir harmanlaması yapılmaya çalışılacak hem de dünyada yeni yaygın siyasal trendler haline gelen otoriter rejimler dedikleri yeni yapılarla dair çıkarsamalar ve yorumlamalar geliştirilecektir. Bu genel çerçeve ve ana tema akışı üzerinde Türkiye siyasal, toplumsal ve ekonomik tarihi içerisindeki faşizme dayanan otoriteriyen ve ataerkil zihniyet ve kültür kodları Osmanlı, erken cumhuriyet ve yakın dönem tarihimiz açısından da bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Özellikle içinde bulunduğumuz son dönem dünyadaki yeni milliyetçi, ayrımcı ve ötekileştirici faşizan-otoriteriyen neoliberal gelişmelerin yanında, bizdeki otoriteriyenlik ve kahramanın kurtarıcılığına dayalı ana damar zihniyetle nasıl harmanlandığı ve hangi noktalara ulaştığı üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Faşizm Tartışmalarında Bastırılan Arzular ve Nevrotik Korkuların İşleyiş Biçimleri ve Kitle Psikolojisindeki karşılıkları

İdil Özkurşun

Wilhelm Reich'in tanımına göre faşizm, bireylerin psikolojik ve toplumsal dinamiklerinin bir ürünü olarak ortaya çıkan karmaşık bir olgudur. Reich, faşizmin anlaşılmasında ve önlenmesinde psikolojik faktörlerin dikkate alınmasının önemini vurgular. Faşizmin dönemsel

olarak ortaya çıkışı ve yükselişindeki bireysel ve toplumsal psikolojik dinamikleri, dönemin ekonomik ve politik koşulları çerçevesinde inceler. Faşizmin yükselişinde cinsel baskı, aile kurumunun otorite temsilleri, ekonomik krizler ve toplumsal devinimler gibi birçok faktör rol oynamaktadır.

Reich'a göre, faşizmin kitlelerde karşılık bulabilmesi, yalnızca ekonomik ve politik faktörlerle değil, aynı zamanda bununla bağlantılı olarak bireysel arzuların bastırılmasıyla da açıklanmalıdır. Faşizm, bireylerin içsel korku, bastırılmış arzular ve otoriter aile yapılarının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Otoriter aile yapısı, cinsel arzuların bastırılması üzerinde etkin bir rol oynar ve bu, bireylerin otoriteyle kurduğu bağın gelişiminde ve otorite karşısındaki tutumunda belirleyici bir rol oynar. Bu dinamiğin içerisinde gelişen otorite, baskı ve şiddet algısının ve irrasyonel gelişiminin, bireylerin irrasyonel ve otoriter ideolojilere yatkınlığını artırdığını savunur. Faşist liderler, kitlelerin bilinçdışıdaki bu bastırılmış arzuları manipüle ederek kitlesel destek kazanır. Ayrıca, Reich'a göre, faşizm, kitlelerin içsel güvensizliklerini ve korkularını kullanarak, güçlü bir birlik ve ortak aidiyetler yaratır.

Wilhelm Reich, cinsel arzunun bastırılması ve ekonomik krizler arasında güçlü bir bağ kurar ve bu bağlantının, faşist ideolojilerin kitleler üzerindeki etkisini anlamada kritik yer tuttuğunu savunur. Ekonomik krizler, toplumsal huzursuzluk ve güvensizlik yaratarak bireylerde reel korkuları ve buna bağlı nevroitik korkuları artırır ve irrasyonel düşüncelere kayışı da hızlandırır. Reich'a göre, faşist liderler ve ideolojiler, bu psikolojik ve ekonomik zayıflıkları kullanarak kitleleri mobilize eder. Cinsel baskıdan kaynaklanan nevroitik enerjiyi ve ekonomik krizlerin yarattığı reel korkuları manipüle ederek, güçlü bir otoriter rejim kurarlar. Faşizm, bu birleşik baskıların sonucunda, bireylerin bastırılmış arzularını ve korkularını birleştirerek, kitlesel bir histeri ve itaatkârlık yaratır.

Dieter Duhm'a göre de kapitalist devletlerin yönetiminde nevroitik korkular ve reel korkular, bireylerin psikolojisini ve toplumsal dinamikleri derinden etkiler. Bu korkular, toplumun yönetiminde kullanılarak baskı ve kontrol mekanizmalarının güçlenmesine yol açar. Dolayısıyla, kapitalist sistem altında bireylerin hem içsel hem de dışsal korkularla mücadele etmeleri ve bu korkuların yönetimdeki yerini anlamaları önemlidir.

Nevroitik korku, bireyin içsel dünyasında, genellikle bastırılmış duygular ve bilinçaltındaki çatışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu korkular, bireyin yaşamında irrasyonel ve aşırı endişe, kaygı veya korku hissetmesine neden olabilir. Örneğin, sosyal normlara veya aile baskısına uyma kaygısı, cinsel arzuların bastırılmasıyla ilişkili çatışmalar veya geçmiş travmatik deneyimlerden kaynaklanan içsel çatışmalar nevroitik korkuların örnekleridir. Reel korku ise, bireyin gerçek ve somut tehditlere karşı duyduğu endişeleri ifade eder. Örneğin, işsizlik, ekonomik belirsizlikler, geleceksizlik veya sağlık sorunları gibi somut tehlikeler, reel korkuların kaynağı olabilir. Dieter Duhm'a göre, kapitalizmde bu korkuların tuttuğu yer, sistemin ekonomik rekabetçiliği ve güvensizliği, sosyal adaletsizlikleri ve yaşamsal endişelerini besleyerek bireylerin nevroitik ve reel korkularını artırmasıyla şekillenir. Kapitalist sistem, bireyleri sürekli olarak rekabet ve güvensizlik duygularıyla besleyerek nevroitik korkuları

arttırırken, aynı zamanda ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin yol açtığı reel korkuları da derinleştirir. Bu iki korku türü, kapitalist sistemin sürdürülebilirliğini ve istikrarını korumada önemli bir rol oynar, bireyleri otoriteye itaat etmeye ve mevcut düzene uyum sağlamaya zorlar.

Bu çalışmada da, Wilhelm Reich'in faşizmin kitle psikolojisi üzerine tespitleri, kapitalist emperyalist sistemle bağlantılı olarak yeniden tartışılacak ve dönemsel olarak açığa çıkan bu dinamiklerin burjuva demokrasisindeki yeri ortaya konulacaktır. Bu dinamikler, faşizm ve burjuva demokrasisindeki görünüşleri üzerinden Dieter Duhm'un korkunun kapitalist sistemde toplumsal kontrol mekanizmalarında kullanılma biçimlerine dair görüşlerine dayanarak nevrotik korkular ve reel korkular bağlamında devletin ideolojik aygıtları üzerinden yeniden değerlendirilecektir. Bununla birlikte, faşizm sonrası açığa çıkan devlet tartışmalarında nevrotik korkular ve bastırılmış arzuların oynamaya devam ettiği rol üzerine tartışılacak, burjuva diktatörlüğü -burjuva demokrasisi- içerisinde içselleştirilmiş nevrotik korkuların devlet tartışmalarına da nasıl sirayet ettiği incelenecektir.

Bununla birlikte Reich'in faşizm tespitlerinde açığa çıkan ve önemli yer tutan ortak aidiyetlerin ve mistiğin -irrasyonelin- yaratılışı, ekonomik krizlerin ve savaşların etkisi gibi dinamikler, günümüz ekonomi politik koşulları, artan milliyetçilik ve spiritüelizm çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenerek, burada da nevrotik korkuların işleyiş biçimlerine değinilecektir.

Neoliberal Otoriterizmden Neofaşizme Türkiye'de Siyasal İslamın Dönüşümü

Mert Büyükkarabacak

Türkiye'de AKP iktidarında yaşanan son 20 yılın siyasal rejim açısından önemli bir dönüşüme tanık olduğu artık üzerinde çok geniş konsensus oluşmuş bir tespit haline geldi (Kutun,2021: 158). Ancak bu dönüşümün sonunda ortaya çıkan siyasal rejimin kavramsallaştırılması konusunda benzer bir ortaklaşmanın ortaya çıktığını söyleyebilmek çok zor. Farklı ekollerden beslenen araştırmacılar rekabetçi otoriterizmden, neoliberal otoriterizme, patrimonyalizme, Erdoğanizme kadar birçok kavramı, içine yaşadığımız siyasal rejimi tarif etmek için kullanma eğilimindedir (Somer, 2021:6). Bu araştırmalar son derece önemli sonuçlar ortaya çıkarsa da kendilerini büyük oranda gelinen sonucu betimlemeyle sınırlıyor, olguları ortaya çıkaran sınıfsal mücadeleleri görünmez kılıyorlar. Kimi bakış açılarıysa Siyasal İslamcılığa özsel bir anlam yükleyerek 20 yıllık süreci, bütüncül ve planlı bir gelişim çizgisine bağlı olarak görüyorlar ve ortaya çıkan sonucu mutlaklaştırıyorlar (Öktem ve Akkoyunlu, 2016). Gelinek noktaı neoliberalizmin kaçınılmaz bir sonucu olarak anlatılır (Yalman, 2021: 18) da benzer bir perdelemeye yol açmaktadır. Bu teleolojik bakış açısı da dönüşüm sürecinin içinde geliştiği krizleri ve güç mücadelelerini görmezden geliyor, politik aktörlerin aldıkları kararların

belirleyiciliğine yeterli alanı bırakmıyor, sınıfları düşey ve diken kesen ittifakların politik etkilerini hak ettiği oranda ortaya koymuyor. Sonucu ortaya çıkaran süreç ve mekanizmaları yeterli bir biçimde açıklamadan isimlendirmeye çalışan tasvir edici teoriler de bu sonucun ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğun vazedenden teleolojik bakış açıları da içinde bulunulan durumu ve onu aşmak için yapılması gerekenleri tam olarak açıklayamıyor. Ana akım siyaset biliminden beslenen değerlendirmeler ise Türkiye sosyalist hareketinin faşizm kavramını her türlü devlet zoru uygulaması için kullanma hatasından da güç alarak yeni rejimin gözlenen kimi neo-faşist yönlerini görmezden geliyor. Oysa siyasal rejim değişimine yol açan sınıfsal ittifakların net biçimde ortaya konması otoriterleşmeden neo-faşizme doğru ilerleyen gelişimleri anlamlandırabilmek için de son derece önemli.

Rejim Değişimin Sınıfsal Dinamikleri

Neoliberal karşı devrimin ve 2008 krizine kadar giderek ivme kazanan küreselleşmenin sadece Türkiye’de değil birçok diğer ülkede de yol açtığı devletin ekonomideki belirleyiciliğinin biçim değiştirmesi, sermaye sınıfları içerisindeki farklılaşmayı ve sermaye fraksiyonları arasındaki güç dengelerini dönüşüme zorladı (Chacko ve Jayasuriya, 2018:534, Buğra ve Savaşkan, 2014). Devlet aracılığı olmaksızın gelişebilen ekonomik faaliyetlerin alanının genişlemesi görece küçük sermaye gruplarının güçlenmesi için uygun koşulları yarattı. Bu sermaye fraksiyonları yeterli birikim süreci sonrasında devlet üzerinde daha fazla etkinliği bulunan büyük sermaye fraksiyonları karşısında devlet içindeki mevzilerini güçlendirmek istediler. Bu taleplerini gerçekleştirmek için devletin kurucu ideolojisine de eleştirel yaklaşan bir ideolojik akımla kendi taleplerini kaynaştırdılar. Emekçi sınıfların kendi bağımsız politik örgütlenmelerini ortaya koymalarını zorlaştıran ideolojik koşulların (sosyalizmin 1968 sonrasında giderek ivme kazanan krizi) neoliberalizmin işçi sınıfının parçalanmasını güçlendiren etkileriyle birleşmesi de önemli sonuçlar yarattı. Yeni güçlenen burjuva fraksiyonları, proleterleşmenin ve güvencesizleşmenin giderek hızlandığı koşullarda kendilerine işçi sınıfı içerisinde güçlü müttefikler edinmekte zorlanmadılar. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi uygulanan neoliberal politikalar burjuvazinin geleneksel partilerinin rıza üretme kapasitesini köklü biçimde tahrip etmekteydi (Chacko ve Jayasuriya, 2018 : 534) . Türkiye’de yeni güçlenen burjuva fraksiyonlarının statükoya alternatif ortaya koydukları bir ideolojik çerçeveye bütünleşip kendilerine işçi sınıfı içerisinde de güçlü ittifaklar bulmalarını sağlayan politik akım Siyasal İslam oldu. 1994 seçimleri sonrasında metropol kentlerde belediye seçimlerini kazanarak devlet içinde görece önemde mevziler elde etmeyi başardılar ve bu mevzileri de sermaye birikimlerini hızlandırmanın yanı sıra kent varoşlarında yığılan prekarya kitlelerin rızalarını garanti altına alacak patronaj ağlarını inşa etmekte kullanmayı başardılar (Yörük, 2012). Giderek şiddetlenen Kürt isyanının ve ardı sıra yaşanan iktisadi alt üst oluşların sonunda yaşanan 2001 krizi, statükonun tüm merkez partilerinin çökmesine yol açarak Siyasal İslam’a iktidarı altın tepside sundu.

2013’e kadar küresel sermaye akımlarının yarattığı olanaklar ve devlet içerisinde oluşan güç dengesi işçi sınıfının, orta sınıfların ve burjuvazinin çeşitli fraksiyonları arasında görece bir uyum

dönemi yarattı (Gümüüşü, 2021: 64). Bu uyumun politik yansımasıysa AKP oylarının %50'lere yakın bir seviyede istikrar kazanması olmuştur. 2010 referandumunu sonrasında devlet içerisindeki rakiplerin giderek güçten düşürülmesi ve geleneksel olarak büyük sermayeyle içli dışlı olan ordunun vesayetinin sona erdirilmesi belli kesimler tarafından beklenmiş olduğu gibi demokratikleşme yaratmadı. 2002-2013 dönemi Siyasal İslam'ın tam olarak iktidar olamadığı ve eski rejimin de zayıflasa da mevzilerini büyük oranda korumayı başardığı bir denge durumu yarattı, bu güç dengesi koşulları demokratikleşme algısını da güçlendirdi.

2013 FED'in faiz artışı sonrasında ülkeye yönelen sıcak para hareketlerini sınırlamakla kalmadı aynı zamanda Arap Baharı olarak da anılan halk hareketlerinin yükselişine de denk geldi. Ortadoğu coğrafyasında statükonun hızla alt-üst olacağı ve yeni iktidarların da büyük oranda AKP ile son derece benzer toplumsal dinamiklerden güç alan Müslüman Kardeşlerin denetiminde kurulacağı beklentisi yeni sermaye fraksiyonlarının tarihsel geri kalmışlıklarını aşmalarını sağlayacak bir büyük emperyal projenin, Yeni Osmanlıcılığın, yayılma imkânı olarak görüldü. Türkiye'nin bu olası gelişmenin hamisi olabilmesi beklentisi ise İslamcılığın toplumu İslamileştirme yönündeki girişimlerini yoğunlaştırdı. Daralan sermaye girişlerinin daha iddialı kent rantı yaratma projeleriyle ikamesi yönündeki hamleler İslamileşme basıncıyla birleşince AKP hegemonyasındaki en büyük çatırdamanın tarihsel anı olarak kentli orta sınıfların büyük enerjisiyle beslenen Gezi Direnişi yaşandı. Kentli orta sınıfların, prekarya ve proletarya ile ittifaklarını güçlendirme girişimleri yetersiz ve sonuçsuz kalınca Gezi Direnişi bir büyük demokratikleşme olanağı olmaktan iktidar bloğunun daha da gericileşmesine yol açan bir tarihsel olaya dönüştü (Tuğal, 2015:75). En az bunun kadar önemli bir diğer gelişme olarak da AKP'nin ABD emperyalizmiyle birlikte Suriye'yi iç savaş yoluyla istikrarsızlaştırmasının Kuzey Suriye'de yaşayan Kürtlerin özerk bölge ilanına olanak sağlaması AKP ile eski rejimin uzantıları arasında demokratikleşmeye yol açabilecek toplumsal güçlerin ezilmesine dönük bir uzlaşmanın ortaya çıkmasının da altı çizilmelidir.

AKP'nin yakaladığı siyasi sürekliliğin önemli mekanizmalarından bir tanesi sınıfsal olanı görünmez kılması ve sınıflar arası gerilimleri sınıf içi gerilimlerle ikame edebilmesidir (Büyükkarabacak, 2022). Türkiye'deki rejim değişiminin sadece Erdoğan'ın karizması ya da İslamcılığın değişmez totaliter özünü açıklamak da sınıfsal olanın gizlenmesine yol açan bir eleştirel çerçeve oluşturuyor ve son kertede AKP hegemonyasının zeminini güçlendiriyor. Dolayısıyla otoriterizmden giderek faşist dinamikleri ağırlık kazandığı bir yapıya bürünen siyasal rejimin dönüşümünü sınıfsal dinamiklerle açıklayabilen bir teorik çerçevenin faşizme karşı mücadeleye büyük bir katkı sunabileceği düşünülebilir. Rekabetçi otoriterizm benzeri betimleyici çerçevelerin böylesi bir işlevi oynayabilmesi mümkün olmadığı gibi sınıfsal olanın görünmez kılması noktasında iktidarın söylemiyle belli düzeyde bir paralellik içine düştüğü de düşünülmelidir. Dolayısıyla bu projenin en temel hedefi, faşistleşme sürecinin sınıfsal dinamiklerini deşifre etmek olacaktır.

Neoliberal otoriterizm yaklaşımının en belirgin boyutu neoliberal kapitalizmin geliştirdiği kurumsal yapının giderek teknokratik bir özellik kazanması ve geniş toplumsal kesimleri karar

alma süreçlerinden dışlamasıdır (Bruff ve Tansel, 2019: 239). Oysa Türkiye ve diğer pek çok ülkede yaşanan otoriterleşme süreçlerinde neoliberal teknokratik kurumların da etkinliğini büyük oranda askıya alan ve alt sınıfların neoliberalizm tarafından önemli oranda mağdur edilen kimi kesimlerinin de aktif rızasını devşirebilen lider, hareket veya partilerin öncülük ettiği görülmektedir (Altınörs ve Akçay, 2022:5). Bu tür hareketlerin yaygın bir biçimde güç kazanması neoliberal otoriterizmin ya da Poulantzas'ın deyimiyle otoriter devletçiliğin egemen sınıf fraksiyonlarının bütünlüğünü koruyacak bir hegemonya projesine rıza üretme kapasitesini özellikle 2008 sonrasında kaybetmiş olmasının mümkün kıldığı ancak zorunlu hale getirmediği bir sonuçtur. Burjuvazinin merkezi ve genellikle de ekonomik olarak daha güçlü fraksiyonlarına karşı siyasi pozisyonunu geliştirmeye çalışan ve yukarıda gelişimi tarif edilen periferik burjuva fraksiyonlarının hegemonya kapasitelerini yansıtan bir sonuçtur bu. Dolayısıyla yaşanan otoriterleşme sürecini, sadece Türkiye'de değil tüm dünyada, burjuvazinin ve işçi sınıfının farklı fraksiyonlarının kurduğu politik ittifaklardan bağımsız olarak anlama şansımız bulunmamaktadır. Alt sınıfların belli öbeklerinin aktif rızasının örgütlenmesi bu hareketlerin popülist ve giderek de zaman zaman faşist özellikler kazanabilmesini mümkün kılmaktadır.

A8 Oturumu: 100. Ölüm Yıldönümünde Lenin'e Armağan

Oturum Yürütücüsü: Melda Yaman

- **Erkin Özalp** – Lenin'in Toplumsal Devrim Anlayışının Güncelliği
- **Ebru Pektaş** – Leninizmin Marksizme Katkısı ve Siyaset
- **Levent Dölek** – 21. Yüzyılda Emperyalizm, Enternasyonalizm ve Leninizm

B8 Oturumu: Sokağın Bilgisi

Oturum Yürütücüsü: Aydın Arı

- **İzmir Büyükşehir Belediyesi Kamu Emekçisi** – İzmir Büyükşehir Belediyesi Direnişi

- **İzmir Büyükşehir Belediyesi İzEnerji İşçisi** – İzmir Büyükşehir Belediyesi Direnişi
- **İzzet İldeş** – Öğretmen Mücadelesi
- **Bahadır Altan** – Bergama’dan Akbelen’e Akbelen’den Cudi’ye Direniş
- **Selman (Direnişin Renkleri)** – LGBTİ+ Mücadelesi

A9 Oturumu: Faşizme Karşı Birleşik Mücadelede Emek Örgütleri

Oturum Yürütücüsü: Özlem Özkan

- **Arif Balkanay** – TMMOB
- **Hilmi Önder Okay** – TTB
- **Memiş Sarı** – DİSK
- **Ayfer Koçak** – KESK

B9 Oturumu: Faşizm, Ön-Faşizm, Siyonizm

Oturum Yürütücüsü: Armağan Tulunay

İleride 21. yüzyılın ilk çeyreğini tarif etmek gerektiğinde, kapitalizmin içsel dinamiklerinin ortaya çıkardığı bir büyük bunalım ve buna koşut olarak bir kez daha tarih sahnesine yaygın bir biçimde fırlayan faşizm iki ana unsur olacaktır. Bunlardan ilki, 1970’lerde başlayan bir depresif uzun dalganın bir sonucudur. 2008’i önceleyen bu yaklaşık 40 yıl, burjuvazinin türlü yöntemlerle durumu tersine çevirmeye çalıştığı bir dönem olmuştur. Önce çaresizce işçi sınıfının elindeki tüm kazanımlara bir saldırı, yani neoliberalizm, ardından da emperyalist sürekli savaş stratejisi. İkincisi ise, kapitalist ülkelerin bu otuz yıl boyunca uyguladıkları küreselleşmecî politikaların yoksullaştırdığı, aynı süreçte sosyalist hareketin de odağından hızla çıkmış bulunan işçi sınıfı ve emekçi halk yığınlarının sınıfsal reflekslerinin yükselen “anti-küreselleşmecî” hareketler tarafından manipüle edilmesine dayanır. Bu hareketler, ABD ve Avrupa işçi sınıfına kapitalizmin kendisini değil, kendisi gibi kapitalizmin mağduru olan, yerinden yurdundan edilmiş göçmen kitlelerini hedef gösterir.

Bu anlamda 21. yüzyılın yükselen faşizminin anlamdaki klasik faşizmden önemli bir farkı, Latin Amerika başta olmak üzere bazı istisnalara rağmen, küçük burjuvaziye değil, en başından itibaren işçi sınıfına dayanabilmesidir. Bu durum Trump için olduğu kadar Avrupa'daki Le Pen ve AfD için de böyledir. Burada öznel faktörler devreye girmektedir. Zira işçi sınıfı sosyalist olduğunu iddia eden örgütlerin ekseriyeti için ana dayanak olmaktan çıkmıştır. Bunun nedeni, Marksçılığın hasmı kimlikçi ideolojilerin özneyi farklılaştırması, bunun sonucunda da işçi sınıfının Avrupa gibi tarihsel olarak ciddi bir örgütlülüğe sahip olduğu yerlerde dahi deyim yerindeyse sahipsiz kalmasıydı. Sahipsizlik, kriz koşullarında bu sınıfın kendisine pragmatik çözümler sunan hareketlere teveccüh göstermesi sonucunu doğurdu. Kısa sürede emperyalist ülkelerde göçmen karşıtı hareketler serpildi, ilerledi.

Bu ilerleme ve genellikle İslam karşıtlığı halini alan ideolojik dejenerasyon, 2000'lerin başından itibaren emperyalizmin sürdürdüğü sürekli savaş politikaları ile bir arada, Müslüman topluluklar arasında tekfirciliğin hızla yükselmesine zemin hazırladı. Örneğin Irak'ın Saddam yanlısı Sünnî toplulukları, emperyalist bombardımandan kaçtıkları Avrupa'da aşağılanıp, yurtlarında perişan bir halde kalınca, IŞİD'e katıldılar. Bu örgüt, iki ülkenin topraklarının önemli bir bölümünü elde tutacak kadar güçlendi.

Şimdilik, ama sadece şimdilik, paramiliter unsurlara sahip olmamalarından dolayı ön-faşist olarak nitelendirdiğimiz bu hareketler, bugün ABD'den Avrupa'ya, önemli bir yayılma yaşamış ve zaman zaman aldıkları yenilgilere rağmen belirli bir gücü korumayı başarmış durumdadır. Dahası, belli ülkelerde küçük faşist milis grupları ile kitlesel ön-faşist partiler arasında görmeye başladığımız işbirliği, bu örgütlerin faşistleşme sürecine girdiğini düşündürüyor.

Ön-faşist hareketlerin karakterinin yanlış okunması ise, bunlarla mücadeleyi olanaksız kılıyor. Bu anlamda dünya solunun kimlikçiliğe savrulması oldukça önemli. Ama sadece bu da değil. Özellikle Avrupa'da, faşizmin burjuva siyasetince Yahudi karşıtlığına indirgenmesi önemli bir tehlike. Oysa bu hareketler ekseriyetle, Filistin'deki Siyonist soykırıma destek verip, Müslümanları hedef alıyor. Daha dün kadar "Yahudi lazerleri ve küresel ısınma" üzerine komplo teorileri anlatan ABD temsilciler meclisi üyesi Majorie Green gibi, Trump'ın MAGA hareketinin önde gelen isimleri (hatta Green özelinde, belki de 2024 seçimlerindeki Başkan yardımcısı adayı) Filistin'e karşı Siyonist İsrail'in yanında yer alan en şahin kanadı oluşturuyor. Latin Amerika'da Javier Milei'nin ön-faşist iktidarı İsrail'in en utanmaz bayraktarlarından biri rolünü üstlenirken, Brezilya'da Bolsonaro yanlılarının hiçbir eyleminde İsrail bayrağı eksik olmuyor. Faşist BJP iktidarının Hindistan'ı ise, İsrail ile stratejik ittifak yoluna girmiş durumda. Yani henüz bir ara aşamada bulunsak da, dünya faşizmi ve Siyonizm arasındaki üstü kapalı uyum, açık ittifaka doğru yol alıyor. Tam da bu bağlamda, gerçek bir tehdit olan anti-semitizm umacısı, emperyalizmin taşıyıcısı burjuva partilerince, en az emperyalizm ve ön-faşizm kadar tehlikeli olan Siyonizme bir desteğe dönüştürülüyor. Bunda bir beis yok, zira burjuvazinin faşizme karşı mücadele gibi bir gündemi de yok. Ukrayna'da Nazi taburlarını Rusya'ya karşı silahlandıran emperyalistler, Filistin halkını da Siyonistlerin katletmesine elbette ses çıkarmıyor.

21. Yüzyılda Faşizmin Yükselişinin Maddi Temelleri

Levent Dölek

Çalışmada ön-faşist hareketler olarak adlandırdığımız hareketleri ortaya çıkaran iktisadî ve siyasî koşullar ele alınacak, gerektiği ölçüde bunlarla klasik faşizmi doğuran koşullar arasında karşılaştırmalar yapılacak. Krizi önceleyen neoliberalizm dönemi ve bu dönemde emperyalizmin iktisat politikaları, küreselleşmecilik ve 2008 krizi sonrasında ortaya çıkan yeni eğilimler ele alınacak.

Ön-Faşizm'in Faşizme Dönüşümü ve Latin Amerika/Avrupa Modelleri

Burak Sayım

Bu sunum, 21. yüzyıl ön fasizm örneklerine iki acidan yaklaşıp, hem fasizmin gelecekteki gelişimini anlamak hem de bugün fasizmle mücadele etmek için bir cerceve sunmayı hedefliyor. İlk olarak basta İtalya ve Fransa'da on-faşizmin fasizme evrilme emarelerini tartışip bunu klasik fasizm ile kıyaslıyor. Ardından Avrupa tipi ön-faşizm ile gelişmekte olan Latim Amerika modeli arasındaki farklara odaklanıyor. Bu genel ufuk taramasının ardından ise, fasizmle mücadele stratejisine dair bir tartışma yürütmeyi hedefliyor.

Ön-Faşizm, Anti-Semitizm ve Siyonizm

Kutlu Dâne

Bu sunumda, öncelikle Siyonizmin Yahudilikten ayrı, yerleşimci, etnik arındırmacı ve ırkçı bir ideoloji olarak tahlili yapıp, çok erken bir aşamada emperyalizm ile kurduğu ittifak ve bunun sonuçlarına bakılacak. Ardından İkinci Dünya Savaşı sonrasında itibaren uygulamada ne tür sonuçlar yarattığı ve son olarak da geçmişte Holokost'u ortaya çıkarmış bulunan faşist ve günümüzün ön-faşist hareketleri ile nasıl aynı hatta bulunduğu, bu konunun anti-semitizmin hatalı bir tanımı yüzünden ne tür sonuçlara yol açtığına bakılacak.

Kapanış Oturumu: Anti-Faşist Mücadele

Oturum Yürütücüsü: Mehmet Türkay

- Can Atalay
- Mert Büyükkarabacak
- Özlem Gündüz
- Kenan Kalyon